

ترجمہ و تفسیر ایضاً شریعت اسلامیہ (۴۳)

چروکہ کانی پیغمبری خوا صلی اللہ علیہ وسلم

و

پہندو ناموژگاری وەرگرتن بیان

نامادہ کردن و وەرگیرانی

م. ابوبکر احمد قادر

پینداچونہ وہی

م. صلاح الدین عبدالکریم

منندی اقر | الثقافي
www.igra.afhamontada.com

لتحميل كتب متنوعة راجع: «مُنْتَدَى اقْرَأ الشَّافِي»

بِوَدَائِهِمُ الْعِلْمَ جَوِّدَهَا كَتَيْب: سَهْرَدَانِي: «مُنْتَدَى اقْرَأ الشَّافِي»

پدای دانلود کتابهای مختلف مراجعه: (منتدی اقرا الشافی)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للکتاب (کوردی ، عربی ، فارسی)

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra/ahlamontada.com

زنجیره رېنماييەکانی رېنگای راست (۴۳)

چیرۆکه‌کانی پیغه‌مبەری خوا (ﷺ)

و

پەندو ئامۆژگاری وەرگرتن لییان

نامادەکردن و وەرگیرانی

مامۆستا: ابوبکر احمد

۱۴۳۱ کۆچی - ۲۰۱۰ زایینی

چاپی سێهەم

پێناسەی په‌رگه‌وه‌

ئاوای په‌رتووک: چیرۆکه‌کانی پێغه‌مبهری خوا (ﷺ) و په‌ندو ئامۆزگاری وه‌رگرتن لێیان.

ئاماده‌کردنی: مامۆستا ئوبریکر أحمد

زنڤیره: زنجیره‌ی (۴۳) له زنجیره‌ی پێنمايه‌کانی پێگای پاست.

سالی چاپ: ۱۴۳۱ کۆچی - ۲۰۱۰ زایینی.

نۆه‌تی چاپ: چاپی سێهه‌م.

شوینی چاپ: چاپخانه‌ی سیفا / سلیمانی

بنکه‌ی بلاوکردنه‌وه: کتێبخانه‌ی سیما/چه‌مه‌مان ☎ (۰۷۷۰۱۲۳۶۰۸۹)

ژماره‌ی سپاردن: ژماره‌ (۳۴۶) ی بێ دراوه له لایه‌ن وه‌زاره‌تی روژنڤیرییه‌وه.

تیراژ: (۱۰۰۰).

بنکه‌ی بلاوکردنه‌وه:

کتێبخانه‌ی سونه‌ه - سلیمانی

کتێبخانه‌ی سیما - چه‌مه‌مان

کتێبخانه‌ی زانسته‌ - که‌لار

که‌. مافس چاپکردن و له‌به‌رگرتنه‌وه‌ی پارێزراوه‌.

پیتشه‌کس

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَسَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ ﴿۱۰۲﴾ ﴿سُورَةُ آلِ عِمْرَانَ﴾

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا

كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ ﴿۱﴾ ﴿سُورَةُ النَّسَاءِ﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا﴾ ﴿۷۰﴾ ﴿سُورَةُ الْأَنْعَامِ﴾

أَمَّا بَعْدُ... فَإِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ وَأَحْسَنُ الْهُدَى هُدَى مُحَمَّدٍ (ﷺ) وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا وَكُلُّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ.

باوه‌پدارى خۆشه‌ويست: بێگومان مۆڤه‌كان هه‌زيان له چيرۆكو به‌سه‌رهاته، وه كارىگه‌رى هه‌يه له‌سه‌ر ده‌روونى مۆڤ، وه هۆكارىشه‌ بۆ زياد بوونى باوه‌پ، وه هۆكاره‌ بۆ په‌يوه‌ست بوون به‌په‌وشتى جوانه‌وه، نه‌گه‌ر له‌ قورئانى پيرۆز ورد بيبه‌وه نه‌وا ده‌بينين كه‌ خواى په‌روه‌ردگار چه‌ندين چيرۆكو به‌سه‌رهاتى به‌سوودى بۆ باس كردووين، بۆ ئه‌وه‌ى كه‌ دلى پیتغه‌مبه‌رى خواى (ﷺ) پیتی دابه‌زیت، وه نامۆزگارى و بيرخستنه‌وه‌ى باشى تىدايه‌ بۆ باوه‌پداران، وه به‌دلتىايى هه‌موو هه‌لسوکه‌وت و په‌فتارو په‌وشتى په‌يوه‌ست بوو به‌ قورئانى پيرۆزه‌وه، وه جابرى كۆپى سه‌موره (خواى لى په‌زاي بيت) ده‌فه‌رموویت: (كَانَ لَا

يَقُومُ مِنْ مُصَلَاةٍ الَّتِي يُصَلِّي فِيهِ الصُّبْحَ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، فَإِذَا طَلَعَتْ قَامَ، وَكَانُوا يَتَحَدَّثُونَ، فَيَأْخُذُونَ فِي أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ، فَيَضْحَكُونَ وَيَتَبَسَّمُونَ^(١).

واژه: پێغه‌مبەری خوا (ﷺ) کاتێک نوێژی به‌یانی ده‌کرد، هه‌ڵ نه‌ ده‌ستا له‌ شوێنێی که نوێژه‌که‌ی تیدا ده‌کرد، تاكو خۆر هه‌ڵ ده‌هات، جا کاتێک خۆر هه‌ڵ ده‌هات هه‌ڵ ده‌ستا، جا له‌ ماوه‌یه‌دا قسه‌یان ده‌کردو باسی چیرۆکو به‌سه‌رهاتی سه‌رده‌می نه‌زانیا‌ن ده‌کردو پێ ده‌که‌نین، وه‌ پێغه‌مبەری خوا (ﷺ) زه‌رده‌خه‌نه‌ ده‌یگرت، هه‌روه‌ها پێغه‌مبەری خوا (ﷺ) فرمویه‌تی: (حَدِّثُوا عَنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَا حَرَجَ، فَإِنَّهُ كَانَ فِيهِمُ الْغَايِبُ)^(٢).

واژه: له‌ به‌نی ئیسرائیله‌وه‌ شت بگێڕنه‌وه‌، چونکه‌ له‌ ناو ئه‌واندا شتی زۆر سه‌ر سوپه‌ینه‌ر هه‌یه‌، وه‌ به‌دلتیایی پێغه‌مبەری خوا (ﷺ) ئه‌م چیرۆکو به‌سه‌رهاتانه‌مان بۆ ده‌گێڕێته‌وه‌، بۆ ئه‌وه‌ی په‌ندو ئامۆزگاری لێ وه‌ربگیرن، هه‌روه‌ها بۆ به‌هێزبوونی باوه‌رمان، بۆیه‌ منیش هه‌ستام به‌ کۆکردنه‌وه‌و وه‌رگێڕانی (٢٩) چیرۆکو به‌سه‌رهات له‌ فرمووده‌ پاسته‌کانی پێغه‌مبەری خوا (ﷺ) به‌ ئومێدی ئه‌وه‌ی که بپێته‌ مایه‌ی سودو که‌ڵک لێ وه‌رگرتن بۆ باوه‌رداران .

ک.م. أبوبکر أحمد قادر

٢٥/ربيع الثاني/١٤٣٠

(١) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ (٦١٧٩).

(٢) (صَحِيح) أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ، وَصَحَّحَهُ الشَّيْخُ الْأَلْبَانِيُّ فِي سِلْسِلَةِ الْأَحَادِيثِ الصَّحِيحَةِ (٢٩٢٦).

القصة الأولى: الرجل الذي قتل تسعة وتسعين نفساً

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رضي الله عنه) أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: كَانَ فِيمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ رَجُلٌ قَتَلَ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ نَفْسًا، فَسَأَلَ عَنْ أَغْلَمِ أَهْلِ الْأَرْضِ، فَذُلَّ عَلَى رَاهِبٍ فَأَتَاهُ فَقَالَ إِنَّهُ قَتَلَ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ نَفْسًا فَهَلْ لَهُ مِنْ تَوْبَةٍ فَقَالَ لَا فَتَتَلَهُ فَكَمَلَ بِهِ مِائَةً، ثُمَّ سَأَلَ عَنْ أَغْلَمِ أَهْلِ الْأَرْضِ فَذُلَّ عَلَى رَجُلٍ عَالِمٍ فَقَالَ إِنَّهُ قَتَلَ مِائَةَ نَفْسٍ فَهَلْ لَهُ مِنْ تَوْبَةٍ فَقَالَ نَعَمْ وَمَنْ يَحُولُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ التَّوْبَةِ انْطَلِقْ إِلَى أَرْضٍ كَذَا وَكَذَا فَإِنَّ بِهَا أَنْاسًا يَعْبُدُونَ اللَّهَ فاعْبُدِ اللَّهَ مَعَهُمْ وَلَا تَرْجِعْ إِلَى أَرْضِكَ فَإِنَّهَا أَرْضُ سَوْءٍ فَانْطَلِقْ حَتَّى إِذَا نَصَفَ الطَّرِيقَ أَتَاهُ الْمَوْتُ فَاخْتَصَمَتْ فِيهِ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ وَمَلَائِكَةُ الْعَذَابِ فَقَالَتْ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ جَاءَ تَائِبًا مُقْبِلًا بِقَلْبِهِ إِلَى اللَّهِ وَقَالَتْ مَلَائِكَةُ الْعَذَابِ إِنَّهُ لَمْ يَعْمَلْ خَيْرًا قَطُّ فَأَتَاهُمْ مَلَكٌ فِي صُورَةِ آدَمِيٍّ فَجَعَلُوهُ بَيْنَهُمْ فَقَالَ قِيسُوا مَا بَيْنَ الْأَرْضَيْنِ فَإِلَى أَيَّتِهِمَا كَانَ أَذْنَى فَهُوَ لَهُ فَقَاسُوهُ فَوَجَدُوهُ أَذْنَى إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي أَرَادَ فَقَبَضَتْهُ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ^(١)

چیرۆکی یه‌که‌م: نه‌و پیاوه‌ی سه‌ده‌که‌سی کوشتبوو

هاوه‌لی خو‌شه‌ویست نه‌بو سه‌عیدی خودری (خوا‌ی لی‌ په‌زای بیت) ده‌فه‌رموویت: پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: له‌ پێش ئێوه‌دا له‌ به‌نی ئیسرائیل پیاویک نه‌وه‌و نو‌که‌سی کوشتبوو، ئینجا پرسیا‌ری کرد سه‌باره‌ت به‌ زان‌ترین که‌سی سه‌ره‌زه‌وی، ده‌ستنیشانی پیاویکی خواپه‌رستی بو‌ کر،

(١) أخرجهُ مُسْلِمٌ (٧١٨٤).

ئه‌ویش پۆیشته‌ لای و پیتی ووت: من نه‌وه‌دو تو که‌سم کوشتووه‌ ئایا بۆم هه‌یه‌ ته‌وبه‌ بکه‌م؟

خوا په‌رسته‌که‌ ووتی: نه‌خێر، پیاوه‌که‌ خواپه‌رسته‌که‌ی کوشت و بوو به‌ سه‌د که‌س، پاشان پرسجاری کرد سه‌باره‌ت به‌ زاناترین که‌سی سه‌رزه‌وی، وه‌ ده‌ستنیسانی پیاویکی زانای بۆ کرا، پیاوه‌که‌ چوو له‌ لای و پیتی ووت: من سه‌د که‌سم کوشتووه‌، ئایا بۆم هه‌یه‌ ته‌وبه‌ بکه‌م؟

زاناکه‌ ووتی: به‌لێ، کێ پێگه‌ له‌ ته‌وبه‌ی تو ده‌گریت، بڕۆ بۆ ئه‌و زه‌وییه‌ ده‌ستنیسانی دێیه‌کی بۆکرد، چونکه‌ ئه‌و دێیه‌ خه‌لکانێکی تێدایه‌ خوای په‌روه‌ردگار ده‌په‌رستن، تۆش له‌وێ خوا په‌رسته‌، وه‌ نه‌گه‌ڕێته‌وه‌ بۆ خاکه‌که‌ی خۆت، چونکه‌ شوێنێکی خراپه‌، پیاوه‌که‌ پۆیشت تاکو گه‌یشته‌ نیوه‌ی پێگه‌که‌و مردن پێگه‌ی پێگرت، له‌و جێگه‌یه‌دا مه‌لائیکه‌ی په‌حمه‌ت و مه‌لائیکه‌ی سزا هه‌ریه‌که‌یان ده‌یویست پوچی بیات، مه‌لائیکه‌ی په‌حمه‌ت ووتی: ئه‌م پیاوه‌ له‌ شوێنی خۆی ده‌رچوووه‌ ته‌وبه‌ کاره‌و به‌ دڵی پووی کردۆته‌ خوای په‌روه‌ردگار، هه‌روه‌ها مه‌لائیکه‌ی سزا ووتی: له‌ ژیاڵیدا هیچ خێرو چاکه‌یه‌کی نه‌کردوه‌، خوای په‌روه‌ردگار مه‌لائیکه‌یه‌کی له‌سه‌ر شیوه‌ی مرقوف بۆ په‌وانه‌ کردن، ئه‌وانیش کردیان به‌ دادوه‌ر له‌نیوان خۆیاندا، مه‌لائیکه‌ته‌که‌ی که‌ له‌سه‌ر شیوه‌ی مرقوفدا بوو ووتی: هه‌ر دوو زه‌ویه‌که‌ بپۆن له‌ هه‌ر لایه‌کیانه‌وه‌ نزیک بوو، ئه‌وا بۆ ئه‌وه‌ تانه‌، دوو مه‌لائیکه‌ته‌که‌ش زه‌ویه‌کانیان پێوا بینیان به‌ بستیک له‌و دێیه‌وه‌ نزیکه‌ که‌ ویستی بۆی بپوات، بۆیه‌ مه‌لائیکه‌ی په‌حمه‌ت بردی .

چه‌ند سوودو نامۆزگارییه‌ك له‌م چیرۆکه‌دا.

(۱) دروست نییه بۆ هیچ كه‌سێك فه‌توا بدات بۆ خه‌لكی، نه‌گه‌ر حوكمی نه‌و شته‌ نه‌زانیت، چ جایی خوا ناسیش بی‌ت و شاره‌زایشی مه‌بی‌ت له‌ هه‌ندێك بواری ئایینیدا، چونكه‌ نه‌گه‌ر نه‌و خواناسه‌ شاره‌زا بوايه به‌ شه‌رعی خوا، نه‌و ده‌رگای ته‌وبه‌ی دانه‌ده‌خست و نه‌فسی خۆشی له‌ده‌ست نه‌ده‌دا .

(۲) ده‌بی‌ت نه‌زان پرسیار له‌ كه‌سێك بكات كه‌ زانا بی‌ت به‌ شه‌رعی خوا، تاكو كێشه‌كه‌ی بۆ چاره‌سه‌ر بكات .

(۳) خوای په‌روه‌ردگار زۆر به‌په‌حمو به‌سو‌زو لی‌بو‌رده‌یه به‌رامبه‌ر به‌ نه‌ده‌کانی، نه‌گه‌ر چی به‌ نه‌ده‌کان گونا‌ه و تاوانه‌کانیان به‌ئەندازه‌ی كه‌فی سه‌ر ده‌ریا بی‌ت، به‌مه‌رجێك ته‌وبه‌ بکه‌ن و بگه‌ڕێنه‌وه بۆ‌لای، په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رمووی‌ت: ﴿قُلْ يٰعِبَادِی الَّذِیْنَ اَسْرَفُوْا عَلٰی اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوْا مِنْ رَّحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ یَغْفِرُ الذُّنُوْبَ جَمِیْعًا اِنَّهٗ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِیْمُ﴾ ﴿٥٢﴾ سورة الزمر .

واته‌: ئه‌ی مو‌حه‌مه‌د (ﷺ) پێ‌یان بێ‌ی: په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رمووی‌ت: ئه‌ی به‌ نه‌ده‌کانم نه‌وانه‌ی گونا‌ه و تاوانتان زۆره‌، بێ ئومید مه‌بن له‌ په‌حمو به‌زه‌یی په‌روه‌ردگار، چونكه‌ به‌پاستی په‌روه‌ردگار له‌ هه‌موو تاوانه‌كانتان خۆش ده‌بی‌ت (نه‌گه‌ر ته‌وبه‌ی پاسته‌قینه‌ بکه‌ن) به‌پاستی په‌روه‌ردگار زۆر لی‌خۆش‌بوو به‌به‌زه‌یی و میه‌ره‌بانه‌ .

(۴) زانا به‌شه‌رعی خوا نه‌و كه‌سه‌یه ده‌رگای ته‌وبه‌ ده‌کاته‌وه بۆ خه‌لكی، وه‌ ده‌رگای شه‌پو خراپه‌کاری و بێ ئومید بوون له‌ په‌حمه‌تی خوا داده‌خات .

(۵) پێویسته له‌سه‌ر ئه‌و که‌سه‌ی که ته‌وبه ده‌کات و ده‌گه‌ڕێته‌وه بۆ لای خوای گه‌وره، له براده‌رو هاو‌پێی خراپ دوور بکه‌وێته‌وه .

(۶) پێویسته له‌سه‌ر ئه‌و که‌سه‌ی که ته‌وبه ده‌کات نزیک بکه‌وێته‌وه له‌و که‌سانه‌ی که کاری باش و خێر نه‌ج‌ام ده‌ده‌ن، چونکه مرۆڤ له‌سه‌ر نایینی براده‌رو خۆشه‌ویسته‌که‌یه‌تی .

(۷) پێویستی گه‌ڕانه‌وه بۆ لای زانا‌یان له کاتی کێشه‌و دووبه‌ره‌کیدا .

(۸) نابێت له‌ که‌سی گونا‌ه‌بار و تاوان‌کار بێ ئومێد بین، چونکه نازانین به‌چی کۆتایی به‌ژیانی دیت .

(۹) فه‌زل و گه‌وره‌یی مرۆڤی خواپه‌رست و زانا به‌سه‌ر مرۆڤێک که ته‌نها خوا په‌رسته، چ ج‌ای به‌سه‌ر خه‌لکی ئاساییدا .

(۱۰) توانای مه‌لائیکه بۆ خۆخستنه‌سه‌ر شیوه‌ی مرۆڤه‌کان به‌ویستی په‌روه‌ردگار، وه‌کو ئه‌و مه‌لائیکه‌ته‌ی خوای په‌روه‌ردگار له‌سه‌ر شیوه‌ی مرۆڤ ناردی بۆ ئه‌وه‌ی کێشه‌ی نێوان مه‌لائیکه‌ی په‌حمه‌ت و مه‌لائیکه‌ی سزا چاره‌سه‌ر بکات .

الْقِصَّةُ الثَّانِيَّةُ: الرَّجُلُ الَّذِي تَجَاوَزَ اللَّهُ عَنْهُ

عَنْ حُذَيْفَةَ (رضي الله عنه) قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) « تَلَقَّتِ الْمَلَائِكَةُ رُوحَ رَجُلٍ مِمَّنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، فَقَالُوا: أَعْمَلْتَ مِنَ الْخَيْرِ شَيْئًا قَالَ: لَا، قَالُوا: تَذَكَّرُ. قَالَ: كُنْتُ أَذَابُ النَّاسَ فَأَمُرُ فِتْيَانِي أَنْ يَنْظُرُوا الْمَغْسِرَ وَيَتَجَوَّزُوا وَفِي رِوَايَةٍ (وَأَتَجَاوَزُ) عَنِ الْمُوسِرِ، قَالَ قَالَ: اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ تَجَوَّزُوا عَنْهُ » وَفِي رِوَايَةٍ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ نَحْنُ أَحَقُّ بِذَلِكَ مِنْهُ تَجَاوَزُوا عَنْهُ (۱).

چیرۆکی دووهم: ئەو پیاوێی پەرورەدگار چاوپۆشی لێکرد

هاوێلی خۆشه‌ویست حوزەیفە (خوای لا پازی بێت) دەفەرموویت: پێغه‌مبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: مەلانیکیەتەکان پۆچی پیاویک لە ئوممەتانی پێش ئێوە یان وەرگرت و پۆحیان کێشا، ئینجا مەلانیکیەتەکان بە پیاوێکیان وت: ئایا تۆ هیچ خێرێک چاکەت کردووە؟ پیاوێکی ووتی: نەخێر، مەلانیکیەکان ووتیان: بێر بکەرەو، پیاوێکی ووتی: من لە دنیا دا قەرزەم دەدا بەخەڵک، وە فەرمانم دەکرد بە کارمەندەکانم چاوپۆشی دواخستنی هێنانەوێ قەرزێ نەدارو دەست کورت بکەن و خاتری دەست پۆشتووش بگرن، هەر وەها چاوپۆشی لێکەن، ئینجا پێغه‌مبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: پەرورەدگار بە مەلانیکیەتەکانی فەرموو: ئێوەش لێی ببورن و چاوپۆشی لێکەن. یان فەرمووی: ئێمە شایستەترین بەو پەرۆشتە، چاوپۆشی لێکەن و لێی ببورن .

چەند سوودو نامۆزگارییه‌ك لهم چیرۆكه‌دا.

(١) بەخشنده‌یی و میهره‌بانی خوای په‌روه‌ردگار به‌رامبەر به‌نده‌کانی، له‌ بنده‌یه‌کی خوش ده‌بێت به‌هۆی ئه‌وه‌ی قهرزی داوه به‌خه‌لکی و چاو پۆشی له‌و که‌سه‌ش کردووه که نه‌ی بووه قهرزه‌که‌ی بداته‌وه .

(٢) فه‌زل و گه‌وره‌یی قهرزدان به‌خه‌لکی و چاو په‌وانی کردن و دواخستنی هێنانه‌وه‌ی قهرز لای قهرزار .

(٣) که‌س به‌ کرده‌وه‌ی خراب کافر نابێت نه‌گه‌ر باوه‌ردار بێت، ئه‌و پیاوه ته‌نها کاریکی چاکه‌ی نه‌کردبوو، جگه‌ له‌وه‌ی قهرزی ده‌دا به‌ خه‌لکی و پاشان چاو په‌وانی دواخستنی هێنانه‌وه‌ی قهرزه‌که‌ی ده‌کرد .

(٤) به‌لگه‌یه‌کی گه‌وره‌ی تێدایه له‌سه‌ر بنه‌مایه‌کی گه‌وره ده‌رباره‌ی سیفه‌ته‌کانی خوای په‌روه‌ردگار، ئه‌ویش چاو پۆشیکردن و ئی بووردییه، په‌روه‌ردگار به‌ مه‌لانیکه‌ته‌کانی فهرموو: ئیمه شایسته‌ترین به‌و په‌وخته، چاو پۆشی لێبکه‌ن و لێی ببون .

(٥) هه‌ر که‌سیك چاو پۆشی و کار ناسانی له قهرزك بکات که لای هه‌زار بێت، ئه‌وا په‌روه‌ردگار کار ناسانی بۆ ده‌کات، پێغه‌مبەری خوا (ﷺ) فهرموویه‌تی: (وَمَنْ يَسْرِ عَلَى مُعْسِرٍ يَسِّرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ)^(١) .

واژه: هه‌ر که‌سیك کار ناسانی بۆ قهرزی هه‌زار بکات و له‌قهرزه‌که‌ی ببوریت، ئه‌وا په‌روه‌ردگار کاری دونیاو دواپۆژی بۆ ناسان ده‌کات .

(١) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ .

(۶) کار ئاسانی بۆ قهرز لای هه‌ژار، هۆکاره بۆ ئه‌وه‌ی که پزگارت بێت له ناره‌حه‌تییه‌کانی پۆژی دوا‌یی، پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموو‌یه‌تی: (مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُنْجِيَهُ اللَّهُ مِنْ كُرْبٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَلْيَنْفَسْ عَنْ مُغْسِرٍ أَوْ يَضَعْ عَنْهُ) ^(۱).
واته‌: هه‌ر که‌سی‌ک پێی خۆشه‌ په‌روه‌ردگار پزگاری بکات له ناره‌حه‌تییه‌کانی پۆژی دوا‌یی، ئه‌وا با قهرزی قهرزازی هه‌ژار که‌م بکاته‌وه، یان لێی خوش بێت و ده‌ستی لێ هه‌لگرێت.

(۷) چاوه‌پوانی کردن و دوا‌خستنی قهرز لای هه‌ژار، به‌ئه‌ندازه‌ی قهرزه‌که‌ خێر بۆ خاوه‌ن قهرز ده‌نوسرێت، پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموو‌یه‌تی: (مَنْ أَنْظَرَ مُغْسِرًا كَانَ لَهُ بِكُلِّ يَوْمٍ صَدَقَةٌ وَمَنْ أَنْظَرَهُ بَعْدَ حِلِّهِ كَانَ لَهُ مِثْلُهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ صَدَقَةٌ) ^(۲).
واته‌: هه‌ر که‌سی‌ک چاوه‌پوانی دوا‌خستنی هێنانه‌وه‌ی قهرز له‌لای هه‌ژار و ده‌ست کورت بکات، پێش ئه‌وه‌ی کاتی هاتنی دانه‌وه‌ی قهرزه‌که‌ بێت، ئه‌وا هه‌موو پۆژێک به‌ئه‌ندازه‌ی ئه‌و قهرزه‌ خێرو چاکه‌ی بۆ ده‌نوسرێت، هه‌روه‌ها هه‌ر که‌سی‌کیش چاوه‌پوانی دوا‌خستنی هێنانه‌وه‌ی قهرز له‌لای هه‌ژار و ده‌ست کورت بکات، له‌ دوا‌ی تێپه‌ر بوونی کاتی هێنانه‌وه‌ی قهرزه‌که‌، ئه‌وا هه‌موو پۆژێک به‌ئه‌ندازه‌ی دوو ئه‌وه‌نده‌ی قهرزه‌که‌ خێری بۆ ده‌نوسرێت.

(۱) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ (۳۹۷۶).

(۲) (صَحِيح) أَخْرَجَهُ أَبُو مَاجَةَ فِي السُّنَنِ (۲۴۱۸)، وَصَحَّحَهُ الشَّيْخُ الْأَلْبَانِيُّ فِي صَحِيحِ الْعَامِعِ (۶۱۰۸).

(۸) چاوه‌پوانی کردو وواخستنی قەرز لای هەژار، ھۆکارە بۆ ئەوەی خاوەن قەرز لە ژێر سیبەری عەرشی پەروەردگاردا حەشر بکەیت، پێغه‌مبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (مَنْ أُنْظِرَ مُعْسِرًا أَوْ وَضَعَ عَنْهُ أَظْلَهُ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ)^(۱).

واتە: ھەرکەسێک چاوه‌پوانی وواخستنی ھێنانەوەی قەرز لە لای هەژار دەست کورت بکات، یان لە قەرزەکی دا بشکێنێت و دەست لە قەرزەکی ھەلبگرێت، ئەوا پەروەردگار لە پۆژی دوایدا ئەو خاوەن قەرزە دەخاتە ژێر سیبەری عەرشی خۆیەو، وە لەو پۆژەدا ھیچ سیبەرێک نییە جگە لە سیبەری عەرشی خۆی پەروەردگار .

(۹) ھەندێک لە زانایان دەفەرموون: قەرزدا بەخەلکی چاکتر و گەورەترە لە خێر و دەدەقی سوننەت، چونکە خێر و دەدەقی سوننەت دەدرێت بە هەژار و دەست کورت و نەبوو جگە لە وانیش، بەلام قەرز جگە لە دەست کورت و نەبوو ھیچ کەسی تر داوای قەرز ناکات .

(۱) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ (۷۴۳۷) .

القصة الثالثة: الثلاثة الذين آواهم الغار

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: يَتِمُّ ثَلَاثَةٌ تَفْسِرُ يَمَشُونَ أَخَذَهُمُ الْمَطَرُ، فَأَوَوْا إِلَى غَارٍ فِي جَبَلٍ، فَالْحَطَّتْ عَلَى فَمِ غَارِهِمْ صَخْرَةٌ مِنَ الْجَبَلِ فَانْطَبَقَتْ عَلَيْهِمْ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ: انْظُرُوا أَعْمَالًا عَمِلْتُمُوهَا صَالِحَةً لِلَّهِ فَادْعُوا اللَّهَ بِهَا لَعَلَّهُ يُفَرِّجُهَا عَنْكُمْ، قَالَ أَحَدُهُمْ: اللَّهُمَّ إِنَّهُ كَانَ لِي وَالِدَانِ شَيْخَانِ كَبِيرَانِ، وَلِي صَبِيَّةٌ صِغَارٌ كُنْتُ أَرْعَى عَلَيْهِمْ، فَإِذَا رُحْتُ عَلَيْهِمْ حَلَبْتُ، فَبَدَأْتُ بِوَالِدَيْهِ اسْقِيَهُمَا قَبْلَ بَنِي، وَإِنِّي اسْتَأَخَرْتُ ذَاتَ يَوْمٍ فَلَمْ آتِ حَتَّى أَمْسَيْتُ فَوَجَدْتُهُمَا نَامًا فَحَلَبْتُ كَمَا كُنْتُ أَخْلُبُ، فَقُمْتُ عِنْدَ رُءُوسِهِمَا أَكْرَهُ أَنْ أَوْقِظَهُمَا وَأَكْرَهُ أَنْ أَسْقِيَ الصَّبِيَّةَ، وَالصَّبِيَّةُ يَتَضَاغُونَ عِنْدَ قَدَمَيَّ حَتَّى طَلَعَ الْفَجْرُ، فَإِنْ كُنْتُ تَعْلَمُ أَلَسِي فَعَلْتُهُ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَافْرُجْ لَنَا فُرْجَةً تَرَى مِنْهَا السَّمَاءَ فَفَرَجَ اللَّهُ فَرَأَوْا السَّمَاءَ، وَقَالَ الْآخَرُ: اللَّهُمَّ إِنَّهَا كَانَتْ لِي بِنْتُ عَمٍّ أَحَبَّتْهَا كَأَشَدِّ مَا يُحِبُّ الرِّجَالُ النِّسَاءَ، فَطَلَبْتُ مِنْهَا فَأَبَتْ حَتَّى أَتَيْتُهَا بِمِائَةِ دِينَارٍ فَبَغَيْتُ حَتَّى جَمَعْتُهَا، فَلَمَّا وَقَعْتُ بَيْنَ رِجْلَيْهَا قَالَتْ: يَا عَبْدَ اللَّهِ اتَّقِ اللَّهَ، وَلَا تَفْتَحِ الْخَاتَمَ إِلَّا بِحَقِّهِ فَقُمْتُ، فَإِنْ كُنْتُ تَعْلَمُ أَلَسِي فَعَلْتُهُ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَافْرُجْ عَنَّا فُرْجَةً فَفَرَجَ وَقَالَ الثَّالِثُ: اللَّهُمَّ إِنِّي اسْتَأَجَرْتُ أَحَبَّاءَ بَفَرَقِ أَرْزُ، فَلَمَّا قَضَى عَمَلَهُ قَالَ: أَعْطِنِي حَقِّي فَعَرَضْتُ عَلَيْهِ فَرَعَبَ عَنْهُ، فَلَمْ أَزَلْ أَرْزَعُهُ حَتَّى جَمَعْتُ مِنْهُ بَقَرًا وَرَاعِيَهَا فَجَاءَنِي فَقَالَ: اتَّقِ اللَّهَ، فَقُلْتُ: أَذْهَبَ إِلَيَّ ذَلِكَ الْبَقَرِ وَرَاعِيَتُهَا فَخُذْ فَقَالَ: اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تَسْتَهْزِئْ بِي فَقُلْتُ: إِنِّي لَا أَسْتَهْزِئُ بِكَ فَخُذْ فَأَخَذَهُ، فَإِنْ كُنْتُ تَعْلَمُ أَلَسِي فَعَلْتُ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَافْرُجْ مَا بَقِيَ، فَفَرَجَ اللَّهُ^(١).

(١) أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ (٢٣٣٣) وَمُسْلِمٌ (٦٨٨٤).

چیرۆکی سێ یەم: ئەو سێ کەسەی چوونە ناو ئەشکەوتە کەوێ

هاوێلی خۆشەویست عەبدوللای کۆپی عومەر (خوایان لێ پانی بێت) دەفەرموویت: گوێم لێ بوو پێغه‌مبەری خوا (ﷺ) دەیفەرموو: سێ کەس لە ئوممەتانی پیش ئێوە پۆیشتن و دەرچوونە دەرەوێ دێ، جا توشی باران بارین بوون، پەنایان بردە بەر ئەشکەوتیک، کاتیەک کە چوونە ناو ئەشکەوتە کەوێ، بەردێک لە شاخە کەوێ کەوتە خوارەوێ دەرگای ئەشکەوتە کەوێ گرت، وە ئەوانیش بێ ئومێد بوون، ئینجا لە ناو خۆیاندا بەیەکتریان ووت: سەیری چاکەتان بکەن، ئەو کردەوانە سێ کە ئەنجامتان داوێ کامیان لە بەر رەزامەندی پەروەردگار بوو، بپاریتەوێ پێی بە لکو پزگارمان بێت .

یەکیکیان ووتی: خۆیە خۆت ئاگاداری دایک و باوکێکم هەبوو چوو بوونە ناوسالەوێ، وە منداڵی بچوکیشم هەبوو شوانیم بۆ دەکردن، ئینجا هەركات شیرم دەدۆشی و دەم هێنایەوێ لە پێشدا لە دایک و باوکمەوێ دەستم پێدەکرد پیش ئەوێ بیدەم بە منداڵەکانم، وە پۆزێکیان درەنگ هاتمەوێ کاتیەک بینیم دایک و باوکم نوستوون، وە شیرە کەم دۆشی بوو وەک جاران، جا لە لای سەریانەوێ پاوێستام، پێم ناخۆش بوو خەبەریان بکەمەوێ، وە پێشم ناخۆش بوو کە لە پێشدا بیدەم بە منداڵەکانم لە کاتی کە منداڵەکانم لای پێم دەگریان و دەنۆزانەوێ لە برساندا تاکو بەیانی پۆژ بووێوێ، وە خۆیە ئەگەر ئەو کارەم لە بەر خاتری تۆ کردوێوێ لەم ناپەرەهەتی پزگارمان بکەوێم بەردە لای دەوێ دەرگامان بۆ بکەرێوێ بتوانین ئاسمان ببینین، پەروەردگار بەردە کەوێ جۆلاندو ئاسمانیان بینی .

دووهمیان ووتی: خوابه كچه مامێكم هه‌بوو زۆرم خۆش ده‌ویست زیاتر له خۆش ویستنی پیاو بۆ خێزانه‌كه‌ی، وه جاریکیان داوای کاری بۆ شه‌رعیم لێکرد ئه‌ویش پازی نه‌بوو، ووتی: تاكو سه‌د دینارم پێنه‌ده‌ی پازی نابم، وه منیش چووم تاكو سه‌د دینارم په‌یداكرد، وه كاتیك ویستم کاری خراپی له‌گه‌ڵدا ئه‌نجام بده‌م، كچی مامه‌كه‌م پێی ووتم: ئه‌ی به‌نده‌ی خوا له‌ خوا بترسه، وه بۆت دروست نییه جوت ببی له‌گه‌ڵدا مه‌گه‌ر به‌ حه‌لالی نه‌بیئت، وه منیش هه‌ستام و ئه‌و كارهم نه‌كرد هه‌رچه‌نده‌ ده‌شم توانی ئه‌و كاره‌ بكه‌م، خوابه ئه‌گه‌ر ئه‌و كارهم له‌به‌ر ره‌زانه‌ندی تۆ كردوه له‌م نا‌په‌هه‌تییه‌ پزگارمان بكه‌و ده‌رگامان بۆ بكه‌ره‌وه، ئینجا به‌رده‌كه‌ كه‌مێکی تری لێ جولا.

سێهه‌میان ووتی: خوابه منیش كریكارێكم به‌كری گرتبوو، به‌ حه‌وت كیلۆ برنج، جا كاتیك له‌ كاره‌كه‌ی بووه‌وه، ووتی: كریكه‌م پێی بده، منیش كریكه‌ی حه‌وت كیلۆ برنج بوو، خستمه‌ به‌رده‌ستی ئه‌ویش پێی پازی نه‌بوو توپه‌بوو، جا كاتیك كریكاره‌كه‌ پۆیشتو به‌ كریكه‌ی پازی نه‌بوو، منیش برنجه‌كه‌م بۆی تۆو كردو برنجه‌كه‌ گولێ كردو ئینجا بۆیم دورییه‌وه‌ و بۆیم كۆكرده‌وه‌، تاكو چهند مانگایه‌كم لێ كپی بۆی، پاش ماوه‌یه‌ك كابرای كریكاره‌ته‌وه‌ و پێمی ووت: له‌ خوا بترسه حه‌قم مه‌خۆ، منیش پێم ووت: بچۆ بۆلای ئه‌و مانگایانه‌و بۆ خۆتی ببه، ئه‌ویش پێی ووتم: له‌ خوا بترسه‌و گالته‌م پێی مه‌كه، منیش پێم ووت: گالته‌ت پێناكه‌م بپۆ بیبه، ئه‌ویش بردی، خوابه ئه‌گه‌ر ئه‌م كارهم له‌به‌ر ره‌زانه‌ندی تۆ كردوه له‌م نا‌په‌هه‌تییه‌ پزگارمان بكه‌و ده‌رگامان بۆ بكه‌ره‌وه‌، ئه‌و به‌رده‌ لابه‌ده، ئینجا به‌رده‌كه‌ لاچوو ئه‌وانیش پزگاریان بوو.

چەند سوودو ئامۆزگارییه‌ك لهم چیرۆكه‌دا.

(۱) فەزڵ و گەڕدەیی نیه‌ت پاکی له‌ کردەوه‌دا، ئەگەرچی تەنها کردەوه‌یه‌کیش بێت .

(۲) کردەوه‌ی چاک و باش له‌ کاتی خۆشیدا ئەنجامی بده‌یت سوودت پێ ده‌گه‌یه‌نێت له‌ کاتی ناپه‌حه‌تی و سه‌ختیدا، پێغه‌مبەری خوا (ﷺ) فەرموویه‌تی: (تَعْرِفُ إِلَى اللَّهِ فِي الرَّخَاءِ يَغْرِقُكَ فِي الشَّدَّةِ)^(۱).

واته‌: له‌ کاتی خۆشگۆزەڕانی و ژیاڵ خۆشیدا په‌روه‌ردگار بناسه‌و بپه‌رسته‌و سنووره‌کانی بپاریزه‌و له‌ گوناھوتاوان دوریکه‌وه‌ره‌وه‌، په‌روه‌ردگار له‌ کاتی ناپه‌حه‌تی و ناخۆشیدا ئەت ناسیت و به‌هانا ته‌وه‌ دیت و پزگارت ده‌کات و ده‌تپاریزیت .

(۳) پێویسته‌ له‌ سه‌ر موسڵمان له‌ کاتی پارانه‌وه‌دا تەنها پشت به‌ خوای په‌روه‌ردگار بپه‌ستیت و داوا له‌ جگه‌ له‌ په‌روه‌ردگار نه‌کات و خۆی توشی هاوبه‌ش بپاریاردان نه‌کات، چونکه‌ په‌روه‌ردگار ده‌فەرموویت: ﴿ وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ ﴾ سورة یونس .

واته‌: جگه‌ له‌ (اللَّهُ) هانا و هاوار نه‌به‌یت بۆ هیچ که‌سیک یان هیچ شتیکی، نه‌ قازانج و نه‌ سوودت پێ ده‌گه‌ینێت وه‌ نه‌ زیان، چونکه‌ قازانج و زیان تەنها به‌ ده‌ست خوای په‌روه‌ردگار ه .

(۱) (صَحِيح) أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ وَالطَّبْرَانِيُّ وَصَحَّحَهُ الشَّيْخُ الْأَبْنَانِيُّ فِي صَحِيحِ الْجَامِعِ (۲۹۶۱) .

- (۴) دروسته بۆ موسلمان به کرده وه چاکه کانی بیاریته وه به تاییه تی نه و کرده وانه ی که له بهر ره زامه ندی خوی گه وه نه نجامی داوه .
- (۵) فه زلّ و گه وری بی چاکه کردن له گه لّ دایک و باوکدا، وه گوپرایه لی کردنیان له چاکه دا .
- (۶) خۆشه ویستی په ره وردگار پیش ده خریت، به سه ره خۆشه ویستی نه فسی خۆت بۆ هه واو ئاره زوو .
- (۷) هه رکه سیّک واز له کاری خراب بهیّنیت به تاییه ت زینا، له ترسی په ره وردگار، نه وا په ره وردگار پزگاری ده کات له نا په حه تی .
- (۸) فه زلّ و گه وری بی پاراستنی نه مانه ت و دانه وه ی به خاوه نی .
- (۹) دروست نییه کرّی کرّیکار دوا بخریت چونکه پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) فه رموویه تی: (اَعْطُوا الْأَجِرَ أَجْرَهُ قَبْلَ أَنْ يَجِفَّ عَرَقُهُ)^(۱) .
- واقه کرّی و پاره ی کرّیکار بده ن پیش نه وه ی عاره قه که ی وشک بیته وه .
- (۱۰) دروسته گه شه پیدانی پاره ی کرّیکار، وه کاریکی چاکه به مه رجیک به رژه وه ندی خاوه ن پاره (کرّیکاره که) ی تیدابیت .
- (۱۱) خاوه ن کاره که چاکه ی کرد له گه لّ کرّیکاره که دا، به وه ی ماله که بۆ زیاد کردو گه شه ی پید، به لّام کرّیکاره که چاکه ی نه کرد له گه لّ خاوه ن کاره که، ده بویه هه قی ماندو بوونه که ی پئ بدایه .
- (۱۲) هه ژاری و نه بوونی هۆکاره بۆ بلّو بوونه وه ی خراپه کاری .

(۱) (صَحِيحُ أَخْرَجَهُ ابْنُ مَاجَهَ فِي السُّنَنِ (۲۴۱۳)، وَصَحَّحَهُ الشَّيْخُ الْأَلْبَانِي فِي صَحِيحِ الْجَامِعِ (۱۰۵۵).

تێبێنی / ئایا لهو سێ که سه‌دا کامیان زیاتر پارانه‌وه‌که‌ی سوودی هه‌بووه‌ بۆ هاوڕێ و براده‌ره‌کانی وه‌ بۆ لا‌بردنی به‌رده‌که .

پێشه‌وا ئیبنو حه‌جه‌ر (په‌حه‌مه‌تی خوای ئی بیت)^(۱)، ده‌فه‌رموویت: که‌سی سێ یه‌ میان، چونکه‌ یه‌ که‌میان له‌ تاریکی پزگاری کردن، وه‌ دووه‌ میان توژێک له‌ شوێنی ده‌رباز بوونی فراوان کرده‌وه‌، بۆ نمونه‌ نه‌گه‌ر که‌ سێک به‌ لایاندا بپروات و بیان بینیت چاره‌سه‌ریکیان بۆ بدۆزیته‌وه‌، به‌لام سێ یه‌ میان پارانه‌وه‌که‌ی بووه‌ هۆی لاچونی به‌رده‌که‌ و پزگار بوونیان، بۆیه‌ ده‌گونجیت که‌سی سێیه‌ میان کرده‌وه‌که‌ی باشترو چاکتر بووبیت له‌ وانه‌ی تر، وه‌ که‌سی یه‌ که‌م که‌ له‌ گه‌ڵ دایک و باوکیدا باش بووه‌ که‌ مته‌رخه‌می تێدا بووه‌، هه‌روه‌ها سێیه‌ میان پیاویکی نه‌مانه‌ت پارێز بووه‌، وه‌ که‌سی دووه‌م چاکترینان بووه‌ چونکه‌ دلی ترسی خوای تێدا بووه‌، په‌روه‌ردگاره‌ ده‌رموویت: ﴿وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ ۖ﴾

فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ ﴿٤١﴾ سورة النازعات .

واکه‌ : به‌لام نه‌وه‌ی له‌ خوای په‌روه‌ردگار ترسابیت و جله‌وی گرتبیته‌وه‌ له‌ هه‌وه‌سو ئاره‌زووه‌کان، ئه‌وا به‌ دلتیایی ته‌نها به‌هه‌شت جێگه‌ی هه‌وانه‌یه‌تی .

هه‌روه‌ها که‌سی دووه‌م وازی له‌ پارهی‌ه‌ش هێنا که‌ بۆ ئه‌و کاره‌ خراپه‌یه‌ په‌یدای کردبوو.

(۱) فتح الباری شرح صحیح البخاری، للحافظ: أحمد ابن حنبل (رحمه الله) (۱۰/۲۶۸/۳۲۰) .

النِّصَّةُ الرَّابِعَةُ: الرَّجُلُ الَّذِي أَمَرَ أَوْلَادَهُ أَنْ يَخْرِقُوهُ بَعْدَ مَوْتِهِ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: «كَانَ رَجُلٌ يُسْرِفُ عَلَى نَفْسِهِ، فَلَمَّا حَضَرَهُ الْمَوْتُ، قَالَ لِبَنِيهِ: إِذَا أَنَا مِتُّ فَأَخْرِقُونِي ثُمَّ أَطْحَنُونِي ثُمَّ ذَرُونِي فِي الرِّيحِ، فَوَاللَّهِ لَنْ قَدَرَ عَلَى رَبِّي لِيَعَذِّبَنِي عَذَابًا مَا عَذَّبَهُ أَحَدًا، فَلَمَّا مَاتَ فَعَلَ بِهِ ذَلِكَ، فَأَمَرَ اللَّهُ الْأَرْضَ فَقَالَتْ: اجْمَعِي مَا فِيكَ مِنْهُ، فَفَعَلَتْ فَإِذَا هُوَ قَائِمٌ، فَقَالَ: مَا حَمَلَكَ عَلَى مَا صَنَعْتَ، قَالَ: يَا رَبِّ، خَشِيتُكَ، فَفَقَرْتُ لَهُ» (۱).

چیرۆکی چوارهم: ئه‌و پیاوه‌ی فه‌رمانیکرد به‌ منداڵه‌ کانی لاشه‌ی بسوتینن

دوا‌ی مردنی

هاوه‌لی خۆشه‌و‌یست ئه‌بو هوره‌یره (خوا‌ی ئی پازی بی‌ت) ده‌فه‌رمووی‌ت: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی‌تی: پیاوی‌ک هه‌بوو ب‌ی ئاگا‌و غافل بوو له‌ نه‌فسی خۆ‌ی به‌رده‌وام تاوانی ئه‌نجام ده‌دا، جا کاتی مردنی نزی‌ک بووه‌وه به‌ منداڵه‌ کانی وت: ئه‌گه‌ر مرده‌م بمسو‌تینن و بمده‌ن به‌ده‌م با‌دا له‌ پو‌ژیک‌دا با‌ی بی‌ت، چون‌که سو‌یند به‌خوا ئه‌گه‌ر په‌روه‌ردگارم بم دۆزیت‌ه‌وه‌و توانای به‌سه‌رمدا هه‌بی‌ت، ئه‌وا سزادانی‌ک سزام ده‌دات هه‌یج که‌سی‌کی به‌و شی‌وه‌یه‌ سزا نه‌داب‌یت، جا کاتی‌ک مرده‌ منداڵه‌ کانی ئه‌و کاره‌یان ئه‌نجام‌دا، ئینجا په‌روه‌ردگار فه‌رمانی کرد به‌زه‌وی کۆ‌ی بکه‌ره‌وه چیت تیدا‌یه، زه‌ویش کۆ‌ی کرده‌وه پیاوه‌که به‌پێ‌وه وه‌ستا، په‌روه‌ردگار پێ‌ی فه‌رموو: چی وای لیک‌ردی ئه‌م کاره‌ بکه‌یت؟

پیاوه‌که‌ ووتی: په‌روه‌ردگار ترسی سزای تۆ، خوا‌ی گه‌وره‌ش لێ‌ی خۆش‌بوو .

(۱) أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ (۳۴۸۱) .

چه نده سوودو نامۆزگارییهك له م چیرۆکه دا.

(۱) پێویسته مۆفی موسلمان له سه ره مه رگدا وه سه ته تی باش بۆ مندالی بکات.
(۲) ترسان له خۆی په ره ردگار له به رزترین پله یه، وه په ره ردگار به هۆیه وه له تاوانی زۆر ده بوو، ئه وه بوو په ره ردگار له وه بنده یه بوو، مه رچه نده تاوانی زۆریشی مه بوو .

(۳) تواناو ده سه لاتی خۆی په ره ردگار به سه ر بنده کانییه وه، مه ره ها زیندو کردنه وه ی بنده کانی، وه هه رشتیکی بویت یه کسه ر ده بییت، له ئایه تیکدا ده فه رموویت: ﴿أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتَّخَذَ عِظَامُهُ ۖ بَلَىٰ قَدِيرٌ عَلَيَّ أَنْ سَوِّىٰ بَنَانَهُ ۖ﴾ سورة القيامة

واته: ئایا مۆفه کان واده زانن مه رگیز ئیسکه کانیان کو ناکه ینه وه، به لی، له وه ش زیاتر توانامان هیه که نه خشه ورده کانی سه ر په نجه کان به دیبه یینه وه .

(۴) نابیت گوپرایه لی هیه که سیك بکریت له بى فره مانى خۆی په ره ردگاردا، ئه و پیاوه فره مانى به منداله کانی کرد لاشه ی بسوتینریت، ئه میش کاریکه سه ریچی فره مانى خۆی په ره ردگار وه نابیت بۆ هیه که سیك ئه نجام بدريت
(۵) دروست نیه بۆ هیه که سیك که سیکی تر کافر بکات به بیانوی ئه وه ی تاوانی ئه نجامداوه، (کافر نه کردنی که سیکی ده ستنیشان کرا وه رچه نده ووته یاخود کرداری کوفری ئه نجام دابیت تاكو پاستی پى ده گات)، ئه مه ش بۆ چوونی ئه هلی سوننه وه جه ماعه یه .

القصة الخامسة: الغلام المؤمن مع الملك الكافر

عَنْ صُهَيْبٍ (رضي الله عنه) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: كَانَ مَلِكٌ لِمِنْ كَانَ قَبْلَكُمْ وَكَانَ لَهُ سَاحِرٌ فَلَمَّا كَبِرَ قَالَ لِلْمَلِكِ: إِنِّي قَدْ كَبِرْتُ فَأَبْعَثْ إِلَيَّ غُلَامًا أَعْلَمُهُ السَّحْرَ، فَبَعَثَ إِلَيْهِ غُلَامًا يُعَلِّمُهُ فَكَانَ فِي طَرِيقِهِ إِذَا سَلَكَ رَاهِبٌ فَقَعَدَ إِلَيْهِ وَسَمِعَ كَلَامَهُ فَأَعَجَبَهُ فَكَانَ إِذَا أَتَى السَّاحِرَ مَرًّا بِالرَّاهِبِ وَقَعَدَ إِلَيْهِ فَإِذَا أَتَى السَّاحِرَ ضَرْبُهُ فَشَكَا ذَلِكَ إِلَى الرَّاهِبِ فَقَالَ: إِذَا خَشِيتَ السَّاحِرَ فَقُلْ حَبْسَنِي أَهْلِي، وَإِذَا خَشِيتَ أَهْلَكَ فَقُلْ حَبْسَنِي السَّاحِرَ، فَيَنْتَمَا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ أَتَى عَلَى ذَابَّةٍ عَظِيمَةٍ قَدْ حَبَسَتْ النَّاسَ فَقَالَ: الْيَوْمَ أَغْلَمُ السَّاحِرُ أَفْضَلُ أَمْ الرَّاهِبُ أَفْضَلُ فَأَخَذَ حَجَرًا فَقَالَ: اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ أَمْرُ الرَّاهِبِ أَحَبَّ إِلَيْكَ مِنْ أَمْرِ السَّاحِرِ فَاقْتُلْ هَذِهِ الذَّابَّةَ حَتَّى يَمُوتَ النَّاسُ، فَرَمَاهَا فَقَتَلَهَا وَمَضَى النَّاسُ فَأَتَى الرَّاهِبَ فَأَخْبَرَهُ فَقَالَ لَهُ الرَّاهِبُ: أَيُّ بَنَى أَلْتَ الْيَوْمَ أَفْضَلُ مِنِّي، قَدْ بَلَغَ مِنْ أَمْرِكَ مَا أَرَى وَإِلَيْكَ سَتُبْتَلَى، فَإِنْ ابْتُلِيتَ فَلَا تَدُلْ عَلَيَّ، وَكَانَ الْغُلَامُ يُبْرِئُ الْأَكْمَةَ وَالْأَبْرَصَ وَيُدَاوِي النَّاسَ مِنْ سَائِرِ الْأَدْوَاءِ فَسَمِعَ جَلِيسٌ لِلْمَلِكِ كَانَ قَدْ عَمِيَ فَأَتَاهُ بِهِدَايَا كَثِيرَةً فَقَالَ: مَا هَذَا لَكَ أَجْمَعُ إِنْ أَلْتَ شَفِيتَنِي فَقَالَ إِنِّي لَا أَشْفِي أَحَدًا إِلَّا مَا يَشْفِي اللَّهُ فَإِنْ أَلْتَ آمَنْتَ بِاللَّهِ دَعَوْتُ اللَّهَ فَشَفَاكَ، فَأَمَنَ بِاللَّهِ فَشَفَاهُ اللَّهُ فَأَتَى الْمَلِكَ فَجَلَسَ إِلَيْهِ كَمَا كَانَ يَجْلِسُ فَقَالَ لَهُ الْمَلِكُ مَنْ رَدَّ عَلَيْكَ بَصْرَكَ قَالَ: رَبِّي، قَالَ: وَلَكَ رَبٌّ غَيْرِي قَالَ: رَبِّي وَرَبُّكَ اللَّهُ، فَأَخَذَهُ فَلَمْ يَزَلْ يُعَذِّبُهُ حَتَّى دَلَّ عَلَى الْغُلَامِ فَجِئَ بِالْغُلَامِ فَقَالَ لَهُ الْمَلِكُ: أَيُّ بَنَى قَدْ بَلَغَ مِنْ سِحْرِكَ مَا تُبْرِئُ الْأَكْمَةَ وَالْأَبْرَصَ وَتَفْعَلُ وَتَفْعَلُ، فَقَالَ إِنِّي لَا أَشْفِي أَحَدًا إِلَّا مَا يَشْفِي اللَّهُ، فَأَخَذَهُ فَلَمْ يَزَلْ يُعَذِّبُهُ حَتَّى دَلَّ عَلَى الرَّاهِبِ فَجِئَ بِالرَّاهِبِ فَقِيلَ لَهُ: ارْجِعْ عَنْ دِينِكَ، فَأَبَى فَدَعَا بِالْمِنْشَارِ فَوَضَعَ الْمِنْشَارَ فِي مَفْرَقِ رَأْسِهِ فَشَقَّهُ حَتَّى وَقَعَ شَقَاهُ ثُمَّ جِئَ بِجَلِيسِ الْمَلِكِ فَقِيلَ لَهُ ارْجِعْ عَنْ دِينِكَ، فَأَبَى فَوَضَعَ الْمِنْشَارَ فِي مَفْرَقِ رَأْسِهِ فَشَقَّهُ بِهِ حَتَّى

وَقَعَ شَقَاءُهُ ثُمَّ جَاءَ بِالْغُلَامِ فَقِيلَ لَهُ ارْجِعْ عَنْ دِينِكَ، فَأَبَى فَدَفَعَهُ إِلَى نَعْرِ مِنْ أَصْحَابِهِ فَقَالَ اذْهَبُوا بِهِ إِلَى جَبَلٍ كَذَا وَكَذَا فَاصْعِدُوا بِهِ الْجَبَلَ فَإِذَا بَلَغْتُمْ ذُرْوَتَهُ فَإِنْ رَجَعَ عَنْ دِينِهِ وَإِلَّا فَاطْرَحُوهُ فَذْهَبُوا بِهِ فَصَعِدُوا بِهِ الْجَبَلَ فَقَالَ اللَّهُمَّ اكْفِنِيهِمْ بِمَا شِئْتَ، فَرَجَفَ بِهِمُ الْجَبَلُ فَسَقَطُوا وَجَاءَ يَمْشِي إِلَى الْمَلِكِ فَقَالَ لَهُ الْمَلِكُ مَا فَعَلَ أَصْحَابُكَ قَالَ: كَفَانِيهِمُ اللَّهُ، فَدَفَعَهُ إِلَى نَعْرِ مِنْ أَصْحَابِهِ فَقَالَ اذْهَبُوا بِهِ فَاحْمِلُوهُ فِي قُرُورٍ فَتَوَسَّطُوا بِهِ الْبَحْرَ فَإِنْ رَجَعَ عَنْ دِينِهِ وَإِلَّا فَاقْدِفُوهُ، فَذْهَبُوا بِهِ فَقَالَ اللَّهُمَّ اكْفِنِيهِمْ بِمَا شِئْتَ، فَالْكَفَاتِ بِهِمُ السَّفِينَةُ فَغَرِقُوا وَجَاءَ يَمْشِي إِلَى الْمَلِكِ فَقَالَ لَهُ الْمَلِكُ مَا فَعَلَ أَصْحَابُكَ قَالَ كَفَانِيهِمُ اللَّهُ، فَقَالَ لِلْمَلِكِ إِنَّكَ لَسْتَ بِقَاتِلِي حَتَّى تَفْعَلَ مَا أَمُرُكَ بِهِ، قَالَ: وَمَا هُوَ قَالَ: تَجْمَعُ النَّاسَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ وَتَصْلُبُنِي عَلَى جِذْعٍ ثُمَّ تَأْخُذُ سَهْمًا مِنْ كِنَانَتِي ثُمَّ تَضَعُ السَّهْمَ فِي كَبِدِ الْقَوْسِ ثُمَّ قُلْ بِاسْمِ اللَّهِ رَبِّ الْغُلَامِ، ثُمَّ ارْمِنِي فَإِنَّكَ إِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ قَتَلْتَنِي. فَجَمَعَ النَّاسَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ وَصَلَبَهُ عَلَى جِذْعٍ ثُمَّ أَخَذَ سَهْمًا مِنْ كِنَانَتِهِ ثُمَّ وَضَعَ السَّهْمَ فِي كَبِدِ الْقَوْسِ ثُمَّ قَالَ: بِاسْمِ اللَّهِ رَبِّ الْغُلَامِ، ثُمَّ رَمَاهُ فَوَقَعَ السَّهْمُ فِي صُدْغِهِ فَوَضَعَ يَدَهُ فِي صُدْغِهِ فِي مَوْضِعِ السَّهْمِ فَمَاتَ فَقَالَ النَّاسُ آمَنَّا بِرَبِّ الْغُلَامِ آمَنَّا بِرَبِّ الْغُلَامِ، فَأَتَى الْمَلِكُ فَقِيلَ لَهُ أَرَأَيْتَ مَا كُنْتُ تَحْذَرُ قَدْ وَاللَّهِ نَزَلَ بِكَ حَدْرُكَ قَدْ آمَنَ النَّاسُ، فَأَمَرَ بِالْأَخْدُودِ فِي أَفْوَاهِ السَّكَكِ فَخُدَّتْ وَأَضْرَمَ النَّارَ وَقَالَ مَنْ لَمْ يَرْجِعْ عَنْ دِينِهِ فَاحْمَرُّهُ فِيهَا، أَوْ قِيلَ لَهُ افْتَحِمِ، فَفَعَلُوا حَتَّى جَاءَتِ امْرَأَةٌ وَمَعَهَا صَبِيٌّ لَهَا فَتَقَاعَسَتْ أَنْ تَقَعَ فِيهَا فَقَالَ لَهَا الْغُلَامُ يَا أُمَّهُ اصْبِرِي فَإِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ (۱).

چیرۆکی پینجهم: لاویکی باوهردار له گهل پادشایه کی بی باوهر

هاوه لای خۆشه ویست صوهه یب (خوا ی باز ی بیت) ده فره موو یت: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فره موو یه تی: له ئوممه تانی پیش ئیوه پادشایه که هه بوو، جا نه و پادشایه ساحیر یکی هه بوو، کاتی که ساحیره که به سالدا چوو پیر بوو به پادشاکه ی ووت: من به سالدا چووم و پیر بووم و مردنیشم نزیک بوته وه، لاویکم بۆ بنیره بۆته وه ی سیحری فیریکه م، پادشاکه لاویکی بۆنارد و پۆژانه لاواکه ده چوو بۆلای ساحیره که، له ڕیگا که یدا راهیبیک هه بوو، هه رکات لاوه که ده که یشته شوینی راهیبه که داده نیشته و گوئی لی ده گرت و قسه کانی له لا په سهند بوو، وه هه رکات بهاتایه بۆلای ساحیره که لی ده داو پیتی ده ووت: بۆ درهنگ هاتووی، لاوه که ش هات بۆلای راهیبه که و سکا لای کرد، راهیبه که ووتی: هه رکات چوویت بۆ لای ساحیره که بلی ماله وه درهنگ نارد و میتی، وه هه رکات که پایته وه بۆ ماله وه بلی ساحیره که درهنگ نارد و میتیه وه، لاوه که به م شیویه به رده وام بوو تا کو پۆژیکیان سهیری کرد له سه ر ڕیگای خه لک ئاژه لکی ترسناکی که و ده ڕیگای له خه لکی گرتووه و که س ناتوانیت تیپه ڕیت، بۆیه لاوه که ووتی: نه مۆ ده زان و بۆم ده رده که ویت که ئایا به رنامه و مه نه جی ساحیره که پاست و په وایه یان به رنامه و مه نه جی راهیبه که، به رد یکی هه لگرت و ووتی: ئه ی په ره ردگار نه گه ر به رنامه و مه نه جی نه و راهیبه ت له لا خۆشه ویست تره له به رنامه و مه نه جی نه و ساحیره، نه و به م به رده نه و ئاژه له بکوژیت و به ریت، به لکو خه لکی ڕزگاریان بیت و تیپه ڕن، لاوه که به رده که ی تیگرت و ئاژه له که ی کوشت، ئینجا خه لکی

تیپه پینو پزگاریان بوو، لاوه که به پراهیبه که ی ووت: که نه و کاره ی کردوه، پراهیبه که ووتی: نه ی پۆله نه مپۆتۆ له من باشترو خیرتری له لای خوا، به لām تاقی ده کریتته وه، وه نه گهر تاقی کرایته وه ناوی من و شوینی من به که س مه لئ، لاوه که کوپرو زکماکو نه خۆشی به له کی و هه موو نه خۆشیه که دوعای بۆ ده کردوو به ئیزنی خوا چاک ده بوونه وه، پادشا وه زیریکی هه بوو هه ردوو چاوی کوپر بوو کاتیک گوی بیستی نه وه بوو که لاویک هه یه دوعا بۆ کوپر ده کات و چاک ده بیته وه، بۆیه دیاری و خه لاتیکی زۆری له گه ل خۆی بردو چوو بۆ لای لاوه که وه پیی ووت: شیفام بده و چاوه کانم چاک بکه ره وه، لاوه که ووتی: من که س چاک ناکه مه وه و شیفاش لای من نییه به لکو ته نها نه وه ی که شیفای خه لک ده دات خوی په ره ردگار، نه گهر باوه پی پبیه ننی، نه وا بۆت ده پاریمه وه و خوا شیفات ده دات، وه زیره که باوه پی هینا به خوی گه وه و چاوی چاک بووه وه، پاشان وه زیره که هات بۆلای پادشاکه و لای دانیشته هه ره که چۆن جارن له لای داده نیشته، پادشاکه که بینی چاوی چاک بۆته وه به وه زیره که ی ووت: کی چاوه کانی بۆ گیرایته وه، وه زیره که ووتی:

په ره ردگارم، پادشاکه ووتی: جگه له من په ره ردگار یکی تر هه یه ؟

وه زیره که ووتی: په ره ردگاری من وتۆ (الله) یه، ئینجا پادشاکه به رده وام سزاو نه شکه نه ی وه زیره که ی ده دا تاکو وه زیره که شوینی لاوه که ی به پادشاکه ووت، ئینجا ناریدیان به دوا ی لاوه که داو هینایان بۆلای پادشا، پادشاکه کاتیک که لاوه که ی بینی پیی ووت: نه ی پۆله سیحره که ت گه یشتۆته نه و پاده یه کوپرو زکماکو نه خۆشی به له کی چاک بکه یته وه ؟

لاوه که ووتی: من هیچ که سێک چاک ناکه مه وه، ته نها خوای په روه ردگار شیفای خه لک ده دات، ئینجا به رده وام سزاو نه شکه نهی لاهه که یان ده دا تا کو شوینی راهیبه که یانی پی ووت، ئینجا راهیبه که یان هیتا و پتیان ووت: له و دینه ی خۆت په شیمان ببه وه و بگه پتوه، راهیبه که ووتی: په شیمان نابمه وه، ئینجا مشارکیان هیتا و له ناوه پاستی سه ری دایان و کردیان به دوو له ته وه، ئینجا وه زیره که یان هیتا و پتیان ووت: بگه پتوه و په شیمان ببه وه له و دینه، وه زیره که په شیمان نه بویه وه، به هه مان شیوه وه زیره که شیان کرد به دوو له ته وه، ئینجا لاهه که یان هیتا و پتیان ووت، بگه پتوه و په شیمان ببه وه له و دینه ی که له سه ریت؟ لاهه که په شیمان نه بووه وه، ئینجا پادشاکه فره مان ی کرد که بیبه ن بۆ سه ر شاخێک، نه گه ر په شیمان بووه وه، نه وای بگه پتینه وه نه گه ر په شیمانیش نه بووه وه، نه وای له سه ر شاخه که وه بیخه نه خواره وه، کاتی که گه یشتنه سه ر شاخه که لاهه که له خوا پارایه وه و ووتی: خوا به پزگام بکه ی له ده ست نه مانه به وه ی که خۆت ده ته وی، شاخه که له ژیریان که وته له رزه و که وتنه خواره وه و ته نها لاهه که پزگاری بوو، پاشان لاهه که گه راپیه وه بۆ لای پادشاکه، پادشاکه به لاهه که ی ووت: چیت له وان به کرد که تزیان برد؟ لاهه که ووتی: نه و خوا به ی که من ده پیه رستم پزگاری کردم له ده ستی نه وان، نه م جاره یان پادشاکه فره مان ی کرد که بیبه نه ناوه پاستی ده ریا نه گه ر په شیمان یووه وه، نه وای بگه پتینه وه، نه گه ر په شیمانیش نه بووه وه، نه وای بیخه نه ناو ده ریا که وه، دوو باره لاهه که له خوا پارایه وه که پزگاری بکات، ووتی: په روه ردگار پزگام بکه ی له ده ستیان

بهوهی که خۆت ده ته ویت، په روه ردگار غه رقیانی کرد، لاهه که گه راپه وه بۆلای پادشا کاتیک بینی پئی ووت: چیت له وانه کرد که تویان برد! لاهه که ووتی: ئه و خواپه ی که من ده په پرستم پرزگاری کردم له ده ست ئه وان، ئینجا لاهه که ووتی: تۆ ناتوانی من بکوژی تاكو ئه وه ی که پیت ده لیم جیبه جیبه نه که ی، پادشا که ووتی: چیه؟ لاهه که ووتی: خه لکی کۆبکه ره وه له یه ک جیگه دا، پاشان به دار خورمایه که وه بم به سته ره وه، ئینجا پمیک له پمه کانم ده ربکه و بلئ: به ناوی خوا خوای ئه و لاهه، پاشان پمه که م تیبگره، ئه گه ر ئه ته وئ بم کوژی، پادشا که خه لکی کۆ کرده وه و لاهه که ی به سته وه به قه د دارخورمایه که وه، پاشان له بهر چاوی خه لکی پمیک له پمه کانی لاهه که ی هه لگرت و ووتی: به ناوی خوا خوای ئه و لاهه، پادشا که پمه که ی تیگرت و دای له نئیوان گوئی و چاوی لاهه که، ئینجا ده سته سه ر شوینی پمه که تا پۆخی ده رچوو مرد، کاتیک خه لکه ئه وه یان بینی هه مویان ووتیان: باوه پمان هینا به خوای ئه و لاهه، ئینجا به پادشا که یان ووت: ئه ی پادشا ئه وه ی که تۆ لئی ده ترسای ئه و ا گه وره تر پوی دا! پادشا که فه رمانی کرد که چال هه لبکه نریت و ناگری تیدا بکریته وه، هه رکه سیک په شیمان بووه وه ئه و لئی بگه رین هه رکه سیکیش په شیمان نه بووه وه، ئه و بیخه نه ناو ناگره که وه، به رده وام خه لکیان ده کرده ناو ناگره که وه تاكو گه شته ئافره تیک مندالیکي شیره خۆره ی پئی بوو، به ئافره ته که یان ووت: په شیمان ببه وه؟ ئافره ته که له بهر منداله که ی هه لویسته یه کی کرد، بۆیه منداله که به ویست خوا هاته قسه و به دایکی ووت: ئه ی دایه ئارام بگره به پرستی تۆ له سه ر حه قی .

چهند سوودو نامۆزگارییه‌ك له‌م چیرۆكه‌دا.

- (۱) هه‌موو مندالێك له‌سه‌ر فێتره‌تێكی پاك له‌دايك ده‌بیّت .
- (۲) سیحر به‌ فێربوونه، وه‌ ساحیره‌كه‌ به‌ پادشاهی وت: لاویکم بۆ بنێره فێری سیحری ده‌که‌م، به‌لام فێربوون و فێرکردنی بۆ باوه‌ریه، په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رموویت: ﴿وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ﴾ (سوره‌ البقرة .
واته‌: به‌لكو شه‌یتانه‌كان كافر بوون، چونكه‌ خه‌لكیان فێری سیحر ده‌کرد .
- (۳) دروسته‌ بۆ كه‌سیك درۆ بکات نه‌گه‌ر پووبه‌پوی دوژمن بووه‌وه‌ له‌کاتی زه‌رووریدا، پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: درۆ کردن حه‌لāl نییه‌ بۆ هه‌یج كه‌سیك، مه‌گه‌ر له‌ سێ کاتدا، له‌وانه‌ش: (وَالْكَذِبُ فِي الْحَرْبِ) (۱) .
واته‌: له‌کاتی جه‌نگدا، کاتێک پووبه‌پوی دوژمن ده‌بیته‌وه‌، وه‌ نه‌و لاهه‌ درۆی له‌گه‌ل ساحیره‌كه‌ ده‌کرد بۆئوه‌ی له‌ فێلی پزگاری بیّت .
- (۴) پارانه‌وه‌ له‌ په‌روه‌ردگار بۆ ئوه‌ی پاستی و حه‌قت بۆ پوون بکاته‌وه‌و گومانته‌هێلێت، هه‌روه‌ك چۆن نه‌و لاهه‌ پارایه‌وه‌ له‌ په‌روه‌ردگاری .
- (۵) باوه‌رداری پاسته‌قینه‌ نه‌و كه‌سه‌یه‌ كه‌ هۆکاره‌كان بداته‌وه‌ پال په‌روه‌ردگار نه‌ك ببدا ته‌ پال خۆی بۆ ئوه‌ی بلێن پایه‌ به‌رزه‌ له‌ لای خوا .
- (۶) زۆر جار پێك ده‌که‌وێت ته‌له‌به‌ له‌ مامۆستاکی باشترو چاکتر بیّت، نه‌گه‌ر چی ته‌له‌به‌که‌ش منداڵ بیّت، وه‌ پێویسته‌ مامۆستاکی دان به‌وه‌دا بنیّت، وه‌ك چۆن پاهیبه‌كه‌ وتی: ئه‌ی پۆله‌ تو باشترو خێرتری له‌لای خوا وه‌ك له‌من.

(۱) (صَحِيح) أَخْرَجَهُ التِّرْمِذِيُّ فِي السُّنَنِ (۱۹۳۹) وَصَحَّحَهُ الشَّيْخُ الْأَلْبَانِيُّ فِي صَحِيحِ الْمَعَامِ (۷۷۲۳) .

(۷) لابردنی ناپه‌حه‌تی نازار پێگه‌یاندن له‌سه‌ر پێگای خه‌لكی، پێغه‌مبەری خوا (ﷺ) فه‌رموو یه‌تی: (وَإِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ) ^(۱).

واته‌: لابردنی ناپه‌حه‌تی و نازار پێگه‌یاندن له‌سه‌ر پێگا خێرو سه‌ده‌قه‌یه‌.

(۸) هه‌ركه‌سێك فه‌رمان به‌ چاكه‌ و پێگه‌ری له‌ خراپه‌ بكات، ئه‌وا به‌ دلتیایی تاقی ده‌كرێته‌وه‌، وه‌ پێویسته‌ له‌كاتی تاقیكردنه‌وه‌ دا خۆگر بییت، چونكه‌ پاداشتی گه‌وره‌ ده‌درێته‌وه‌، پێغه‌مبەری خوا (ﷺ) فه‌رموو یه‌تی: (يُتَلَّى النَّاسَ عَلَى قَدْرِ دِينِهِمْ فَمَنْ نَحْنُ دِينَهُ اشْتَدَّ بَلَاؤُهُ وَمَنْ ضَعُفَ دِينُهُ ضَعُفَ بَلَاؤُهُ) ^(۲).

واته‌: خه‌لكی تاقی ده‌كرێته‌وه‌ به‌ئەندازه‌ی ئایینه‌كه‌یان، جا هه‌ركه‌سێك باوه‌ری به‌هێز بییت، ئه‌وا تاقیكردنه‌وه‌كه‌ی قورس و گرانه‌، وه‌ هه‌ركه‌سێكیش باوه‌ری لاواز بییت، ئه‌وا تاقیكردنه‌وه‌كه‌ی لاواز و ئاسان ده‌بییت.

(۹) هه‌ركه‌سێك هه‌له‌ی كرد له‌ ووتنه‌ دا پێویسته‌ بۆی چاك بكه‌یه‌وه‌، به‌تایبه‌تی له‌ بیروباوه‌ردا، وه‌زیره‌كه‌ به‌ لاوه‌كه‌ی ووت: شیقام بده‌ ئه‌ویش ووتی: من شیقای هه‌یج كه‌سێك ناده‌م به‌لكو په‌روه‌ردگار شیفا ده‌دات.

(۱۰) ئەگه‌ر پۆرت ته‌واو نه‌بوو بییت، ئه‌وا هه‌یج كه‌سێك ناتوانییت بته‌كوژیته‌ و ته‌نانه‌ت زیانیشت پێیگه‌ینیت، پادشاكه‌ هه‌رچه‌نده‌ هه‌ولی دا لاوه‌كه‌ بكوژیته‌ به‌لام نه‌ی ده‌توانی، تاكو خۆی پێگه‌ی به‌ پادشاكه‌ نیشاندا.

(۱) (صَحِيح) أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ فِي السُّنَنِ (۱۲۸۵) وَصَحَّحَهُ الشَّيْخُ الْأَلْبَانِيُّ فِي صَحِيحِ الْعَامِمِ (۸۰۹۶).

(۲) (صَحِيح) أَخْرَجَهُ ابْنُ حِبَّانَ فِي صَحِيحِهِ (۲۹۸۲) وَصَحَّحَهُ الشَّيْخُ الْأَلْبَانِيُّ فِي صَحِيحِ الْعَامِمِ (۹۹۳).

(۱۱) خۆبه‌ختکردن له پیناوی خوا، ئه‌وه‌ له‌به‌ر به‌رژه‌وه‌ندی هه‌موو خه‌لکی ئاماده‌یه‌ خۆی به‌خت بکات، بۆ ئه‌وه‌ی که خه‌لکی باوه‌پینن و بزگاریان بێت له‌ شیرکو نه‌زانی .

(۱۲) خوای گه‌وره‌ باوه‌پداران جیگیرو چه‌سپاو ده‌کات له‌سه‌ر ئایین، وه‌ ده‌فه‌رموویت: ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا﴾ سوره‌ ابراهيم.
واته‌: خوای گه‌وره‌ باوه‌پداران دامه‌زراوو جیگیر ده‌کات به‌ ووته‌ی راست و په‌وا له‌ ژیانی دونیاياندا، وه‌ کاتێک ئه‌وه‌ ئافه‌رته‌ سه‌یری منداڵه‌که‌ی ده‌کات شیره‌ خۆره‌و بۆ گوناوه‌ منداڵه‌که‌ دیته‌ قسه‌و ده‌لێت: ئه‌ی دایه‌ خۆگره‌ تو له‌سه‌ر حه‌قی، بۆیه‌ به‌ خۆی و منداڵه‌که‌یه‌وه‌ ده‌چیته‌ ناو ئاگره‌که‌وه‌و گوێی بۆ نادات، چونکه‌ له‌ پیناوی خوای گه‌وره‌یه‌ .

(۱۳) سه‌ر ئه‌نجام و چاره‌ نووسی باوه‌پداران له‌ دواى مردنیا بۆ به‌هه‌شته‌، وه‌ سه‌ر ئه‌نجام و چاره‌ نووسی بۆ باوه‌په‌کان بۆ ناو ئاگرو دۆزه‌خه‌ .

(۱۴) باوه‌پ پینووستی به‌ کاتی دوورو درێژ نییه‌ بۆ ئه‌وه‌ی جیگیربێت له‌ ناو دله‌کاندا، ئه‌وه‌ قه‌ومه‌ی پازى بوون به‌ ئاگره‌که‌ چه‌ند ساتێک به‌سه‌ر باوه‌په‌یتانه‌که‌ياندا تۆ نه‌په‌پیبوو، وه‌ باوه‌پ جیگیر ببوو له‌ ناو دلیاندا .

(۱۵) توندو تیزى بۆ باوه‌پان به‌رامبه‌ر باوه‌پداران، پادشا بۆ باوه‌په‌که‌ پاهیه‌که‌و وه‌زیره‌که‌ی به‌ مشار کرده‌ دوو که‌رته‌وه‌و خه‌لکه‌که‌ی سوتاند .

(۱۶) له‌ ئومه‌تانی پێش ئه‌م ئومه‌ته‌ پادشا هه‌بووه‌ بانگه‌شه‌ی خوايه‌تیاں کردووه‌و وتویانه‌ ئێمه‌ خوای خه‌لکین، وه‌ک فیره‌وون و نه‌مرودو ئه‌م پادشایه‌ .

(۱۷) جاری واهیه به‌رگه نه‌گرتنی ئازارو نه‌شکه‌نجه ده‌بیته هۆی لاواز بوونی باوه‌پ، هه‌روه‌ها وا له‌ مڕۆڤ ده‌کات دان به‌شتی وادا بنیّت که نابیّت، نه‌و پیاوه‌ی په‌روه‌ردگار چاوه‌کانی بۆ گێڕایه‌وه، له‌ ژێر سزاو نه‌شکه‌نجه‌دا ناوی منداڵه‌کی هینا، هه‌روه‌ها منداڵه‌که‌ش ناوی پاهیه‌به‌که‌ی هینا، به‌لام سزاو نه‌شکه‌نجه‌ کاری تینه‌کردن و په‌شیمان نه‌بوونه‌وه له‌ ئایینه‌که‌یان .

(۱۸) خوای گه‌وره‌ بێ باوه‌ره‌کان لاوازو بێ ده‌سه‌لات ده‌کات به‌رامبه‌ر باوه‌رداران، وه‌ خوای گه‌وره‌ نه‌و پادشایه‌ی بێ ده‌سه‌لات کردبوو به‌رامبه‌ر نه‌و منداڵه‌و نه‌یده‌توانی بیکوژیت، تاکو خۆی ڕیگه‌ی نیشاندا .

(۱۹) خوای په‌روه‌ردگار نه‌ولیاو پیاوچا‌کانی خۆی ده‌پاریزیت و سه‌ریان ده‌خات به‌سه‌ر دوژمندا، هه‌روه‌کو چۆن نه‌و منداڵه‌ی له‌ کوشتن ده‌پاراست و دو‌عا‌کانی قه‌بول ده‌کردو دوژمنه‌کانی له‌ ناو ده‌برد .

(۲۰) خراپه‌کاران به‌رده‌وام هه‌ول ده‌ده‌ن خه‌لکی گومرا بکه‌ن، ته‌نانه‌ت له‌ کاتی نزیک بوونه‌وه‌ی مردنیشیاندا، ساحیره‌که‌ به‌په‌رۆش بوو له‌سه‌ر فێرکردنی نه‌و منداڵه‌ بۆ نه‌وه‌ی ببیته‌ میراتگری و له‌ دوا‌ی خۆی خه‌لکی پێی گومرا‌بکات و له‌ خوای په‌روه‌ردگاریان دوور بخه‌نه‌وه .

ڕوڤگرتنه‌وه‌یه‌ک: خۆ به‌ختکردن له‌ پینا‌وی خوای په‌روه‌ردگادا بریتی نییه‌ له‌ خۆ کوشتن و خۆ ته‌قاندنه‌وه، وه‌ ئهم‌ فەرمووده‌یه‌ش نابیّت به‌ه‌لگه‌ له‌سه‌ر نه‌نجامدانی نه‌و کاره‌، نه‌و لاوه‌ی له‌م فەرمووده‌یه‌دا باس‌کراوه‌ ڕێنموونی پادشاکه‌ ده‌کات بۆ نه‌و ڕیگه‌یه‌ی که‌ پێی ده‌کوژیت، چونکه‌ به‌رژه‌وه‌ندی گشتی تێدا‌یه، به‌وه‌ی نه‌و خه‌لکه‌ هه‌موویان چوونه‌ سه‌ر ئایینی لاوه‌که‌، وه‌ له‌ دۆزه‌خ پزگاریانی کردوو به‌رمو به‌مه‌شت به‌ڕیانی کرد، به‌لام نه‌وه‌ی که‌ خۆی ده‌ته‌قینیت‌وه‌ خه‌لکی به‌رمو دۆزه‌خ به‌ڕی ده‌کات ئەگەر کافر بن، وه‌ ئەگەر موسلمان بن، ئه‌وا به‌ناح‌ق ده‌یان کوژیت و پوو به‌ڕه‌وی سزای خوای گه‌وره‌ ده‌بیته‌وه .

القصة السادسة: الرجل الذي دخل الجنة في كلب سقاه

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: «بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ اشْتَدَّ عَلَيْهِ الْعَطَشُ فَوَجَدَ بَنَاءً فَتَزَلَّ فِيهَا فَشَرِبَ ثُمَّ خَرَجَ فَإِذَا كَلْبٌ يَلْهَثُ يَأْكُلُ الثَّرَى مِنَ الْعَطَشِ فَقَالَ الرَّجُلُ: لَقَدْ بَلَغَ هَذَا الْكَلْبُ مِنَ الْعَطَشِ مِثْلُ الَّذِي كَانَ بَلَغَ مِنِّي، فَتَزَلَّ الْبِئْرُ فَلَمَّا خَفَّ مَاءٌ ثُمَّ أَمْسَكَهُ بِفِيهِ حَتَّى رَقِيَ فَسَقَى الْكَلْبَ فَشَكَرَ اللَّهُ لَهُ فَقَفَرَ لَهُ» قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَإِنَّا لَنَا فِي هَذِهِ الْبَهَائِمِ لِأَجْرٍ فَقَالَ «فِي كُلِّ كَبِدٍ رَطْبَةٌ أَجْرٌ»^(۱).

چیرۆکی شه‌شه‌م: ئەو پیاوێی چوو بە هه‌شته‌وه له‌به‌ر ئەوێی سه‌گێکی تێر ئاوکرد هاوێلی خۆشه‌ویست ئه‌بو هوره‌یره (خوای لی پازی بیست) ده‌فه‌رموویت: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: بیاویک به‌ پێگایه‌کدا ده‌پۆیشت زۆری تینو بوو بیریکی دۆزییه‌وه ئاوی تێدا بوو، ئینجا دابه‌زییه ئاو بیره‌که‌و ئاوی خواردو پاشان هاته‌ ده‌روه‌وه، سه‌گێکی بیینی زمانی ده‌ره‌یناوه‌وه هه‌ناسه‌ برکییه‌تی‌و له‌ تینوداو خۆل ده‌خوات، پیاو‌ه‌که‌ ووتی: به‌پاستی ئه‌م سه‌گه‌ وه‌ک منی لی به‌سه‌ر هاتوه‌وه، ئینجا پیاو‌ه‌که‌ دووباره‌ چوو ئاوی‌به‌ره‌که‌وه‌و پێلاوه‌که‌ی پرکرد له‌ ئاو به‌ده‌می گرتی تا‌کو هاته‌ ده‌روه‌ی بیره‌که‌، جا ئاوه‌که‌ی دا به‌ سه‌گه‌که‌و تێر ئاوی کرد، خوای گه‌وره‌ ئه‌و کاره‌ی لێ‌وه‌رگرتو سوپاسی کردو لێی خۆشبوو، ووترا: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) چا‌که‌ کردن له‌گه‌ل ئازهل و ئاودانی پاداشتی هه‌یه‌؟ پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی: بۆ هه‌موو ئازهلێکی زیندوو پاداشتو ئه‌جر هه‌یه‌ (هه‌موو خاوه‌ن جگه‌رتک) .

(۱) أخرجه البخاري (٦٠٠٩)، ومسلم (٥٨٢٠).

چەند سوودو نامۆزگارییه‌ك لهم چیرۆكه‌دا.

(۱) به‌خشنده‌یی و لێبوردنه‌یی و فراوانی په‌حمه‌تی خوای په‌روه‌ردگار، پاداشتیکی زۆر گه‌وره‌ ده‌داته‌وه‌ له‌سه‌ر كرده‌وه‌یه‌کی كه‌م .

(۲) ئاو نیعمه‌تیکی په‌روه‌ردگار و مژۆف و ئاژه‌ل به‌بێ ئاو ناتوانن بژین .

(۳) ئاو به‌خشین خێرو سه‌ده‌قه‌یه‌، سه‌عدی كۆری عوباده (ﷺ) فه‌رمووی:

ئهی پێغه‌مبەری خوا (ﷺ) دایکم مرد ئایا چی بۆ بکه‌م به‌خێر؟ فه‌رمووی: ئاوی بۆ بکه‌ به‌خێر، ئه‌ویش چوو بیریکی لێداو فه‌رمووی: ئه‌مه‌ بۆدایکم ^(۱) .

(۴) به‌نده‌یه‌ك به‌هۆی ئه‌وه‌ی سه‌گیکی تێر ئاوکرد چووه‌ به‌هه‌شته‌وه‌، ئه‌ی

ئه‌گه‌ر مژۆفێك تێر ئاو بکریت ده‌بێت خێرو پاداشتی چی بێت؟

(۵) ئاودان و تێرکردنی ئاژه‌ل و پاراستنی له‌سه‌رماو گه‌رما خێره‌و پاداشتی

له‌سه‌ره‌، زانایان ده‌فه‌رموون: به‌مه‌رجێك ئه‌و ئاژه‌له‌ زیان به‌خش نه‌بێت .

(۶) هه‌ندێك له‌زانایان ده‌فه‌رموون ئه‌م فه‌رمووده‌یه‌ به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی كه‌

دروسته‌ سه‌فه‌رکردن به‌ته‌نها، ئه‌گه‌ر زانی توشی نا‌په‌هه‌تی و هه‌لاکه‌ت نابێت.

(۷) ئاو به‌خشین له‌به‌ر ره‌زامه‌ندی په‌روه‌ردگار یه‌کێکه‌ له‌ كرده‌وه‌ چا‌که‌كان،

هه‌ندێك له‌ پێشینه‌كان فه‌رموویانه‌: (مَنْ كَثُرَتْ ذُنُوبُهُ فَعَلَيْهِ بِسْقَى الْمَاءِ) ^(۲) .

واته‌: هه‌ر كه‌سێك تاوان و گونا‌هی زۆره‌ با ئاو بکات به‌خێرو بیه‌خشییت .

(۱) (حَسَنٌ أَخْرَجَهُ ابْنُ مَاجَةَ وَالتَّسَانِي، وَحَسَنُ الشَّيْخِ الْأَبَانِي فِي صَحِيحِ الْخَامِعِ (۱۱۱۳) .

(۲) عمدة القاري شرح صحيح البخاري (۵۲/۱۹)، شرح البخاري لابن بطال (۲۰/۱۲) .

الْقِصَّةُ السَّابِعَةُ: الْأَبْرَصُ وَالْأَعْمَى وَالْأَقْرَعُ الَّذِينَ ابْتَلَاهُمُ اللَّهُ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) « إِنَّ ثَلَاثَةً فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ أَبْرَصٌ وَأَقْرَعٌ وَأَعْمَى بَدَأَ اللَّهُ أَنْ يَبْتَلِيَهُمْ، فَبَعَثَ إِلَيْهِمْ مَلَكًا، فَأَتَى الْأَبْرَصَ، فَقَالَ أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ لَوْنٌ حَسَنٌ وَجِلْدٌ حَسَنٌ، قَدْ قَدَرَنِي النَّاسُ، قَالَ فَمَسَحَهُ، فَذَهَبَ عَنْهُ، فَأَعْطَى لَوْنًا حَسَنًا وَجِلْدًا حَسَنًا، فَقَالَ أَيُّ الْمَالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ الْإِبِلُ أَوْ قَالَ الْبَقَرُ هُوَ شَكٌّ فِي ذَلِكَ، إِنَّ الْأَبْرَصَ وَالْأَقْرَعِ، قَالَ أَحَدُهُمَا الْإِبِلُ، وَقَالَ الْآخَرُ الْبَقَرُ فَأَعْطَى نَاقَةً عَشْرَاءَ، فَقَالَ يُبَارِكُ لَكَ فِيهَا، وَأَتَى الْأَقْرَعُ فَقَالَ أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ شَعْرٌ حَسَنٌ، وَيَذْهَبُ عَنِّي هَذَا، قَدْ قَدَرَنِي النَّاسُ، قَالَ فَمَسَحَهُ فَذَهَبَ، وَأَعْطَى شَعْرًا حَسَنًا، قَالَ فَأَيُّ الْمَالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ الْبَقَرُ، قَالَ فَأَعْطَاهُ بَقْرَةً حَامِلًا، وَقَالَ يُبَارِكُ لَكَ فِيهَا، وَأَتَى الْأَعْمَى فَقَالَ أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ يَرُدُّ اللَّهُ إِلَيَّ بَصَرِي، فَأَبْصُرُ بِهِ النَّاسَ، قَالَ فَمَسَحَهُ، فَرَدَّ اللَّهُ إِلَيْهِ بَصَرَهُ، قَالَ فَأَيُّ الْمَالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ الْغَنَمُ، فَأَعْطَاهُ شَاةً وَالِدًا، فَأُلْجَحَ هَذَانِ، وَوُلِدَ هَذَا، فَكَانَ لِهَذَا وَادٍ مِنْ إِبِلٍ، وَلِهَذَا وَادٍ مِنْ بَقَرٍ، وَلِهَذَا وَادٍ مِنَ الْغَنَمِ، ثُمَّ إِنَّهُ أَتَى الْأَبْرَصَ فِي صُورَتِهِ وَهَيْئَتِهِ فَقَالَ رَجُلٌ مِسْكِينٌ، تَقَطَّعَتْ بِي الْحَبَالُ فِي سَفَرِي، فَلَا بَلَاغَ الْيَوْمَ إِلَّا بِاللَّهِ ثُمَّ بَكَ، أَسْأَلُكَ بِالَّذِي أَعْطَاكَ اللَّوْنَ الْحَسَنَ وَالْجِلْدَ الْحَسَنَ وَالْمَالَ بَعِيرًا أَتَبْلُغُ عَلَيْهِ فِي سَفَرِي، فَقَالَ لَهُ إِنَّ الْحُقُوقَ كَثِيرَةٌ، فَقَالَ لَهُ كَأَنِّي أَغْرِفُكَ، أَلَمْ تَكُنْ أَبْرَصَ يَقْدِرُكَ النَّاسُ فَقِيرًا فَأَعْطَاكَ اللَّهُ

فَقَالَ لَقَدْ وَرِثْتُ لِكَابِرٍ عَنْ كَابِرٍ، فَقَالَ إِنْ كُنْتَ كَاذِبًا فَصَيِّرْكَ اللَّهُ إِلَى مَا كُنْتَ، وَأَتَى الْأَفْرَعَ فِي صُورَتِهِ وَهَيْئَتِهِ، فَقَالَ لَهُ مِثْلَ مَا قَالَ لِهَذَا، فَرَدَّ عَلَيْهِ مِثْلَ مَا رَدَّ عَلَيْهِ هَذَا فَقَالَ إِنْ كُنْتَ كَاذِبًا فَصَيِّرْكَ اللَّهُ إِلَى مَا كُنْتَ، وَأَتَى الْأَعْمَى فِي صُورَتِهِ فَقَالَ رَجُلٌ مُسْكِينٌ وَابْنُ سَبِيلٍ وَتَقَطَّعَتْ بِي الْجِبَالُ فِي سَفَرِي، فَلَا بَلَاغَ الْيَوْمَ إِلَّا بِاللَّهِ ثُمَّ بَكَ، أَسْأَلُكَ بِالَّذِي رَدَّ عَلَيْكَ بَصْرَكَ شَاةً أَتُبْلُغُ بِهَا فِي سَفَرِي، فَقَالَ قَدْ كُنْتَ أَعْمَى فَرَدَّ اللَّهُ بَصْرِي، وَفَقِيرًا فَقَدْ أَغْنَانِي، فَخُذْ مَا شِئْتَ، فَوَاللَّهِ لَا أَجْهَدُكَ الْيَوْمَ بِشَيْءٍ أَخَذْتَهُ لِلَّهِ، فَقَالَ أَمْسِكْ مَا لَكَ، فَإِنَّمَا ابْتَلَيْتُمْ، فَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنْكَ وَسَخِطَ عَلَى صَاحِبَيْكَ» (۱).

چیرۆکی هه‌وته‌م: به‌له‌که‌یک و که‌چه‌ئیک و کویری‌ک و نه‌وانه‌ی په‌روم‌ردگار تاقیانیک‌رده‌وه هاوه‌لی خۆشه‌ویست نه‌بو هه‌وره‌یره (خوای لی پازی بیست) ده‌فه‌رموویت: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: سی‌که‌س هه‌بوون له‌ ئوممه‌تانی پیش‌ئێوه (له‌به‌نی ئیسرائیل) نه‌وس‌ی‌که‌سه: به‌له‌که‌یک و که‌چه‌ئیک و کویری‌ک، خوای که‌وره‌ ویستی وابوو که‌ تاقیبان بکاته‌وه، بۆیه‌ مه‌لانیکه‌تیی‌کی نارد بۆلایان، مه‌لانیکه‌ته‌که‌ هات بۆلای پیاوه‌ به‌له‌که‌که‌و پێی‌ووت: چ شتی‌ک له‌لای تو‌و‌و‌ر باش‌و خۆشه‌ویسته (واته: هه‌زو‌ئاره‌زو له‌ چ شتی‌ک ده‌که‌یت؟) پیاوه به‌له‌که‌که‌ ووتی: په‌نگو‌و‌ویه‌کی چاک‌و‌جوان‌و‌پێستی‌کی چاک،

(۱) أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ (۳۴۶۴)، وَمُسْلِمٌ (۷۳۵۷).

چونکه به‌پاستی خه‌لكی لێم بێزار بوونه‌و هه‌زبان پێم نیه‌و
هه‌زناکه‌ن بم بینن، مه‌لانیکه‌ته‌که‌ ده‌ستی به‌ لاشه‌یدا هێناو
به‌له‌کیه‌که‌ی چاک بووه‌و په‌نگی گۆرا بوو به‌ مروفیکی په‌نگ جوان و
پێست چاک و باش، پاشان مه‌لانیکه‌ته‌که‌ پێی ووت: چ سامان و مالێک
له‌لای تۆ له‌هه‌موویان خۆشه‌ویستتره‌؟ ئه‌ویش ووتی: (وشتریان
مانگا)، مه‌لانیکه‌ته‌که‌ وشتیکی ئاوسی سک پێی پێداو ووتی:
په‌روه‌ردگار فەرداری بکات، ئینجا مه‌لانیکه‌ته‌که‌ پوڤشت و چوو بۆلای
پیاوه‌ که‌چه‌له‌که‌و پێی ووت: چ شتێک له‌لای تۆ باش و خۆشه‌ویسته
(واته‌: هه‌ز و ئاره‌زو له‌ چ شتێک ده‌که‌یت؟) پیاوه‌ که‌چه‌له‌که‌ ووتی:
قزێکی جوان و له‌م که‌چه‌لییه‌ پرگه‌رم ببێت، چونکه‌ به‌پاستی خه‌لكی
لێم بێزار بوونه‌و هه‌زبان پێم نیه‌و هه‌زناکه‌ن بم بینن، مه‌لانیکه‌ته‌که‌
ده‌ستی به‌ سه‌ریدا هێناو که‌چه‌لییه‌که‌ی چاک بووه‌وه‌و بوو به‌
که‌سیکی قز چوان، پاشان مه‌لانیکه‌ته‌که‌ پێی ووت: چ سامان و مالێک
له‌لای تۆ له‌هه‌موویان خۆشه‌ویستتره‌؟ ئه‌ویش ووتی: مانگا،
مه‌لانیکه‌ته‌که‌ش مانگایه‌کی ئاوسی سک پێی پێداو ووتی: خوای
په‌روه‌ردگار فەرداری بکات، ئینجا مه‌لانیکه‌ته‌که‌ پوڤشت و چوو بۆلای
پیاوه‌ کوێره‌که‌و پێی ووت: چ شتێک له‌لای تۆ باش و خۆشه‌ویسته
(واته‌: هه‌ز و ئاره‌زو له‌ چ شتێک ده‌که‌یت؟) پیاوه‌ کوێره‌که‌ ووتی:
خوای په‌روه‌ردگار چاوه‌کانم بۆ بگێڕته‌وه‌، بۆ ئه‌وه‌ی خه‌لكی پێی
بینن، ئینجا مه‌لانیکه‌ته‌که‌ ده‌ستی هێنا به‌سه‌ر چاوه‌کانیدا، وه

خوای گه‌وره‌ مه‌ردوو چاوی بۆ گێڕایه‌وه، پاشان مه‌لائیکه‌ ته‌که‌ به‌ پیاوه‌ کوێره‌ که‌ی ووت: چ مالۆ سامانێک له‌ای تۆ له‌مه‌موویان خۆشه‌ویسته‌ره؟ ئه‌ویش ووتی: مه‌، مه‌لائیکه‌ ته‌که‌ مه‌ریکی ئاوسی سک پێی پێدا، پاشان خاوه‌ن وشتو مانگا که‌ به‌ره‌میکی زۆری لێکه‌وته‌وه‌ به‌ فه‌زلی خوای گه‌وره‌، وه‌ خاوه‌ن مه‌ره‌که‌ش به‌وینه‌ی ئه‌وان، ئینجا پیاوه‌ به‌له‌که‌که‌ بوو به‌خاوه‌ن دۆلێک وشت، وه‌ پیاوه‌ که‌چه‌له‌که‌ بوو به‌خاوه‌نی دۆلێک مانگا، وه‌ پیاوه‌ کوێره‌ که‌ بوو به‌خاوه‌نی دۆلێک مه‌، پاش ماوه‌یه‌ک مه‌لائیکه‌ ته‌که‌ هات بۆلای پیاوه‌ به‌له‌که‌که‌ له‌سه‌ر ئه‌و شێوه‌یه‌ی که‌ پێشتر هاتبوو بۆلای (بۆئه‌وه‌ی حوجه‌ی نه‌مینێت)، پێی ووت: پیاویکی هه‌ژارو پێیوارم هیچ شتیکم پێ نه‌ماوه‌ بۆ په‌یداکردنی خۆراک وه‌ بۆگه‌یشتنه‌وه‌م به‌ شوینی خۆم، جا هیچ که‌سیک ناتوانی‌ت من بگه‌ینێته‌وه‌ شوینی خۆم جگه‌ له‌ خوای گه‌وره‌و پاشان تۆ، جا داوات لێده‌که‌م تۆ ئه‌و خواجه‌ی که‌ ئه‌و په‌نگو پوه‌ جوان و پێسته‌ چاکه‌ی پێداوی و مالۆ و سامانی پێ به‌خشیوی، وشتریکم پێ بده‌ بۆ ئه‌وه‌ی بگه‌مه‌وه‌ شوینی خۆم؟

پیاوه‌ به‌له‌که‌که‌ له‌وه‌لامدا ووتی: به‌پاستی مافه‌کان زۆرن و ئه‌رکی زۆرم به‌سه‌ره‌وه‌یه‌ ناتوانم وشتریکت پێبده‌م، یان مافه‌کان زۆرن تۆ وشتریکت به‌ر ناکه‌وێت، پیاوه‌ به‌له‌که‌که‌ مه‌به‌ستی ئه‌وه‌ بوو به‌پێی بکات و هیچی نه‌دات، مه‌لائیکه‌ ته‌که‌ پێی ووت: وه‌ک ئه‌وه‌ وایه‌ بت ناسم، ئایا تۆ پیاویکی به‌له‌که‌ نه‌بووی خه‌لکی حه‌زیان به‌ بینینت نه‌بوو، وه‌ لێت بێزار بیه‌وون و بێزیان لێت

ده‌کرده‌وه؟ وه هه‌زار بوویت خوای په‌روه‌ردگار ده‌وله‌مندی کردی بووێته به خاوه‌نی ئهم مال‌و سامانه زۆره، پیاوه به‌له‌که‌که ووتی: ئهم مال‌و سه‌روه‌ته‌م له باو باپیرانه‌وه بۆ ماوه‌ته‌وه‌و ده‌ست به ده‌ست که‌یشته‌وه به‌من، مه‌لائیکه‌ته‌که ووتی: ئه‌گەر درۆ ده‌که‌یت خوای گه‌وره وه‌ک خۆت لێ بکاته‌وه، پاشان مه‌لائیکه‌ته‌که هات بۆلای که‌چه‌له‌که له‌سه‌ر ئه‌و شیوه‌یه‌ی که‌پیشتر هاتبوو بۆلای، ئه‌وه‌ی به به‌له‌که‌که‌ی ووتبوو به که‌چه‌له‌که‌شی ووت، که‌چه‌له‌که به‌هه‌مان شیوه‌ی به‌له‌که‌که وه‌لامی دایه‌وه، مه‌لائیکه‌ته‌که ووتی: ئه‌گەر درۆ ده‌که‌ی خوا وه‌ک خۆت لێ بکاته‌وه، پاشان مه‌لائیکه‌ته‌که هات بۆلای پیاوه کوێره‌که له‌سه‌ر شیوه‌ی یه‌که‌م جار که هاتبوو بۆلای و پێی وت: پێتاویکی هه‌زارو رێبوارم هه‌چ شتی‌کم پێ نه‌ماوه بۆ په‌یدا‌کردنی خۆراک‌و که‌یشته‌وه‌م به شوێنی خۆم، جا هه‌چ که‌سی‌ک ناتوانی‌ت من بگه‌ینێته‌وه شوێنی خۆم جگه له خوای گه‌وره‌و پاشان تۆ، جا داوات لێده‌که‌م تو نه‌و خاوه‌ی که چاوه‌کانی بۆ گێڕایته‌وه مه‌رێکم پێ بده بۆ ئه‌وه‌ی بگه‌مه‌وه شوێنی خۆم؟ پیاوه کوێره‌که له وه‌لامدا ووتی: من کوێرو نابینا بووم په‌روه‌ردگار چاوی بۆ گێڕامه‌وه، هه‌زار بووم په‌روه‌ردگار ده‌وله‌مندی کردم، چیت پێویسته بۆخۆت ببیه، سوێند به‌خوا ده‌ست ناهێنمه‌ پێت نه‌م‌رۆ به ئاره‌زووی خۆت چی ده‌به‌ی ببیه له پێی خوا، مه‌لائیکه‌ته‌که پێی ووت: مالی خۆت بگره بۆخۆت، ئێوه تاقی‌کرانه‌وه، به‌راستی خوای په‌روه‌ردگار له تۆ پازی بوو، وه خه‌شم وقینی گرت له دوو هاوه‌له‌که‌ت .

چهند سوودو نامۆزگارییه‌ك لهم چیرۆكه‌دا.

(١) تاقیكرده‌وه‌ی په‌روه‌ردگار بۆ به‌نده‌كانی، بۆ ئه‌وه‌ی ده‌ربه‌كه‌وێت كۆ شوكرانه‌ی خوای په‌روه‌ردگار ده‌كات له‌سه‌ر نعیمه‌ته‌كان .

(٢) هه‌ندێك جار مه‌لائیکه‌ته‌كان له‌سه‌ر شیوه‌ی مرقوف دێن بۆلای به‌نده‌كان و قسه‌یان له‌گه‌ڵدا ده‌که‌ن و شیفای نه‌خۆش ده‌ده‌ن به‌ فه‌رمانی په‌روه‌ردگار.
(٣) خوای په‌روه‌ردگار به‌ره‌که‌ت بخاته‌ مائی هه‌ر که‌سیکه‌وه، ئه‌وا ئه‌و ماله‌ که‌شه ده‌كات و زیاده‌ ده‌كات .

(٤) ده‌وله‌مهن‌دی به‌لگه‌ نییه‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی خوا ئه‌و که‌سه‌ی خۆش ده‌وێت، به‌لکو هه‌ر که‌سیك ده‌وله‌مهن‌د بێت، ئه‌وا خوای په‌روه‌ردگار تاقی ده‌کاته‌وه .
(٥) هیچ شتێك نییه‌ به‌لای نه‌خۆشه‌وه‌ خۆشتریبێت له‌وه‌ی خوا شیفای بدات .
(٦) ته‌نها خوا ده‌به‌خشیت و ده‌گریته‌وه‌ و ده‌وله‌مهن‌دی وه‌ه‌زاری به‌ده‌ست ئه‌وه .
(٧) له‌ نیشانه‌و ئه‌ده‌بی خواپه‌رستی ئه‌وه‌یه‌ شیفای بگێرێت و بۆلای خوا، پیاوه‌ کویره‌که‌ ووتی: من کوێرو نابینا بووم په‌روه‌ردگار چاوی بۆ گێڕامه‌وه .
(٨) مرقوفی نه‌زان به‌خیل ده‌بێت له‌کاتی ده‌وله‌مهن‌دیدا، وه‌ مرقوفی ژیر ئه‌وکه‌سه‌یه‌ ده‌ستکراوه‌ بێت له‌ به‌خشین له‌ پێگه‌ی خوای په‌روه‌ردگاردا .
(٩) له‌ناو خه‌لکیدا که‌سانێك هه‌ن بیریان چۆته‌وه‌ که‌ بێشتر هه‌ژار بوونه‌، وه‌ پێشیان ناخۆشه‌ یادیان بخه‌رته‌وه .

(١٠) هه‌ر که‌سیك سوپاسی په‌روه‌ردگار بکات له‌سه‌ر نعیمه‌ته‌كان و به‌خشیت له‌ پێگه‌ی ئه‌ودا، ئه‌وا په‌روه‌ردگار زیاتری پێده‌به‌خشیت، وه‌ هه‌ر که‌سیك به‌خیلی بکات، ئه‌وا ماله‌که‌ به‌هه‌ده‌ری ده‌دات و په‌روه‌ردگار لێی توپه‌ ده‌بێت.

(۱۱) به خشین له ریگهی خوادا ده بیته هوی پازی بوونی خوی په روه ردگار، وه به خیلی و ده سگرتنه وه ده بیته هوی توپه یی خوی گه روره .

(۱۲) سوپاسی نیعمه ته کان به گویره ی خویانه: سوپاسی مال و سامان نه وه یه که بیه خشیت له بهر په زامه ندی په روه ردگار، وه سوپاسی زانست و زانیاری نه وه یه کاتیک پرسپارت لی ده کریت راستی و حق بلیت .

(۱۳) (الصَّاحِب) هاوه له که ته نهها به کار نایات بۆ که سیکی نزیک، به لکو بۆ که سیکیش به کار دیت که له حالی نهو بجیت، وه مه لانیکه ته که به کویره که ی ووت: ئیوه تاقیکرانه وه به راستی په روه ردگار له تو پازی بوو، وه خه شم و قینی گرت له دوو هاوه له که ت .

(۱۴) زانای پایه بهرز شیخ (ابن عثیمین)^(۱) ده فه رموویت: مروفه کان پازی نین به قه زاو قه ده ری په روه ردگار، نهو سی که سه که توشی به لاو نه خوشی ببوون ده یان ووت: فلانه مال و سامان له لای من له هه موویان خوشه ویستتره؟ نه میش پیچه وانه ی پازی بوونه به قه زاو قه ده ر، وه بیگومان مروفه کان له کاتی به لاو موسیبه ت و نا په حه تی دا چوار جۆرن:

بی ئارامه: که نه میش حه رامه .

ئارامگره: که نه میش واجبه .

پازییه: که نه میش موسته حه به .

سوپاس گوزاره: که نه میش چاک و باشه .

(۱) پروانه: القول المفید شرح کتاب الترجید .

الفِصَّة الثَّامِنَة: الرَّجُلُ الَّذِي اشْتَرَى عَقَارًا وَفِي عَقَارِهِ جَرَّةٌ فِيهَا ذَهَبٌ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) اشْتَرَى رَجُلٌ مِنْ رَجُلٍ عَقَارًا لَهُ فَوَجَدَ الرَّجُلُ الَّذِي اشْتَرَى الْعَقَارَ فِي عَقَارِهِ جَرَّةً فِيهَا ذَهَبٌ فَقَالَ لَهُ الَّذِي اشْتَرَى الْعَقَارَ خُذْ ذَهَبَكَ مِنِّي إِنَّمَا اشْتَرَيْتُ مِنْكَ الْأَرْضَ وَلَمْ أَبْتَغِ مِنْكَ الذَّهَبَ. فَقَالَ الَّذِي شَرَى الْأَرْضَ إِنَّمَا بَعَثْتُكَ الْأَرْضَ وَمَا فِيهَا قَالَ: فَتَحَاكَمَا إِلَى رَجُلٍ فَقَالَ الَّذِي تَحَاكَمَا إِلَيْهِ أَلَكُمَا وَلَدٌ فَقَالَ أَحَدُهُمَا لِي غُلَامٌ وَقَالَ الْآخَرُ لِي جَارِيَةٌ. قَالَ أَلْكُحُوا الْغُلَامَ الْجَارِيَةَ وَأَنْفِقُوا عَلَى أَنْفُسِكُمَا مِنْهُ وَتَصَدَّقَا (۱).

چيروكى هه شتهد: نهو پياوهى زهويه كى كړى و له زهويه كه دا گوزه يه ك نالتونى تيدابوو هاوه لى خو شه ويست نه بو هوره يره (خوای لى پازى بيت) ده فه رموويت: پيغه مبهري خوا (ﷺ) فه رموويتى: پياويك خانوويه ك يان زهوى له پياويكى تر كړى، نهو پياوهى كه زهويه كى كړيپوو گوزه يه ك نالتونى له زهويه كه دا دوزيبه وه، ئينجا پياوه كپاره كه به پياوه فروشياره كى ووت: نالتونه كه ت ببه وه له لاي من، چونكه من زهويم له تو كپوه نه ك نالتون، پياوه فروشياره كه ووتى: من زهويه كه و نه وهى كه تييدايه به توتم فروشتوه، پاشان هاتن بولاي دادوه ريك بول نه وهى چاره سه ريكيان بول بدوزيته وه، دادوه ره كه ووتى: نايان مندالتان هيه؟ يه كيكيان ووتى: من كوړپكم هيه، نه وهى ترشيان ووتى: منيش كچپكم هيه، ئينجا پياوه دادوه ره كه ووتى: كه واته تو كچكه ت بده به كوپه كه و نهو ماله خه رج بكن بويان و خيريشى لييكه ن .

(۱) أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ (۳۴۷۲)، وَمُسْلِمٌ (۴۴۷۲).

چەند سوودو نامۆزگارییەك ئەم چیرۆكەدا.

(۱) بوونی پیاو چاكان و لە خوا ترسو بە پەرۆش لە هەموو سەردەمی‌دا
لەسەر بە دەست هێنانی مالى حەلال، هەروەها دورێكەوتنەوێ لە حەرام .

(۲) پێویستە ئەمانەت بگێڕدێتەوێ بۆ خواوەنەكەى، چونكە پەرۆردگار
فەرمانی پێكردوین ئەمانەت و سپاردەكان بگێڕنەوێ بۆ خواوەنەكانیان .

(۳) قەناعەت و پازى بوون مال و سەروەتێكە بى كۆتاییە، وە بەخێرو
بەرەكەت دەگەڕێتەوێ بۆ خواوەنەكەى .

(۴) هەركەس پازى بێت بەوێ خوا پێى بەخشێوێ، ئەو دەوڵەمەندترین كەسە،
پێغه‌مبەرى خوا (ﷺ) فەرموویەتى: (وَأَرْضَ بِمَا قَسَمَ اللَّهُ لَكَ تَكُنْ أَعْنَى النَّاسِ)^(۱)
واتە: وە پازیبە بەو بەشەى پەرۆردگار بۆى دانائوى دەوڵەمەندترین كەسى.

(۵) پزق و پۆزى دابەشكراوێ، هەردەبێت پێت بگات لەكات و شوێنى خۆیدا،
پێغه‌مبەرى خوا (ﷺ) فەرموویەتى: (لَوْ أَنَّ ابْنَ آدَمَ هَرَبَ مِنْ رِزْقِهِ كَمَا
يَهْرُبُ مِنَ الْمَوْتِ لَأَذَرَكَ رِزْقَهُ كَمَا يُدْرِكُهُ الْمَوْتُ)^(۲).

واتە: ئەگەر ئادەمیزاد پابكات لە پزق و پۆزییەكەى وەكو چۆن لە مردن
پادەكات، ئەوا پزق و پۆزییەكەى دەیگێڕتەوێ وەكو چۆن مردن دەیگێڕتەوێ.

(۶) پێویستە موسلمان پازى بێت بە حەلال، هەروەها دورێكەوتنەوێ لە
حەرام و هۆكارى خراب بۆ بەدەست هێنانی پزق و پۆزى .

(۱) (حَسَنَ أَخْرَجَهُ التِّرْمِذِيُّ فِي الْمُسْنَدِ، وَحَسَنَهُ الشَّيْخُ الْأَلْبَانِيُّ فِي صَحِيحِ الْجَامِعِ (۱۰۰) .

(۲) (صَحِيحُ صَحْحَةُ الشَّيْخِ الْأَلْبَانِيِّ فِي صَحِيحِ الْجَامِعِ (۵۲۴۰)، وَفِي سِلْسِلَةِ الْأَحَادِيثِ الصَّحِيحَةِ (۹۵۲) .

القصة التاسعة: الرجل الذى استلف ألف دينار

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) « أَنَّهُ ذَكَرَ رَجُلًا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ سَأَلَ بَعْضَ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنْ يُسْلِفَهُ أَلْفَ دِينَارٍ، فَقَالَ أَتَيْتِ الشُّهَدَاءُ أَشْهَدُهُمْ، فَقَالَ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا، قَالَ فَأَتَيْتِ بِالْكَفِيلِ، قَالَ كَفَى بِاللَّهِ كَفِيلًا، قَالَ صَدَقْتَ، فَدَفَعَهَا إِلَيْهِ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى، فَخَرَجَ فِي الْبَحْرِ، فَقَضَى حَاجَتَهُ، ثُمَّ اتَّمَسَ مَرَكَبًا يَرْكَبُهَا، يَقْدُمُ عَلَيْهِ لِلْأَجَلِ الَّذِي أَجَّلَهُ، فَلَمْ يَجِدْ مَرَكَبًا، فَأَخَذَ خَشَبَةً، فَتَقَرَّرَهَا فَأَدْخَلَ فِيهَا أَلْفَ دِينَارٍ، وَصَحِيفَةً مِنْهُ إِلَى صَاحِبِهِ، ثُمَّ رَجَعَ مَوْضِعَهَا، ثُمَّ أَتَى بِهَا إِلَى الْبَحْرِ، فَقَالَ اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَعْلَمُ أَنِّي كُنْتُ تَسْلِفْتُ فَلَانًا أَلْفَ دِينَارٍ، فَسَأَلَنِي كَفِيلًا، فَقُلْتُ كَفَى بِاللَّهِ كَفِيلًا، فَضَرَبَ بَكَ، وَسَأَلَنِي شَهِيدًا، فَقُلْتُ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا، فَضَرَبَ بَكَ، وَأَنَّى جَهِدْتُ أَنْ أَجِدَ مَرَكَبًا، أَبْعَثْ إِلَيْهِ الَّذِي لَهُ فَلَمْ أَقْدِرْ، وَإِنِّي أَسْتَوْدِعُكَهَا، فَرَمَى بِهَا فِي الْبَحْرِ حَتَّى وَلَجَتْ فِيهِ، ثُمَّ انْصَرَفَ، وَهُوَ فِي ذَلِكَ يَلْتَمِسُ مَرَكَبًا، يَخْرُجُ إِلَى بَلَدِهِ، فَخَرَجَ الرَّجُلُ الَّذِي كَانَ أَسْلَفَهُ، يَنْظُرُ لَعَلَّ مَرَكَبًا قَدْ جَاءَ بِمَالِهِ، فَإِذَا بِالْخَشَبَةِ الَّتِي فِيهَا الْمَالُ، فَأَخَذَهَا لِأَهْلِهِ حَطَبًا، فَلَمَّا نَشَرَهَا وَجَدَ الْمَالَ وَالصَّحِيفَةَ، ثُمَّ قَدِمَ الَّذِي كَانَ أَسْلَفَهُ، فَأَتَى بِالْأَلْفِ دِينَارٍ، فَقَالَ وَاللَّهِ مَا زِلْتُ جَاهِدًا فِي طَلَبِ مَرَكَبٍ لَاتِيكَ بِمَالِكَ، فَمَا وَجَدْتُ مَرَكَبًا قَبْلَ الَّذِي أَتَيْتُ فِيهِ، قَالَ هَلْ كُنْتَ بَعَثْتَ إِلَيَّ بَشِيرًا قَالَ أَخْبَرْتُكَ أَنِّي لَمْ أَجِدْ مَرَكَبًا قَبْلَ الَّذِي جِئْتُ فِيهِ، قَالَ فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ أَدَّى عَنْكَ الَّذِي بَعَثْتَ فِي الْخَشَبَةِ فَالْصَّرِفَ بِالْأَلْفِ الدِّينَارِ رَاشِدًا »^(١).

چیرۆکی نۆیه‌م: ئهو پیاوه‌ی هه‌زار دیناری به‌ قه‌رز وهرگرت

هاوه‌لی خۆشه‌ویست ئه‌بو هوره‌یره (خوای لا پازی بی‌ت) ده‌فه‌رموویت: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویت: پیاویک هه‌بوو له‌ ئوممه‌تانی پیش ئیه‌ پرسیا‌ری ده‌کرد بۆ ئه‌وه‌ی که یه‌کیک هه‌زار دیناری بداتی به‌قه‌رز، پیاویکی دۆزییه‌وه، پیاوه‌که پێی ووت: چهند شایه‌تیکم بۆبێنه‌ شایه‌تیت بۆ بده‌ن، ئه‌ویش ووتی: خوای گه‌وره به‌سه که شایه‌ت بی‌ت له‌ نێوان من و تۆدا، پیاوه‌که ووتی: که‌فیلیم بۆ بێنه که‌سیک تۆ له‌ ئه‌ستۆ بگرت و زامنت بکات، ئه‌ویش ووتی: خوای گه‌وره به‌سه بۆ که‌فیل و زامنی من، پیاوه‌که ووتی: راست ده‌که‌یت، ئینجا پیاوه‌که هه‌زار دیناری داپێی به‌قه‌رز تا‌کو هاوه‌یه‌کی دیاریکراو، پاشان پیاوه‌که پوشت و ئیش و کاری خۆی پێی جێبه‌جێ کرد، که هاوه‌ دیاریکراوه‌که ته‌واو بوو، پیاوه‌ قه‌رزاره‌که ده‌یویست سوارییه‌کی ده‌ست بکه‌وێت و پاره‌ قه‌رزه‌که بپێته‌وه بۆ خاوه‌نه‌که‌ی، به‌لام هیچی ده‌ست نه‌که‌وت که بپێته‌وه بۆلای خاوه‌ن قه‌رزه‌که، بۆیه‌ دا‌ریکی هێناو دا‌ره‌که‌ی کون کرد ئینجا هه‌زار دیناره‌که‌ی کرده ناو کونی دا‌ره‌که‌وه و نوسراویکیشی له‌گه‌ڵدا نارد بۆخاوه‌ن قه‌رزه‌که، پاشان دا‌ره‌که‌ی جوان پێچایه‌وه و کردیه ناو ئاوه‌که‌وه، ئینجا هات بۆلای ده‌ریاکه‌و ووتی: خوايه تۆ بۆ خۆت ده‌زانیت من هه‌زار دینارم له‌ فلانه‌که‌س وهرگرت به‌قه‌رز، داوا‌ی که‌فیل و زامنی لێکردم منیش ووتم: خوای گه‌وره به‌سه بۆ که‌فیل و زامنی من، وه پازی بوو به‌وه‌ی تۆ که‌فیل و زامنی من بکه‌یت، هه‌روه‌ها داوا‌ی شایه‌تی لێکردم منیش ووتم: خوای گه‌وره به‌سه که شایه‌تی من بی‌ت، وه پازی بوو به‌وه‌ی که تۆ شایه‌تم

بیت، وه من هه‌ولۆ کۆششم دا بۆ ئه‌وه‌ی که سوارییه‌کم ده‌ست بکه‌وێت و پاره‌که‌ی بۆ بیه‌مه‌وه، به‌لام ده‌ستم نه‌که‌وت، ئه‌وا منیش به‌تۆی ده‌سپێرم، ئینجا پیاوه‌که‌ داره‌که‌ی کرده‌ ناو ده‌ریاکه‌وه، پاشان پیاوه‌که‌ پۆیشت، ئه‌و پیاوه‌ی که هه‌زار دیناره‌که‌ی دابوو به‌قه‌رز سه‌یر سوارییه‌کانی ده‌کرد به‌لکو پیاوه‌ قه‌رزاره‌که‌ بێت و قه‌رزه‌که‌ی بۆ بێنێته‌وه، کاتی که سه‌یری ئاوه‌که‌ی ده‌کرد بینی که دارێک له‌سه‌ر ئاوه‌که‌یه، ئینجا پیاوه‌که‌ داره‌که‌ی برده‌وه بۆماله‌وه‌و مشاریکی بردو داره‌که‌ی برپیه‌وه‌و کاتی که سه‌یری کرد قه‌رزه‌که‌و نوسراویکی تێدايه، پاشان ماوه‌یه‌ک پیاوه‌ قه‌رزاره‌که‌ هات بۆ لای خاوه‌ن قه‌رزه‌که‌و هه‌زار دیناری تریشی له‌گه‌ڵ خۆیدا هێناو به‌ خاوه‌ن قه‌رزه‌که‌ی ووت: سوێند به‌خوا سواریم ده‌ست نه‌که‌وت تاکو قه‌رزه‌که‌ت بۆ بێنمه‌وه، به‌رده‌وام هه‌ولم ده‌دا بۆ ئه‌وه‌ی که سوارییه‌کم ده‌ست بکه‌وێت و قه‌رزه‌که‌ت بۆ بێنمه‌وه، به‌لام هیچ ده‌ست نه‌که‌وت، خاوه‌ن قه‌رزه‌که‌ ووتی: ئایا تۆ هیچ شتی که بۆ من نه‌ناردووه؟ ئه‌ویش ووتی: پێتم ووت که هیچ سوارییه‌کم ده‌ست نه‌که‌وت که قه‌رزه‌که‌ت بۆ بێنمه‌وه، ئێستاش ئه‌وته هه‌زار دیناره‌که‌م بۆ هێناوی، خاوه‌ن قه‌رزه‌که‌ ووتی: به‌راستی خۆی گه‌وره ئه‌مانه‌ته‌که‌ی پێگه‌یانده‌وه، به‌وه‌ی که قه‌رزه‌که‌ت کردبووه ناو دارێکه‌وه، ئه‌و هه‌زار دیناره‌ی که هێناوته بۆ خۆت هه‌لبگره‌وه .

چه‌ند سوودو نامۆزگارییه‌ك لهم چیرۆكه‌دا.

(١) بوونی پیاو چاکان و له‌خواترس له ناو ئوممه‌ته‌کانی پێش ئیسلام، ئه‌و پیاوه‌ی قه‌رزه‌که‌ی دا به‌ پیاوه‌که‌ی تر به‌مه‌به‌ستی پاداشتی په‌روه‌ردگار ئه‌و کاره‌ی ده‌کرد، بۆیه به‌وه پازی ده‌بوو که خوا شایه‌ت و که‌فیل بێت .

(٢) قه‌رزدان به‌خه‌لکی له‌شه‌ر عدا پرێگه‌ پێدراوه‌و پاداشتی زۆری له‌سه‌ره .
(٢) پێویسته له‌کاتی قه‌رزداندا نوسراو هه‌بێت، وه‌ کاتی دانه‌وه‌ی دیاریکراو بێت، هه‌روه‌ها شایه‌تیش هه‌بێت .

(٣) پێویسته موسلمان هۆکار بگرێته‌ به‌ر پاشان پشت به‌خوا به‌سه‌تیت .
(٤) هه‌ر شتێك به‌ په‌روه‌ردگار بسپێدریت، ئه‌وا ده‌ی پارێزیت، پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: (إِذَا اسْتَوْدِعَ اللَّهُ شَيْئًا حِفْظُهُ)^(١) .

واته‌: ئه‌گه‌ر شتێك به‌ خوای په‌روه‌ردگار بسپێدریت، ئه‌وا ده‌ی پارێزیت .
(٥) ئه‌گه‌ر موسلمان نیه‌تی پاك بێت و نیه‌تی دانه‌وه‌ی قه‌رزێ هه‌بێت، ئه‌وا خوای په‌روه‌ردگار کار ئاسانی بۆ ده‌کات، تاكو قه‌رزه‌که‌ی بداته‌وه .

(٦) دانه‌وه‌ی ئه‌مانه‌ت و وه‌فا به‌رامبه‌ر به‌ خاوه‌ن ئه‌مانه‌ت واجبه‌، وه‌ دروست نییه‌ قه‌رز له‌کاتی دیاریکراودا دواخهریت، چونکه هه‌رکه‌سیك له‌ دونه‌یادا قه‌رزه‌که‌ی نه‌داته‌وه، ئه‌وا له‌ پۆژی دوااییدا له‌چاکه‌کانی قه‌رزێ پێده‌درێته‌وه .

(١) (صَحِيح) صَحْحَةُ الشَّيْخِ الْأَلْبَانِيِّ فِي صَحِيحِ الْجَامِعِ (١٧٠٨)، وَفِي السَّلْسِلَةِ الصَّحِيحَةِ (٢٥٤٧) .

النِّصَّةُ الْعَاشِرَةُ: السَّحَابَةُ الَّتِي أَمَرَتْ أَنْ تَسْقِي حَدِيقَةَ الرَّجُلِ الصَّالِحِ
 عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: (يَبْنِي رَجُلٌ بِفَلَاحَةٍ مِنَ الْأَرْضِ،
 فَسَمِعَ صَوْتًا فِي سَحَابَةٍ: اسْقِي حَدِيقَةَ فُلَانٍ، فَتَنَحَّى ذَلِكَ السَّحَابُ، فَأَفْرَغَ مَاءَهُ
 فِي حَرَّةٍ، فَإِذَا شَرْجَةٌ مِنْ تِلْكَ الشَّرَاحِ قَدْ اسْتَوْعَبَتْ ذَلِكَ الْمَاءَ كُلَّهُ، فَتَبَعَ
 الْمَاءَ، فَإِذَا رَجُلٌ قَائِمٌ فِي حَدِيقَتِهِ يُحَوِّلُ الْمَاءَ بِمِسْحَاتِهِ، فَقَالَ لَهُ: يَا عَبْدَ اللَّهِ،
 مَا اسْمُكَ؟ قَالَ فُلَانٌ لِلِاسْمِ الَّذِي سَمِعَ فِي السَّحَابَةِ، فَقَالَ لَهُ: يَا عَبْدَ اللَّهِ لِمَ
 تَسْأَلُنِي عَنْ اسْمِي؟ فَقَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ صَوْتًا فِي السَّحَابِ الَّذِي هَذَا مَاؤُهُ يَقُولُ:
 اسْقِي حَدِيقَةَ فُلَانٍ لِاسْمِكَ، فَمَا تَصْنَعُ فِيهَا؟ قَالَ: أَمَّا إِذَا قُلْتُ هَذَا فَأِنِّي أَنْظُرُ
 إِلَى مَا يَخْرُجُ مِنْهَا، فَأَتَصَدَّقُ بِثُلْثِهِ، وَأَكُلُ أَنَا وَعِيَالِي ثُلْثًا، وَأَرُدُّ فِيهَا ثُلْثَهُ)^(١).

چیرۆکی ده‌یه‌م: ئەو هه‌وره‌ی فەرمانی پێکرا باخی پیاویک ئاویدات

هاوه‌لی خۆشه‌ویست ئەبو هوره‌یره (خوای لی پازی بی‌ت) ده‌فهرموویت:
 پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فهرموویه‌تی: له‌کاتی‌که‌دا پیاویک له‌ده‌شتی‌که‌دا بوو،
 گویی له‌ده‌نگی‌ک بوو به‌هه‌وریکی ده‌ووت: باخ و بی‌ستانی فلانه‌ که‌س ئاو
 ده‌، ئینجا هه‌وره‌که‌ ئاوه‌که‌ی کرد به‌سه‌ر زه‌وییه‌کی به‌رده‌لانی په‌شدا (
 زه‌ویه‌که‌ په‌ربوو له‌به‌رد)، سه‌یری کرد ئاوه‌که‌ هه‌مووی به‌جۆگه‌له‌یه‌که‌دا
 پو‌یشت، وه‌ پیاویک به‌پێوه‌ وه‌ستابوو له‌ئاو باخ و بی‌ستانه‌که‌یدا به‌بی‌له‌که‌یه‌وه
 ئاودی‌ری ده‌کات، ئەمیش به‌پیاوه‌ باخه‌وانه‌که‌ی ووت: ئە‌ی به‌نده‌ی خوا ناوت
 چی‌یه‌؟

پیاوه باخه وانه که ووتی: فلان، ناوی خۆی پێ ووت، هه ر ئه و ناوه بوو که گوێی لێ بوو له هه وره که بیستی، پیاوه باخه وانه که پێی ووت: ئه ی به نده ی خوا بۆ له ناوی من ده پرسی؟

ئه مێش ووتی: چونکه گویم له ده نگێک بوو له هه وره وه ده یووت: ئه مه ئاوه که یه تی باخو بیستانی فلانه که س ئاو بده، ناوی تۆی هینا!

پیاوه که به باخه وانه که ی ووت: ئایا تۆ چی له به روبوم و حاصلاتی ئه م باخو بیستانه ده که یه ت؟ پیاوه باخه وانه که ووتی: من چاوه پێی به روبوم و حاصلاتی ئه م باخو بیستانه ده که م، ئینجا هه رکات پێگه یشت، ئه و سێ یه کی لێ ده که م به خێرو سه ده قه بۆ فه قیرو هه ژاران، وه سێ یه کی له گه ل مال و مندا له که مدا ده یخوین، هه ره ها سێ یه کی بۆ به نه تۆو ده هیلمه وه .

چهند سوودو ئاموزگارییه ک له م چیرۆکه دا.

(۱) په ره ردگار چهند مه لانیکه یه کی تاییه ت کردوه به هه ورو باران بۆ ئاودانی باخو بیستانی ئه وکه سانه ی خێرو سه ده قه ده دن به هه ژاران .

(۲) موسلمانێ ژیرو داناو تیگه یشتو ئه وکه سه یه که یارمه تی هه ژارو لیقه و ماوان بدات، وه مافی خێزانیشی بدات .

(۳) یارمه تیدانی هه ژاران و لیقه و ماوان هۆکاره بۆ زیاد بوونی پزق و پۆزی و فه پداری .

(۴) ئه گه ر ناوی که سیکت نه زانی پێی بلێ به نده ی خوا .

(۵) ئه گه ر که سیك هه وائی ئاوه که تی پرسی دروسته پێی بلێی بۆ له ناوی من ده پرسی وه کو خاوه ن باخه که به پیاوه که ی ووت: بۆ له ناوی من ده پرسی؟

(۶) دروسته گێڕانه وهی هه والی که سێک که خوای پهروهردگار پێزی لینابیت، ئه گهر زانرا ئه و که سه توشی فتنه نابیت .

(۷) دروسته گێڕانه وهی هه والی ئه و قه ومانه ی پێش خۆمان، بۆ ئه وهی ببیت په ندو ئامۆزگاری بۆ ئیمه، چونکه به راستی له چیرۆک و به سه رهاته کانیاندا په ندو ئامۆزگاری هه یه بۆ که سانی که ژیرو هۆشمه ندن.

(۸) خوای پهروهردگار به نده یه کی خۆش ده ویت که کاره کانی به جوانی و پێکو پێکی به پێوه ببات و مافی خۆی پێیدات، له وانه: ئه و به ش کردنه ی باخه وانه که بوو که به رو بوومی باخه که ی ده کرد به سی به شی یه کسانه وه .

(۹) هه ر به نده یه ک خوای پهروهردگار لێی پازی بیت، ئه و اچی له ئاسمان و زه ویدا هه یه بۆی ده خاته به ر ده ستی، ئه و باخه وانه به هۆی ئه وهی خوای پهروهردگار لێی پازی بوو به ویستی پهروهردگار ئه و هه وره باخه که ی ئاودا .

(۱۰) یه کێک له ده رگا کانی به هه شت ناوی خێرو سه ده قه یه .

(۱۱) مه لائیکه ته کان دوا ی لێخۆش بوون بۆ ئه و که سانه ده که ن که له پێناو ره زامه ندی پهروهردگار ده به خشن .

(۱۲) هه ر که سێک له پێناوی خوای پهروهردگاردا بیه خشیت، ئه و خوای پهروهردگار جێگه ی به خشینه که ی به زیاده وه بۆ پرده کاته وه .

(۱۳) به خشین له به ر ره زامه ندی خوای گه وره پارێزه ره له ئاگر .

(۱۴) به خشین له به ر ره زامه ندی خوای پهروهردگار چاره سه ره بۆ نه خۆشی .

(۱۵) به خشین له به ر ره زامه ندی خوای گه وره توپه یی خوا لاده بات .

الفَصَّةُ الْحَادِيَةُ عَشْرُ: جُرَيْجُ الْعَابِدِ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) كَانَ رَجُلٌ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ، يُقَالُ لَهُ جُرَيْجٌ، وَكَانَ جُرَيْجٌ رَجُلًا عَابِدًا فَاتَّخَذَ صَوْمَعَةً فَكَانَ فِيهَا فَائِتُهُ أُمُّهُ وَهُوَ يُصَلِّي فَقَالَتْ يَا جُرَيْجُ، فَقَالَ: يَا رَبِّ أُمِّي وَصَلَاتِي، فَأَقْبَلَ عَلَى صَلَاتِهِ فَانْصَرَفَتْ، فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْغَدِ أَتَتْهُ وَهُوَ يُصَلِّي فَقَالَتْ: يَا جُرَيْجُ فَقَالَ يَا رَبِّ أُمِّي وَصَلَاتِي فَأَقْبَلَ عَلَى صَلَاتِهِ فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْغَدِ أَتَتْهُ وَهُوَ يُصَلِّي فَقَالَتْ: يَا جُرَيْجُ، فَقَالَ: أَيُّ رَبِّ أُمِّي وَصَلَاتِي، فَأَقْبَلَ عَلَى صَلَاتِهِ فَقَالَتْ اللَّهُمَّ لَا تُمِتْنِي حَتَّى يَنْظُرَ إِلَيَّ وَجْهُهُ الْمُؤَمِّسَاتِ، فَتَذَكَّرَ بَنُو إِسْرَائِيلَ جُرَيْجًا وَعِبَادَتَهُ وَكَانَتْ امْرَأَةٌ بَغْيٌ يَتَمَثَّلُ بِحُسْنِهَا فَقَالَتْ إِنَّ شَيْئًا لَأُفْسِنُهُ لَكُمْ قَالَ: فَتَعَرَّضْتُ لَهُ فَلَمْ يَلْتَفِتْ إِلَيْهَا فَآتَتْ رَاعِيًا كَانَ يَأْوِي إِلَى صَوْمَعَتِهِ فَأَمْكَنَتْهُ مِنْ نَفْسِهَا فَوَقَعَ عَلَيْهَا فَحَمَلَتْ فَلَمَّا وَلَدَتْ قَالَتْ هُوَ مِنْ جُرَيْجٍ، فَأَتَوْهُ فَاسْتَنْزَلُوهُ وَهَدَمُوا صَوْمَعَتَهُ وَجَعَلُوا يَضْرِبُونَهُ فَقَالَ مَا شَأْنُكُمْ؟ قَالُوا رَأَيْتَ بِهَذِهِ الْبَغْيِ فَوَلَدَتْ مِنْكَ فَقَالَ: أَتَيْنَ الصَّبِيَّ؟ فَجَاءُوا بِهِ فَقَالَ: دَعُونِي حَتَّى أَصَلِّيَ فَصَلَّى فَلَمَّا انْصَرَفَ أَتَى الصَّبِيَّ فَطَعَنَ فِي بَطْنِهِ وَقَالَ يَا غُلَامُ مَنْ أَبُوكَ قَالَ فَلَانُ الرَّاعِي قَالَ: فَأَقْبَلُوا عَلَى جُرَيْجٍ يَقْبَلُونَهُ وَيَتَمَسَّحُونَ بِهِ وَقَالُوا نَبِيُّ لَكَ صَوْمَعَتِكَ مِنْ ذَهَبٍ قَالَ: لَا أَعِيدُوهَا مِنْ طِينٍ كَمَا كَانَتْ فَفَعَلُوا (١).

(١) أخرجه البخاري (٢٤٨٢)، ومسلم (٦٤٥٥).

چیرۆکی یانزه‌یه‌م: جوهره‌یجی خوا په‌رست

هاوه‌لی خۆشه‌ویست ئه‌بو هوره‌یره (خوای لی‌پازی بیت) ده‌فه‌رموویت: پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) فه‌رموویت: پیاویک هه‌بوو له ئوممه‌تانی پێش ئێوه (له به‌نی ئیسرائیل)، پێی ده‌ووترا جوهره‌یج، جوهره‌یج پیاویکی خواپه‌رست بوو، شوینیکی بۆ خۆی دابین کردبوو (له‌و شوینه‌دا به‌ندایه‌تی تیدا ده‌کرد بۆ خوا) جارێکیان جوهره‌یج نوێژی ده‌کرد (نوێژی سوننه‌ت) دایکی هات بۆلای پێی ووت: کوپم جوهره‌یج، جوهره‌یج له‌دلی خۆیدا ووتی: په‌روه‌ردگار دایکم یان نوێژه‌که‌م، ئینجا نوێژه‌که‌ی هه‌لبژارد (واته: به‌رده‌وام بوو له‌سه‌ر نوێژه‌که‌ی)، دایکی پۆشت، بۆ به‌یانی به‌هه‌مان شیوه‌ دایکی هاته‌وه‌و جوهره‌یج نوێژی ده‌کرد، پێی ووت: کوپم جوهره‌یج، ئه‌ویش ووتی: په‌روه‌ردگار دایکم یان نوێژه‌که‌م، ئینجا نوێژه‌که‌ی هه‌لبژارد (به‌رده‌وام بوو له‌سه‌ر نوێژه‌که‌ی)، دایکی پۆشت، بۆ به‌یانی به‌هه‌مان شیوه‌ دایکی هاته‌وه‌و جوهره‌یج نوێژی ده‌کرد، پێی ووت: کوپم جوهره‌یج، ئه‌ویش ووتی: په‌روه‌ردگار دایکم یان نوێژه‌که‌م، ئینجا نوێژه‌که‌ی هه‌لبژارد (به‌رده‌وام بوو له‌سه‌ر نوێژه‌که‌ی)، ئینجا دایکی ووتی: خواجه مه‌یمرینه‌ تاكو پوخساری داوین پیسان ده‌بینیت، به‌نی ئیسرائیلیه‌کان که‌وتنه‌ باسکردنی جوهره‌یج و به‌ندایه‌تی‌ه‌که‌ی، وه‌ ئافره‌تێک به‌د په‌وشت (داوین پیس) هه‌بوو که‌ نمونه‌ بوو له‌ جوانیدا، ئافره‌ته‌که‌ ووتی: ئه‌گه‌ر ئێوه‌ بتانه‌وی ئه‌وا من جوهره‌یج له‌خشته‌ ده‌به‌م و توشی فیتنه‌ی ده‌که‌م، ئینجا ئافره‌ته‌که‌ چو بۆلای جوهره‌یج و (پێگه‌ی پێگرت به‌وه‌ی کاری داوین پیسی له‌گه‌ڵدا بکات)، به‌لام جوهره‌یج گوێی پێ

نه دا، ئافره ته کهش چوو بۆلای شوانێک که ئه و شوانه سهردانی جوره یجی ده کرد، ئافره ته که له گه ل شوانه که دا کاری داوین پیسی کردو سکی پریوو (واته: حامیله بوو له و شوانه)، کاتی که منداله که ی بوو، ئافره ته داوین پیسه که ووتی: ئه م منداله له جوره یجی، ئینجا خه لکه که چوون بۆ لای جوره یجی و ئه و شوینه ی که جوره یج به ندایه تی تیدا ده کرد پوو خانیان وتیکیاندا، وه ده ستیان کرد به لیدانی جوره یج، جوره یجی خوا به رست ووتی: چیتانه بۆچی وام لیده که نو لیم ده دن؟ خه لکه کهش ووتیان: تو له گه ل ئه م ئافره ته کاری داوین پیسی کردو وه مندالت لی بووه، جوره یج ووتی: کوا منداله که؟ خه لکه کهش منداله که یان بۆهینا، جوره یج ووتی: وازم لی بینن با نوێژ بکه م، پاشان نوێژی کردو کاتی که لی بووه وه، هات بۆلای منداله که وه ده ستی هینا به سکی منداله که داو ووتی: کوپه باوکت کییه؟ منداله کهش هاته زمان و ووتی: فلانه که سی شوان، ئینجا خه لکه که پوو یان کرده جوره یجی و ماچیان ده کردو ده ستیان پیدا ده هینا و پاشان خه لکه که به جوره یجیان ووت: شوینێک (جیگه یه کت) بۆ دروست ده کهینه وه له ئالتون وزیو؟ جوره یج ووتی: نه خیر، به لکو وه کو خۆیم بۆ لیبکه نه وه که له گل دروست کرابوو، خه لکه کهش شوینه که یان بۆ دروست کرده وه.

چهند سوودو ئاموزگارییه ک له م چیرۆکه دا.

(۱) ئازاردانی دایکو باوک و پشتگۆی خستنیان هۆکاره بۆ توش بوون به فیتنه و ناخۆشی زیان، وه ک ئه وه ی له م چیرۆکه دا پوویدا.

(۲) نابیت دایک و باوک دوعاو نزا له منداله کانیان بکه، چونکه دوعاو پارانه وهیان قه بولۆ و پیغه مبهری خوا (ﷺ) قه ده غه ی له و کاره کردوه .

(۳) وه لامدانه وهی دایک له پیشتره له نویژی سوننه، چونکه وه لامدانه وهی دایک پیویست (واجب)ه، وه واجب و پیویست پیش سوننه دهخریت، جا نه گهر یه کێک له نویژی سوننه تدا بوو دایکی یان باوکی بانگیان کرد، نه و ده بیت نویژه که ی بپریت و وه لامیان بداته وه نه گهر زانیتی توپه ده بن، به لام نه گهر زانیتی که توپه نابن نه و با نویژه که ی نه بریت، به لکو کورتی بکاته وه و پاشان وه لامیان بداته وه، ههروه ها نه گهر نویژه که فه رز بوو نه و با نویژه که ی نه بریت، به لکو کورتی بکاته وه .

(۴) هه رکه سیك راست بکات له گه ل خوا دا، هیچ فیتنه یه ک زانی پیتاگه ینیت.

(۵) به هیزی باوه پی جورده یج نه وه بوو مندالکی تازه له دایک بوو دیته قسه .

(۶) هه رکه سیك له کاتی خوشیدا خوا بناسیت و به ندایه تی بۆ بکات، نه وا خوی گه و ره له کاتی ته نگانه دا به ته نگیه وه دیت و پرگاری ده کات .

(۷) هه رکه سیك کاری داوین پیسی و به د په وشتی بکات، نه وا سومعه و پیزو سه نگی نامیتیت له ناو خه لکیدا .

(۸) تاقیکردنه وه ی په روه ردگار بۆ به نده صالحه کان، بۆ نه وه ی ده ریکه ویت تاجه نده ئارامگرن به رامبه ر به نا په حه تی دونیا، وه جورده یج تاقیکرایه وه به وه ی که ماله که یان پوو خاندو لیتاندا و قسه ی ناشیرینیان پیتی ووت .

(۱۰) نویژ ته نها تایبه ت نه بووه به م ئوممه ته وه، به لکو ئوممه تانی تریش نویژیان له سه ر بووه، به لام جیاوازی هه بووه له گه ل نویژی نه م ئوممه ته دا .

(۱۱) مرقفی باوه‌ردار له‌کاتی ناخۆشی و ئازارو په‌ژاره‌دا په‌نا ده‌بات بۆ نوێژ، خوای په‌روه‌ردگار فه‌رموویه‌تی: ﴿وَأَسْتَعِينُوا بِالْصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ﴾ ﴿سورة البقرة ۱۵۰﴾ واته: پشت ببه‌ستن به‌نوێژو ئارامگرتن (بۆگه‌یشتن به‌ ئامانج)، وه‌ پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ئه‌گه‌ر کارێکی ناخۆش و نا‌په‌رحه‌ت به‌هاتایه‌ته‌ پێش ئه‌وا نوێژی ده‌کرد (إِذَا حَزَبَهُ أَمْرٌ صَلَّى) ^(۱).

(۱۲) دروسته‌ بیرکردنه‌وه‌ له‌ناو نوێژدا، جوهره‌یجی خواپه‌رست به‌یری ده‌کرده‌وه‌و ده‌ی ووت: په‌روه‌ردگار دایکم یان نوێژه‌که‌م، ئینجا نوێژه‌که‌ی هه‌لده‌ بژاردو به‌رده‌وام ده‌بوو له‌سه‌ر نوێژه‌که‌ی.

(۱۳) له‌ دواى هه‌موو نا‌په‌رحه‌تییه‌ك خۆشی و ئاسوده‌یی به‌دوادا دیت.

(۱۴) فیل و نه‌خشه‌و پیلانی ئافره‌تی داوین پيس زۆر گه‌وره‌و مه‌ترسی داره.

(۱۵) خۆ به‌که‌م زانین و دونه‌یانه‌یستی جوهره‌یج به‌وه‌ی خه‌لکه‌که‌ پێیان ووت: شوین و جینگه‌یه‌کت بۆ دروست ده‌که‌ینه‌وه‌ له‌ ئالتون و زیو؟ به‌لام جوهره‌یج ووتی: نه‌خێر، به‌لکو وه‌کو خۆیم بۆ ئی بکه‌نه‌وه‌ که‌ له‌گل دروست کرابوو.

(۱۶) نابیت هه‌رکه‌سیك هه‌والێکی گێڕاپه‌وه‌ یان تۆمه‌تیکی دایه‌ پال که‌سیك، یه‌کسه‌ر باوه‌ری پێ بکړیت به‌بێ ئه‌وه‌ی به‌لگه‌ یان سه‌لماندنێکی هه‌بیت، هه‌روه‌ك خه‌لکی ئه‌و گونده‌ ئه‌نجامیانداو باوه‌ریان به‌قسه‌ی ئه‌و ئافره‌ته‌ داوین پيسه‌کرد، پتووست بوو له‌سه‌ر ئه‌و خه‌لکه‌ له‌قسه‌ی ئه‌و ئافره‌ته‌ بکۆلنه‌وه‌ پێش ئه‌وه‌ی له‌ جوهره‌یج بده‌ن و ماله‌که‌ی تێك بده‌ن.

(۱) (حَسَن) أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ، وَحَسَنُهُ الشَّيْخُ الْأَلْبَانِيُّ فِي صَحِيحِ الْجَامِعِ (۴/۷۰۳).

القصة الثانية عشر: رَجُلٌ دَخَلَ الْجَنَّةَ بِتَنْجِيَّتِهِ الْأَدَى عَنْ طَرِيقِ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: يَتِمَّا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ، وَجَدَ غُصْنَ شَوْكٍ فَأَخَذَهُ فَشَكَرَ اللَّهَ لَهُ، فَقَفَرَ لَهُ (١).

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: لَقَدْ رَأَيْتُ رَجُلًا يَتَقَلَّبُ فِي الْجَنَّةِ فِي شَجَرَةٍ قَطَعَهَا مِنْ ظَهْرِ الطَّرِيقِ كَأَنَّهُ تُؤَذَى النَّاسُ (٢).

چیرۆکی دوانزهیه‌م: پیاویک چوو به هه‌شته‌وه به هوی لابر دنی ناره‌حه‌تی له‌سه‌ر ڕیگه

هاوه‌لی خۆشه‌ویست ئه‌بو هوره‌یره (خوای لی پازی بیت) ده‌فه‌رموویت:

پيغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: له‌ کاتی‌که‌دا پیاویک به‌ ڕیگه‌دا ده‌پۆشیست،

لقه‌ دارێکی دپکاوی ده‌بینیت وای ده‌بات له‌سه‌ر ڕیگا‌که‌و دوری ده‌خاته‌وه،

خوای گه‌وره‌ ئه‌و کاره‌ی لی وه‌رگرت و سوپاسی کردو لیتی خۆش‌بوو، وه‌ له‌

پیاویه‌تیکی تر‌دا: ئه‌بو هوره‌یره (خوای لی پازی بیت) ده‌فه‌رموویت: پيغه‌مبه‌ری

خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: پیاویکم بینی له‌ خۆشی و نازو نيعمه‌تا بووله‌

به‌هه‌شت‌دا، چونکه‌ دارێکی له‌سه‌ر ڕیگه‌ بپی بوو، ئه‌و داره‌ خه‌لکی ئازار ده‌دا.

چهند سوودو ئاموزگارییه‌ك له‌م چیرۆكه‌دا.

(١) به‌خشنده‌یی و میهره‌بانی خوای په‌روه‌ردگار به‌رامبه‌ر به‌نده‌كانی، له‌

به‌نده‌یه‌کی خۆش ده‌بیت به‌هوی ئه‌وه‌ی دارێکی له‌سه‌ر ڕیگه‌ بپيوه‌ .

(٢) ڕیگه‌و بان مافی هه‌یه، به‌كێك له‌مافه‌كانی ئه‌وه‌یه‌ کاتی‌ك ناره‌حه‌تییه‌ك

له‌سه‌ر ڕیگه‌ ده‌بینیت، وه‌ك (دپكو دارو به‌ردو ئاسنو هتد) لای بیه‌ی .

(١) أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ (٢٤٧٢)، وَمُسْلِمٌ (٦٦١٢) .

(٢) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ (٦٦١٤) .

(۳) فه زلّو پاداشتی لابر دنی ناره حتی و نازار پیغه یاندن له سهر پیغه ویان، پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرموویته: هه که سیّک به ردیّک ناره حتی که له سهر پیگه خه لکی لابتات، نهوا چاکه یه کی بۆ ده نوسریت، وه هه که سیّکیش چاکه یه بیّت ده چیت به هه شته وه^(۱).

(۴) کرده وه ی چاک هه چهنده که م بیّت پاداشتی زوری له سهر، نه بو به رزه ی نه سه له می (ره زای خوی لیبت) فهرمووی نه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) شتیکم فیریکه سودی لی وه ریگرم؟ فهرمووی: (اغزِلِ الْأَذَى عَنْ طَرِيقِ الْمُسْلِمِينَ)^(۲).
واته: ناره حتی و نازار پیغه یاندنی سهر پیگه و بانی موسلمانان لاده.

(۵) زوریّک له خه لکی توشی هه له و تاوان و سه ریچی ده بن، به وه ی که خۆل و خاشاک و شتی پیس فری ده دات له سهر پیگه ی موسلمانان.

(۶) نه و دارو درختانه دروسته بیردریت که مایه ی نازارو ناره حتی خه لکیه، به لام نه که رسودی هه بو بۆ خه لکی به وه ی له سیبه ری دابنیشن یان له به رو بومی بخۆن، نهوا دروست نییه بیردریت، به لکو پیغه مبهری خوا (ﷺ) هه ره شه ی توندی له و که سانه کردوه که دارو درختیّک ده بن سودی هه یه بۆ موسلمانان، ده فهرموویت: (مَنْ قَطَعَ سِدْرَةَ صَوَّبَ اللَّهُ رَأْسَهُ فِي النَّارِ)^(۳).

واته: هه که سیّک داری توتړک بیریت (داریکی دپکاوییه بۆ په رزین به کاردیت)، نهوا خوی گه وره سه ری به ناگر داده پوشیت.

(۱) (حَسَن) أَخْرَجَهُ الطَّبْرَانِيُّ فِي الْمُعْتَمَمِ الْكَبِيرِ، وَحَسَنُهُ الشَّيْخُ الْأَلْبَانِيُّ فِي صَحِيحِ الْجَامِعِ (۶۲۶۵).

(۲) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ (۶۶۱۶).

(۳) (صَحِيح) أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ، وَصَحَّحَهُ الشَّيْخُ الْأَلْبَانِيُّ فِي صَحِيحِ الْجَامِعِ (۶۴۷۶) وَفِي الصَّحِيحَةِ (۶۱۴).

القصة الثالثة عشر: النبي الذي أخرج قزينة النمل

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) قَالَ: (نَزَلَ نَبِيٌّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ تَحْتَ شَجَرَةٍ، فَلَدَغَتْهُ نَمْلَةٌ، فَأَمَرَ بِجَهَازِهِ فَأَخْرَجَ مِنْ تَحْتِهَا ثُمَّ أَمَرَ بِهَا فَأَخْرَقَتْ فَأَوْحَى إِلَهُهُ إِلَيْهِ، فَهَلَا نَمْلَةٌ وَاحِدَةً ^(۱)).

وَفِي رِوَايَةٍ: (أَنَّ نَمْلَةً قَرَصَتْ نَبِيًّا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ فَأَمَرَ بِقَرِيَةِ النَّمْلِ فَأَخْرَقَتْ فَأَوْحَى إِلَهُهُ إِلَيْهِ أَفَى أَنْ قَرَصَتْكَ نَمْلَةٌ أَهْلَكَتْ أُمَّةً مِنَ الْأُمَمِ تُسَبِّحُ) ^(۲) .

چیرۆکی سیانزهیه م: نهو پیغه مبهری شاره میروله یه کی سوتاند

هاوه لێ خۆشه و یست نه بو هورهیره (خوای لێ پازی بیت) ده فه رموویت: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فه رموویت: پیغه مبهریک له پیغه مبهران هه واری خست له بن دارێکدا، میروله یه ک گازی لیگرت، ئینجا پیغه مبهره که فه رمانی کرد جیگه و خواردنه که یان هه ل بگرن له بن نهو داره دا، پاشان فه رمانی کرد شاره میروله که یان سوتان، پهروه ردگار وهی بۆنارد، ئه ی بۆچی ته نها یه ک میروله ت نه سوتان (نهو میروله یه ک گازی لیگرتی .

وه له پێوابه تێکی تر دا میروله یه ک گازی له پیغه مبهریک له پیغه مبهره کان گرت، ئینجا پیغه مبهره که فه رمانی کرد که شاره میروله که بسوتینن، وه خوای پهروه ردگار سروشی بۆنارد، ئایا میروله یه ک گازی لیگرتی، به لام تو ئوممه تیک (گه لیک) کت له ناو برد که ته سبیحات و ستایشی خوایان ده کرد .

(۱) أَخْرَجَهُ الْبَخَارِيُّ (۵۷۹۸) وَمُسْلِمٌ (۵۸۱۱) .

(۲) أَخْرَجَهُ الْبَخَارِيُّ (۳۳۱۹) وَمُسْلِمٌ (۵۸۱۰) .

چهند سوودو نامۆزگارییه‌ك له‌م چیرۆكه‌دا.

(۱) ئاگادار كردنه‌وه له توپه بوون .

(۲) بپۆسته مڕۆڤ دادپه‌روه‌ر بێت، چونكه هه‌چ كه‌سێكی گونا‌ه‌بار گونا‌ه‌می هه‌چ كه‌سێكی تر هه‌ل ناگرێت .

(۳) له ئوممه‌تانى پێشودا دروست بووه‌ می‌ڕوله بسوتینرێت، به‌لام له‌شه‌رعى ئه‌م ئوممه‌ته‌دا دروست نییه‌ و قه‌ده‌غه‌كراوه سزای مارو می‌رو بدرێت به‌ ئاگر، پێغه‌مبه‌رى خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تى: (إِنَّهُ لَا يَنْبَغِي أَنْ يُعَذَّبَ بِالنَّارِ إِلَّا رَبُّ النَّارِ)^(۱) واته‌: هه‌چ كه‌س بۆى نییه‌ سزای خه‌لكى بدات به‌ ئاگر جگه‌ له‌ خوای گه‌وره‌.

(۴) كوشتنى می‌ڕوله قه‌ده‌غه‌كراوه، پێغه‌مبه‌رى خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تى: (نَهَى عَنْ قَتْلِ أَرْبَعٍ مِنَ الدَّوَابِّ الثَّمَلَةُ وَالنَّحْلَةُ وَالْهُذُودُ وَالصُّرْدُ)^(۲) .

واته‌: قه‌ده‌غه‌ كراوه له‌ كوشتنى چوار گیانه‌وه‌ر نه‌وانیش: می‌ڕوله‌ و هه‌نگو هودهودو صورد (صورد: بالنده‌یه‌كه‌ سه‌رى گه‌وره‌یه‌و ژێرسكى سپیه‌و سه‌ر پشنى سه‌وزه‌و په‌له‌وه‌رى بچوك ده‌خوات) .

(۵) جارى وا هه‌یه به‌هۆى كردارى هه‌ندىك له‌خه‌لكى ئومه‌تێك له‌ ناو ده‌چیت، وه‌ك چۆن، ئه‌و می‌ڕوله‌یه به‌ ئه‌نجامدانى كارێكى هه‌له‌ ئوممه‌تێكى به‌ سوتاندن . دا .

(۱) (صَحِيح) أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ وَصَحَّحَهُ الشَّيْخُ الْأَلْبَانِيُّ فِي صَحِيحِ الْخَامِعِ (۲۴۲۵) .

(۲) (صَحِيح) أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ وَصَحَّحَهُ الشَّيْخُ الْأَلْبَانِيُّ فِي صَحِيحِ الْخَامِعِ (۲۹۶۸) .

(۶) میژوله ته سببحات و ستایشی خوای گه وره ده کات، خوای گه وره ده فەرمووت: ﴿تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا﴾ (الإسراء: ۴۴).

واته: ستایشی خوای گه وره ده کەن هەر حەوت ئاسمانەکان، هەروەها زەویی و ئەوێ له ناویدا، وە هیچ شتێک نییه که به سوپاسی ئەو ستایش نەکات، بەلام ئێوە تێ ناگەن له ته سببحاته کانیان، به پاستی خوای گه وره زۆر هێدی و لیبوردهیه .

(۷) زانایان ده فەرموون: ئەگەر میژوله له مالدا هەبوو، ئەوا ئەتوانیت گازی لێ نزیک بکەیتەو بۆ ئەوێ ئاگادار ببیتەو و بپروا، وە بە ویستی خوا دەپروات، وە ئەگەر هەر نه پوشت و بیزارای ده کردی، ئەوا ده توانیت بیکۆزیت نه ک بیسوتینیت^(۱).

(۱) شَرْحُ رِیَاضِ الصَّالِحِينَ، لِلشَّيْخِ الْعَلَامَةِ: مُحَمَّدِ بْنِ صَالِحٍ الْعَلَمِيِّ (رَحِمَهُ اللَّهُ).

القِصَّةُ الرَّابِعَةُ عَشَرَ: عَجُوزُ بَنِي إِسْرَائِيلَ

عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّى النَّبِيُّ (ﷺ) أَغْرَابِيًّا فَأَكْرَمَهُ فَقَالَ لَهُ: ائْتِنَا، فَأَتَاهُ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) سَلْ حَاجَتَكَ، فَقَالَ: نَاقَةٌ بِرَحْلَيْهَا، وَأَعْتَرَا يَخْلِبُهَا أَهْلِي! فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) أَعَجَزْتُمْ أَنْ تَكُونُوا مِثْلَ عَجُوزِ بَنِي إِسْرَائِيلَ، فَقَالَ الصَّحَابَةُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا عَجُوزُ بَنِي إِسْرَائِيلَ؟ قَالَ: إِنَّ مُوسَى (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) لَمَّا سَارَ بِبَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ مِصْرَ، ضَلُّوا الطَّرِيقَ، فَقَالَ: مَا هَذَا؟ فَقَالَ: عُلِمَاؤُهُمْ: نَحْنُ نُحَدِّثُكَ، إِنَّ يُوسُفَ (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) لَمَّا حَضَرَهُ الْمَوْتُ أَخَذَ عَلَيْنَا مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ أَنْ لَا نُخْرِجَ مِنْ مِصْرَ حَتَّى نُنْقِلَ عِظَامَهُ مَعَنَا، قَالَ: فَمَنْ يَعْلَمُ مَوْضِعَ قَبْرِهِ؟ قَالُوا: مَا نَدْرِي أَيْنَ قَبْرِ يُوسُفَ (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ)، إِلَّا عَجُوزٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ، فَبَعَثَ إِلَيْهَا، فَأَتَتْهُ، فَقَالَ: ذُلُّونِي عَلَى قَبْرِ يُوسُفَ (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ)، قَالَتْ: لَا وَاللَّهِ لَا أَفْعَلُ حَتَّى تُعْطِنِي حُكْمِي، قَالَ: وَمَا حُكْمُكَ؟ قَالَتْ: أَكُونُ مَعَكَ فِي الْجَنَّةِ، فَكَّرَهُ أَنْ يُعْطِيَهَا ذَلِكَ، فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنْ أَعْطَاهَا حُكْمَهَا، فَأَنْطَلَقَتْ بِهِنَ إِلَى بُحَيْرَةِ مَوْضِعٍ مُسْتَنْقَعٍ مَاءٍ، فَقَالَتْ: أَلْضَبُوا هَذَا الْمَاءَ فَأَنْضَبُوا، قَالَتْ: اخْفَرُوا وَاسْتَخْرِجُوا عِظَامَ يُوسُفَ (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) فَلَمَّا أَقْلَوْهَا إِلَى الْأَرْضِ، إِذَا الطَّرِيقُ مِثْلُ ضَوْءِ النَّهَارِ^(١).

(١) (صحيح) أخرجه أبو يعلى وألحاهم وصححه الشيخ الألباني في السلسلة الصحيحة (٣١٣).

چیرۆکی چواردیههه: پیره ژنه که ی بهنی ئیسرائیل

هاوه لێ خۆشه ویست نه بو موسای نه شعهری (خوای لا پانی بیت) ده فهرموویت: پیاویکی گوندنشین هات بۆ لای پیغه مبهری خوا (ﷺ) وه پێزی لیگرت و پاشان فهرمووی: وه ره بۆلامان؟ پیاوه کهش هات بۆلای، پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی: داواکه چیت پێویسته؟ پیاوه گوندنشین که ووتی: وشتریکم پێویسته به باره وه بزنیکیش شیرێ هه بیت بۆمال و مندالم، پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی: سه یرم لێ دیت و بهلاموه سه یره ئایا ناتوانن وه کو نه و پیره ژنه ی بهنی ئیسرائیل بکهن، هاوه له کان فهرمویان: نه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) نه و پیره ژنه ی بهنی ئیسرائیل چیه؟ نه ویش فهرمووی: کاتیك موسا (عليه السلام) له گه ل ئوممه ته که ی ده رچوون و پویشته ده ر (شو په وی پێکردن) له میصر، پێگه که یان لێ تیک چوو لییان وون بوو، ووترا: نه مه چیه؟ ئینجا زانا کانیان ووتیان: ئیمه پیتان ده لێین، له کاتی که دا پیغه مبهر یوسف (عليه السلام) مردنی نزیک بوویه وه، په یمان وه عدی له باو با پیرانمان وه رگرت به هیچ شیوه یه که له میصر نه چنه ده ر تا کو ئیسکانه کانی لاشه که ی پیغه مبهر یوسف (عليه السلام) له گه ل خویان نه به نه ده ر، فهرمووی: کێ شوینی قه بره که ی ده زانیته؟ ووترا: نازانین قه بره که ی له کویدا یه، جگه له پیره ژنیکی بهنی ئیسرائیلی، ئینجا پیغه مبهر موسا (عليه السلام) ناردی به شوین پیره ژنه که دا نه ویش هات، پێی فهرموو: پیمان بلێ قه بری پیغه مبهر یوسف (عليه السلام) له کوێیه؟ پیره ژنه که ووتی: نا به خوا پیتان نا لیم

تاكو ئه‌وه‌ی ده‌مه‌وێت پێم نه‌ده‌ن، ئه‌ویش پێی فهرموو: حه‌قی تۆجیه‌و داوای چی ده‌که‌یت؟ پیره‌ژنه‌که‌ ووتی: له‌گه‌ڵتا‌بم له‌ به‌مه‌شتدا!

پیغه‌مبه‌ر موسا (عليه السلام) پێی ناخۆش بوو ئه‌و حه‌قی پێ بدات، چونکه‌ ئه‌و داواکاریه‌ له‌ ده‌سه‌لاتی ئه‌ودا نییه‌، خوای گه‌وره‌ وه‌حی بۆ پیغه‌مبه‌ر موسا (عليه السلام) ئارد که حه‌قی خۆی پێ بدات، ئینجا پیره‌ژنه‌که‌ که‌وته‌ پێ بۆ ئه‌وه‌ی شوێنی قه‌بره‌که‌یان پێ بڵێت، تاكو گه‌یشته‌ ده‌ریاچه‌یه‌ك گۆمێك ئاوی تێدا پاوه‌ستا‌بوو، پیره‌ژنه‌که‌ ووتی: ئێره‌ هه‌ل بکه‌ن و ده‌ری بکه‌ن، ئه‌وانیش هه‌ل‌یانکه‌ند و ئێسکه‌نه‌کانی لاشه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر یوسف (عليه السلام) ده‌رکه‌وت و هه‌ل‌یان گرت و له‌سه‌ر زه‌وی دایان ناو به‌رزیان کرده‌وه‌، پاشان پێگه‌و بان وه‌ك پۆژی لێهات و پوناك بووه‌ وه‌ .

چهند سوود و نامۆگارییه‌ك لهم چیرۆکه‌دا.

(۱) پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) پێی خۆش بووه‌ و حه‌زی کرد و وه‌ که‌ ئوممه‌ته‌که‌ی وه‌كو ئه‌و پیره‌ژنه‌ی به‌نی ئیسرائیل داوای پله‌و پایه‌ی به‌رز بکه‌ن .

(۲) پودانی موعجزه‌ی پیغه‌مبه‌ر یوسف (عليه السلام) به‌وه‌ی که‌ ئوممه‌ته‌که‌ی له‌دوای خۆی ئێسکه‌نه‌کانی به‌جێ ده‌هێلن، بۆیه‌ فهرمانی کرد به‌وه‌ی که‌ هه‌رکات میصریان به‌جێهێشت و چون بۆ شام، ئه‌وا ئێسکی پیرۆزی ئه‌میش له‌گه‌ڵ خۆیان بیه‌ن، بۆ ئه‌وه‌ی له‌گه‌ڵ باوک و باپیرانیاندا بنیژێت .

(۳) پودانی موعجزه‌ی پیغه‌مبه‌ر یوسف (عليه السلام) له‌دوای مردنی به‌وه‌ی که‌ ئوممه‌ته‌که‌ی به‌جێانه‌هێشت پێگه‌یان لێ تێك چوو وه‌ به‌ده‌رکه‌وتنی لاشه‌و ئێسکه‌نه‌ پیرۆزه‌کانی پێگه‌که‌یان بۆ پوه‌ن بۆه‌ .

(۴) له ناو به‌نی ئیسرائیلدا ئافره‌تی چاک و له خواترس هه‌بووه که زۆر تامه‌زۆری به‌هه‌شت و هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ران بووه .

(۵) پێیو‌سته‌ مرۆفی باوه‌ردار له‌کاتی نزیک بوونه‌وه‌ی مردنیدا وه‌سیه‌ت بکات بۆ مندال و خێزان و که‌س و کاری، به‌وه‌ی که مافی کێی لایه‌ یان کێ مافی لایه‌تی و... هتد.

(۶) پێیو‌سته‌ که‌س و کاری مردوو وه‌سیه‌تی مردوو جێبه‌جێبکه‌ن، نه‌گه‌ر وه‌سیه‌ته‌که‌ شه‌ری بوو (واته‌: تاوان وه‌له‌و گوناهاکاری و بیدعه‌ و گه‌یروگرفتی تێدانه‌بوو، وه‌ نه‌گه‌ر وه‌سیه‌ت (تاوان و وه‌له‌و گوناهاکاری و بیدعه‌ گه‌یروگرفتی تێدا بوو) نه‌وا پێیو‌سته‌ له‌سه‌ر که‌س و کاری مردوو که‌ جێبه‌جێ نه‌که‌ن^(۱) .

(۷) تامه‌زۆیی به‌نده‌ صالحه‌کان بۆ به‌هه‌شتی خوای گه‌وره‌ و نه‌ویستنی دنیا، به‌وه‌ی کاتی‌ک پیره‌ژنه‌که‌ ووتی: قه‌بره‌که‌تان پێ نالێم تا‌کو په‌یمان پێنه‌ده‌ی به‌وه‌ی که‌ له‌ به‌هه‌شتدا له‌گه‌لتابم! خوای گه‌وره‌ وه‌حی بۆ پیغه‌مبه‌ر موسا (عليه‌السلام) نارد که‌ په‌یمان و حه‌قی پێ بدات .

(۸) که‌م ته‌رخه‌می به‌نی ئیسرائیل و گوێ نه‌دانیا‌ن به‌ قه‌بری پیغه‌مبه‌ران، له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ر موسا (عليه‌السلام) له‌ناویاندا بووه‌ و قه‌بری پیغه‌مبه‌ر یوسف (عليه‌السلام) یان نه‌زانیووه‌ .

(۱) بۆزیاتر شاره‌زا بون‌ت بپوانه‌ پهرتوکی (احکام الجنائز و بدعها) للشيخ: مُحَمَّد ناصِر الدِّين الألبانی (رحمه‌ الله).

القصة الخامسة عشر: المرأة التي صنعت رجلين من خشب

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رضي الله عنه) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: (كَانَ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ امْرَأَةً قَصِيرَةً، فَصَنَعَتْ رَجُلَيْنِ مِنْ خَشَبٍ، فَكَانَتْ تَسِيرُ بَيْنَ امْرَأَتَيْنِ قَصِيرَتَيْنِ، وَاتَّخَذَتْ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ وَحَشَتْ تَحْتَ فَصِّهِ أَطِيبَ الطِّيبِ الْمِسْكِ، فَكَانَتْ إِذَا مَرَّتْ بِالْمَجْلِسِ حَرَّكَتُهُ فَتَفْجَحُ رِيحُهُ) (۱).

چیرۆکی پانزهم: ئەو ئافەرەتە ی دوو پێی داری بو خۆی دروستکرد

هاوێلی خۆشه‌یست ئەبو سەعیدی خودری (خوای لێ پازی بێت) دەفه‌رمووێت: پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووێه‌تی: له‌ به‌نی ئیسرائیل ئافه‌ره‌تیکی کورته‌ بالا هه‌بوو، نه‌ه‌لی بن به‌رزی بو خۆی دروست کردبوو له‌ دار (دوو پێی له‌ دار بو خۆی دروستکرد)، بو‌ئوه‌ی بالای به‌رز بێت و له‌ کاتی پو‌یشتندا بالا کورتي پێوه‌ دیار نه‌بێت، ئینجا کاتی‌ک که‌ به‌نیوان دوو ئافه‌ره‌تدا ده‌پو‌یشت، هه‌روه‌ها بازانگوو ئنگوستیله‌ی ئالتون و خرخالی پێوه‌ بوو، سه‌رنجی خه‌لکی پاده‌کیشا بو‌لای خۆی، وه‌ خۆشته‌رین بو‌نی پێوه‌ ده‌کرد که‌ میسک بوو، ئینجا هه‌رکات به‌لای کۆمه‌ لیکدا پو‌یشتایه‌ که‌ پیاوانی لی بوايه‌ ئالتونه‌که‌ی ده‌جولاندو بو‌نی بلاو ده‌بووه‌ وه‌ .

(۱) (صَحِيح) أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ وَصَحَّحَهُ الشَّيْخُ الْأَلْبَانِيُّ فِي سِلْسِلَةِ الْأَحَادِيثِ الصَّحِيحَةِ (٤٨٦) .

چه ند سوودو ناموزگار بیهک له م چیرۆکه دا.

(١) ئافره تانی به دپه وشت پۆشاک و نه عل و نه و جۆره جل و بهرگانه ده پۆشن که ده بیته هوی سه رنج پاکیشی خه لکی .

(٢) حه رامه بۆ ئافره تی موسلمان بۆن له خوی بدات و بجیته ده ره وه ، (به لام له ماله وه بۆ مێرده که ی دروسته) ، پیغه مبهری خوا (ﷺ) فه رموویه تی :
(اَيُّمَا امْرَأَةٍ اسْتَغْطَرَتْ فَمَرَّتْ عَلَى قَوْمٍ لِيَجِدُوا مِنْ رِجْلِهَا فِيهَا زَانِيَةً)^(١) .

واته : هه ر ئافره تیک بۆن له خوی بدات و پاشان له مال ده رچیت و پیاوانی بیگانه بۆنی نه و ئافره ته بکه ن نه و نه و ئافره ته زیناکه ره .

(٣) خراپترینی ئافره تان نه وانه ن که جوانی خویان ده رده خه ن ، پیغه مبهری خوا (ﷺ) فه رموویه تی : (... وَشَرُّ نِسَائِكُمُ الْمُتَبَرِّجَاتُ الْمُتَخَيَّلَاتُ وَهُنَّ الْمُنَافِقَاتُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْهُنَّ إِلَّا مِثْلُ الْغُرَابِ الْأَعْصَمِ)^(٢) .

واته : خراپترینی ئافره ته کانتان ، نه وانه ن که جوانی خویان ده رده خه ن ، وه خویان ده رازیننه وه له خویان رازین و فه خرو شانازی ده که ن به سه ر ئافره تانی تر دا ، به پاسی نه وانه خویان ده شو به یێن به دو پوه کانه وه ، نه وانه ناچه به هه شته وه مه که ر وه کو قه له باز له (جۆرێکه له قه له په ش) نه بیته .

(٤) شاره زای و توانای ئومه تانی پێشو له دروستکردنی که لوپه لی گومانای ، به وه ی نه و ئافره ته دوقاچ بۆخوی دا بین ده کات و خه لکی پێ فریو ده دات .

(٥) بۆنی میسک له هه موو بۆنه کانی تر خۆشتره وه کو له چیرۆکه که دا هاتوه .

(١) (حَسَنٌ أَخْرَجَهُ النَّسَائِيُّ، وَحَسَنُهُ الشَّيْخُ الْأَبَانِيُّ فِي صَحِيحِ الْعَامِيعِ (٢٧٠١) .

(٢) (صَحِيحٌ أَخْرَجَهُ الْبَيْهَقِيُّ وَصَحَّحَهُ الشَّيْخُ الْأَبَانِيُّ فِي صَحِيحِ الْعَامِيعِ (٣٣٣٠) وَفِي الصَّحِيحَةِ (١٨٤٩) .

القصة السادسة عشر: الملك الذي فر من الحكم

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رضي الله عنه) عَنْ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: إِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ اسْتَخْلَفُوا خَلِيفَةً عَلَيْهِمْ، بَعْدَ مُوسَى فَقَامَ يُصَلِّي لَيْلَةً فَوْقَ بَيْتِ الْمَقْدِسِ فِي الْقَمَرِ، فَذَكَرَ أُمُورًا صَنَعَهَا فَخَرَجَ، فَتَدَلَّى بِسَبَبٍ، فَأَصْبَحَ السَّبَبُ مُعَلَّقًا بِالْمَسْجِدِ وَقَدْ ذَهَبَ، قَالَ: فَالْطَّلَقُ حَتَّى أَتَى قَوْمًا عَلَى شَطِّ الْبَحْرِ، فَوَجَدَهُمْ يَضْرِبُونَ أَوْ (يَصْنَعُونَ) لَبَنًا، فَسَأَلَهُمْ: كَيْفَ تَأْخُذُونَ عَلَى هَذَا اللَّبَنِ؟ فَأَخْبَرُوهُ، فَلَبِنَ مَعَهُمْ، فَكَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ حِينَ الصَّلَاةِ قَامَ يُصَلِّي، فَرَفَعَ ذَلِكَ الْعَمَالَ إِلَى دِهْقَانِهِمْ، فَقَالَ: أَنْ فِينَا رَجُلًا يَصْنَعُ أَوْ (يَفْعَلُ) كَذَا وَكَذَا، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ، فَأَبَى أَنْ يَأْتِيَهُ، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ إِذْ جَاءَ يَسِيرُ عَلَى دَابَّتِهِ فَلَمَّا رَأَاهُ فَرَّقَتِيْعُهُ فَسَبَقَهُ فَقَالَ أَلْظَرْنِي أَكَلَمَكَ كَلِمَةً فَقَامَ حَتَّى كَلِمَتُهُ، فَأَخْبَرَهُ خَبْرَهُ فَلَمَّا أَخْبَرَهُ أَنَّهُ كَانَ مَلِكًا، وَأَنَّهُ فَرَّ مِنْ رَهْبَةِ رَبِّهِ قَالَ: إِنِّي لِأُظْنِي لِحِقِّ بَكَ، قَالَ: فَاتَّبَعَهُ فَعَبَدَ اللَّهَ، حَتَّى مَاتَا بِرُمَيْلَةٍ مِصْرَ^(١).

چیرۆکی شانزدهه‌م: نه‌و پيشه‌وايهی له فه‌رمان ره‌وایی هه‌لات

هاوه‌لی خۆشه‌ويست عه‌بدلای کورێ مه‌سعود (خوایان ئا‌پانی بیت) ده‌فه‌رموویت: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: به‌نی ئیسرائیل پيشه‌وايه‌کیان بۆ خۆیان دانا له‌دوای پیغه‌مبه‌ر موسا (عليه‌السلام)، ئه‌م پيشه‌وايه‌ پیاویکی له‌خواترس و به‌ویژدان و ژیر بوو، کاتی‌ک که‌شه‌و ده‌هات هه‌لده‌ستا له‌ (بیت المقدس) نوێژی ده‌کرد، ئینجا شه‌ویکیان هه‌ستا بۆ ئه‌وه‌ی خواپه‌رستی و نوێژ بکات، به‌ری کرده‌وه‌ چه‌ند کاریکی کردوه‌، خوای که‌وره‌ به‌و کاره‌ پازی نه‌بووه‌، بۆیه

(١) (صحيح) أخرجه أحمد وصححه الشيخ الألباني في سلسلة الأحاديث الصحيحة (٢٨٣٣).

بریاری دا بپوات و خۆی بشاریته‌وه و واز له پێشه‌وایه‌تی بێنیت، پویششت تاكو
 گه‌یشته شوینێك كۆمه‌لێك كریكاری بینى له كه‌نار روبرێك خه‌ریكى
 دروستكردنى خشتن، ئینجا پرسىاری كرد له‌و كریكارانه كه به‌چه‌ند دروستى
 ده‌كهن؟ نه‌وانیش هه‌والیان پێدا كه به‌چه‌ند دروستى ده‌كهن، وه‌ ئه‌میش وه‌ك
 نه‌وان ده‌ستى كرد به‌ دروستكردنى خشت، ئینجا وای لێهات كه خواردن و
 خواردنه‌وه‌و بژێوى پۆژانه‌ی له‌سه‌ر دروستكردنى خشت بپین بوو، وه‌ ئه‌گه‌ر
 كاتى نوێژ بهاتایه، ئه‌وا ده‌ستى له‌كار هه‌ل ده‌گرت و نوێژه‌كه‌ی ده‌كرد، بۆیه
 كریكاره‌كان ئه‌م هه‌واله‌یان بۆ پادشای ولات باسكرد، به‌وه‌ی كه پیاویك هه‌یه
 به‌وشیوه‌یه‌ كار ده‌كات، بۆیه پادشاكه ناردی به‌شوینیدا (چونكه ئه‌م
 كاره‌ی پێ سه‌یر بوو)، به‌لام پیاوه‌كه نه‌چوو، تاكو سێ جار پادشا ناردی
 به‌شوینیدا، ئینجا پادشاكه به‌سواری ولاخه‌وه هات بۆ لای پیاوه‌كه (به‌شوینی
 كاره‌كه‌ی)، پیاوه‌كه بینى وا پادشاكه دیت بۆ لای پای كردو هه‌لات،
 پادشاكه به‌سواری ولاخه‌كه‌یه‌وه كه‌وته‌ دوای به‌لام بۆی نه‌گیرا، پادشاكه
 كه‌زانى بۆی ناگیریت بانگی له‌ پیاوه‌كه كرد بوه‌ستیت تاكو قسه‌ی له‌گه‌ڵدا
 بكات، پیاوه‌كه كه‌ گوتی له‌ پادشاكه بوو ئه‌و قسه‌یه‌ی كرد وه‌ستاو باسى
 به‌سه‌رهاتى خۆی بۆ پادشاكه كرد، پادشاكه زانى ئه‌م پیاوه پێشه‌واى
 قه‌ومه‌كه‌ی بووه‌و پای كردووه له‌ده‌ستیان، بۆیه ووتی: گومانم وایه كه پیت
 گه‌یشتم (چونكه حالى ئه‌م پادشایه‌ش وه‌كو حالى ئه‌و پیاوه بوو)، ئینجا
 هه‌ردووکیان پێكه‌وه وازیان له‌ پێشه‌واى هێناو ده‌ستیان كرد به‌خوا په‌رستى
 تاكو پێكه‌وه له‌ پومه‌یله‌ی میصر مردن .

چەند سوودو نامۆزگارییەك لەم چیرۆكەدا.

(١) لەبەنی ئیسپرائیل پادشا هەبوو کە هەزوو ئارزوومەندی لە دواڕۆژ بوو نەك لە دنیا .

(٢) پێشەوایی و کاربەدەستی موسڵمانان کاریکی گەورەییە و پاداشتی زۆری هەیە نەگەر ئێوە پێشەوایە دادپەرورەیی، پێغه‌مبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (إِنَّ الْمُقْسِطِينَ عِنْدَ اللَّهِ عَلَىٰ مَنَابِرٍ مِنْ نُورٍ عَنِ يَمِينِ الرَّحْمَنِ عَزَّ وَجَلَّ وَكَلَّمَا يَدِيهِ يَمِينُ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ فِي حُكْمِهِمْ وَأَهْلِيهِمْ وَمَا وَلُوا)^(١).

واتە: پێشەواو فەرمانڕەوایانی دادپەرورە لەلای خوا لە پۆژی دوایدا لەسەر مینبەری نورن، لەلای راستی خوای گەرورە، کە هەردوو لای خوای گەرورە راستە، ئەوانەی کە دادپەرورەن لە فەرمانڕەواییاندا، وە لە ناو کەسو کاریاندا، وە لە ناو ئەوانەشدا کە سەرپەرشتیان دەکەن.

(٣) شەونۆیژ لە ئوممەتانی پێشیشدا هەبوو، ئەم پادشایە شەوانە هەل دەسا بۆ شەونۆیژ، خوای گەرورە دەفەرمووێت: ﴿مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُونَ﴾ ﴿١٣﴾ ————— سورة آل عمران .

(١) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ (٤٦٩٨) .

واته: له‌ خاوه‌ن کتێبه‌کان، ده‌سته‌یه‌ک له‌ باوه‌پدارنیا‌ن هه‌ن که‌
 نایه‌ته‌که‌انی خوا له‌کاتی شه‌ودا ده‌خویننه‌وه‌و نوێژ ده‌که‌ن و
 سوژده‌ده‌بن .

(٤) پێویسته‌ مرقۆفی باوه‌پدار بیرله‌و کارانه‌ بکاته‌وه‌ که‌ نه‌نجامیداوه‌،
 نه‌گه‌ر کاری چاکی نه‌نجامدا‌بوو، نه‌وا بلیت بۆ دوا‌پۆژ که‌مه‌ نه‌و کاره‌،
 هه‌روه‌ها به‌کاری خراپه‌ لی‌پرسینه‌وه‌ له‌گه‌ڵ خۆیدا بکات، چونکه‌
 خوای گه‌وره‌ له‌ دوا‌پۆژدا لی‌پرسینه‌وه‌ی له‌گه‌ڵدا ده‌کات.

(٥) پێویسته‌ مرقۆفی باوه‌پدار هه‌ولێ کارو که‌سابه‌تی هه‌ڵاڵ بدات، وه‌
 خۆی به‌پاریزێت له‌ هه‌رام و قه‌ده‌غه‌لی‌کراوه‌کان .

(٦) موس‌لمانی ژێرو دانا نه‌و که‌سه‌یه‌ که‌ نوێژه‌که‌انی له‌کاتی خۆیدا
 بکات، وه‌ به‌هۆی کارو که‌سابه‌ته‌وه‌ نوێژه‌که‌انی دوا نه‌خات .

(٧) به‌نی ئیس‌رائیل جی‌ نیشینیا‌ن هه‌بووه‌ که‌ کارو با‌ری
 به‌پێوه‌بردون، بێ نه‌وه‌ی که‌ پێغه‌مبه‌ریش بن .

(٨) ناسینی هه‌ندی‌ک له‌و که‌لو په‌لانه‌ی له‌و سه‌رده‌مه‌دا هه‌بووه‌ که‌
 دروستکراون، وه‌کو دروستکردنی خشت .

الْقِصَّةُ السَّابِعَةُ عَشْرُ: الرَّجُلُ الَّذِي قَتَلَ نَفْسَهُ مِنْ شِدَّةِ النَّالِمِ

عَنْ جُنْدُبِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُفْيَانَ الْبَجَلِيِّ (رضي الله عنه)، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) كَانَ فِيمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ رَجُلٌ بِهِ جُرْحٌ، فَجَزَعَ فَأَخَذَ سِكِّينًا فَحَزَّ بِهَا يَدَهُ، فَمَا رَقَأَ الدَّمُ حَتَّى مَاتَ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: بَادَرَنِي عَبْدِي بِنَفْسِهِ، حَرَمْتُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ (١).

چيروکی چه فده يهه؛ نهو پياوهی له بهر نازار خوی کوشت

هاوه لی خو شه ویست جوندوبی کورپی عه بدوللا (خوای لږ پازی بیت) ده فهرموویت: پيغه مبهري خوا (ﷺ) فهرموویه تی: له نوممه تانی پیښ ئیوه پیاویک برینیکی هه بوو، برینه که ی کیم و زوخمی هه بوو، نارامی نه گرت له سهر نازاره که ی و چه قویه کی کرد به ناو برینه که دا بهرده وام خوینی لیده هات تا کو نه زیف بوو ئینجا مرد، پهروه ردگار فهرمووی: بهنده که م پهله ی کرد له مردندا خوی کوشت، نهوا منیش به هه شتم لی حه رام کرد.

چه ند سوودو ناموزگار ییبه که له م چيروکه دا.

(١) خوای گه وره بهنده کانی خوی تاقي ده کاته وه به هه موو شتیک (برینداری، برسیتی، کهس و کار مردن، هه ژاری... هتد).

(٢) پټویسته مړوئی باوه پدار نارامگریټ له سهر تا قیکردنه وه ی پهروه ردگار، چونکه له سهر تا قیکردنه وه ی ژیا نی دونه پاداشتی گه وره ی ده درټته وه.

(٣) خوای گه وره خو کوشتنی حه رام کردوه.

(٤) له دونه یادا به چی خوت بکوژیت له قیامه تدا بهرده وام بهو شته سزا ده درټت.

(١) أخرجه البخاري (٣٤٦٣).

القصة الثامنة عشر: المرأة التي دخلت النار بسبب هرة

عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: (غَذَبْتُ امْرَأَةً فِي هِرَّةٍ سَجَّتْهَا حَتَّى مَاتَتْ فَدَخَلَتْ فِيهَا النَّارَ لِأَنَّهُ لَمْ يَأْكُلْ مِنْ خَشَاشِ الْأَرْضِ) (١).

چیرۆکی هه‌ژده‌یه‌م: ئەو ئافەرەتە‌ی بە‌هۆی پشیلە‌یە‌که‌وه‌ چوو‌ه‌ ناگره‌وه‌

هاوه‌لی خۆشه‌ویست عه‌بدلای کوری عومه‌ر (خوایان لی پازی بی‌ت) ده‌فه‌رموو‌یت: پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) فه‌رموو‌یه‌تی: ئافه‌رتیک سزا ده‌درا له‌سه‌ر پشیلە‌یە‌که‌، به‌ندی کردبوو تا‌کو مرد، به‌هۆیه‌وه‌ خرایه‌ دۆزه‌خه‌وه‌، نه‌ ئه‌وه‌بوو خۆرا‌ک و ناوی بداتی، وه‌ نه‌ وازی لی ده‌هینا بۆ خۆی په‌له‌وه‌ری سه‌ر زه‌وی بخوات .
چهند سوود و نامۆ‌گارییه‌ک لهم چیرۆکه‌دا .

(١) که‌وره‌یی تاوانی ئه‌وانه‌ی ئازاری ئاژه‌لان ده‌ده‌ن و ده‌یان کوژن .

(٢) دروسته‌ پاگرتن و به‌ندکردنی پشیلە‌وه‌مه‌وو‌ جو‌ره‌ ئاژه‌لێک، به‌مه‌رجیک فه‌رامۆش نه‌کریت له‌ خواردن و ئاو، به‌تایبه‌تی ئه‌و ئاژه‌لانه‌ی کو‌یرو نو‌قستان و ناته‌وان .

(٣) هه‌رکه‌سیک ئاژه‌لێک ئازار بدات له‌ دونیادا له‌ دوا‌پۆژدا ئه‌و ئاژه‌له‌ ئه‌وه‌که‌سه‌ سزا ده‌داته‌وه‌ .

(٤) ئەم چیرۆکه‌ به‌لگه‌ی هه‌بوون و ئاماده‌یی دۆزه‌خه‌ له‌ ئیستادا، که‌ ئه‌میش مه‌زه‌به‌ی ئه‌هلی سوننه‌و جه‌ماعه‌یه‌ .

(١) أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ (٣٤٨٢)، وَمُسْلِمٌ (٥٨١٣) .

القصة التاسعة عشر: الْمُتَصَدِّقُ الَّذِي وَضَعَ الصَّدَقَةَ فِي غَيْرِ مَوْضِعِهَا
 عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: (قَالَ: رَجُلٌ
 لَأَتَصَدَّقَنَّ اللَّيْلَةَ بِصَدَقَةٍ، فَخَرَجَ بِصَدَقَتِهِ فَوَضَعَهَا فِي يَدِ سَارِقٍ،
 فَأَصْبَحُوا يَتَحَدَّثُونَ تُصَدِّقُ عَلَى سَارِقٍ، فَقَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ
 لَأَتَصَدَّقَنَّ اللَّيْلَةَ بِصَدَقَةٍ، فَخَرَجَ بِصَدَقَتِهِ فَوَضَعَهَا فِي يَدِ زَانِيَةٍ،
 فَأَصْبَحُوا يَتَحَدَّثُونَ تُصَدِّقُ اللَّيْلَةَ عَلَى زَانِيَةٍ، فَقَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ
 عَلَى زَانِيَةٍ، لَأَتَصَدَّقَنَّ اللَّيْلَةَ بِصَدَقَةٍ، فَخَرَجَ بِصَدَقَتِهِ فَوَضَعَهَا فِي يَدِ
 غَنِيِّ، فَأَصْبَحُوا يَتَحَدَّثُونَ تُصَدِّقُ عَلَى غَنِيٍّ فَقَالَ اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ، عَلَى
 سَارِقٍ وَعَلَى زَانِيَةٍ وَعَلَى غَنِيٍّ، فَأَتَنِي، فَقِيلَ لَهُ: أَمَّا صَدَقَتُكَ عَلَى سَارِقٍ،
 فَلَعَلَّهُ أَنْ يَسْتَعْفَّ عَنْ سَرِقَتِهِ، وَأَمَّا الزَّانِيَةُ فَلَعَلَّهَا أَنْ تَسْتَعْفَّ عَنْ زِنَاهَا،
 وَأَمَّا الْغَنِيُّ فَلَعَلَّهُ يُعْتَبِرُ فَيَنْفِقُ مِمَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ) (۱).

چیرۆکی نۆزده‌یه‌م: ئەو خێرمه‌نده‌ی خێره‌که‌ی له شۆینی خۆیدا نه‌بوو

هاوه‌لی خۆشه‌وێست نه‌بو هوره‌یره (خوای لا پازی بی‌ت) ده‌فه‌رمووی‌ت:
 پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی‌تی: پیاوی‌ک ووتی: سوێند به‌خوا
 نه‌مشه‌و خێری‌ک ده‌که‌م، کاتی‌ک شه‌وه‌اته‌ ده‌روه‌ه‌ خێره‌که‌ی کرده‌ ناو
 ده‌ستی دزی‌که‌وه‌ (به‌لام نه‌ی زانی که‌ دزه‌)، که‌ به‌یانی بووه‌وه‌ له‌ناو
 خه‌لکی‌دا باسی نه‌وه‌ ده‌کرا که‌ نه‌م شه‌و خێر به‌ دز دراوه‌، پیاوه‌که‌ش
 ووتی: خوابه‌ سوپاسو ستایش بۆتۆ، که‌ نه‌و خێره‌ بۆ نه‌و دزه‌ بوو
 نه‌ویش به‌ ویستی خوابه‌ نه‌ک به‌ ویستی من، چونکه‌ ویستی و

(۱) أخرجه البخاري (۱۴۲۱)، ومسلم (۲۳۵۹).

فه‌رمانه‌کانی تۆ هه‌موویان جوانن، دووبار ووتی: سویند به‌خوا ئه‌م
 شه‌و خێرده‌که‌م، شه‌و هاته‌ دهره‌وه ئه‌م جاره‌یان خێره‌که‌ی کرد به
 داوین پیستیک، دیسان که به‌یانی بووه‌وه له‌ناو خه‌لکیدا باسی ئه‌وه
 ده‌کرا که ئه‌م شه‌و خێر به‌ داوین پیس دراوه، پیاوه‌که‌ش ووتی:
 خوایه سوپاس و ستایش بۆ تۆ، که ئه‌و خێره بۆ ئه‌و داوین پیسه‌ بوو
 (ئه‌ویش به‌ ویستی خوایه نه‌ک ویستی من، چونکه ویستو
 فه‌رمانه‌کانی تۆ هه‌موویان جوانن)، جاری سییه‌م ووتی: سویند به‌خوا
 ئه‌م شه‌و خێرده‌که‌م، شه‌و هاته‌ دهره‌وه به‌لام ئه‌م جاره‌یان
 خێره‌که‌ی دا به‌ ده‌وله‌مندیك، دیسان که به‌یانی بووه‌وه له‌ناو
 خه‌لکیدا باسی ئه‌وه ده‌کرا که ئه‌م شه‌و خێر به‌ ده‌وله‌مندیك کراوه،
 پیاوه‌که‌ش ووتی: خوایه سوپاس و ستایش بۆ تۆ، که ئه‌و خێره بۆ
 ئه‌و ده‌وله‌منده‌ بوو (ئه‌ویش به‌ ویستی خوایه نه‌ک ویستی من،
 چونکه ویستو فه‌رمانه‌کانی تۆ هه‌موویان جوانن)، پیاوه‌که‌شه‌و
 خه‌ونی بینی که مه‌لائیکه‌تیک له‌ خه‌ودا پێی ووت: به‌لام ئه‌و خێره‌ی
 که کردت به‌ دزه‌که ئومید ده‌کری‌ت و ده‌گونجی‌ت که ده‌ست
 هه‌لبگری‌ت و واز له‌ دزی به‌ینی‌ت، وه ئه‌و خێره‌ی که کردت به‌ داوین
 پیسه‌که ئومید ده‌کری‌ت و ده‌گونجی‌ت که واز له‌ داوین پیسی به‌ینی‌ت،
 وه ئه‌و خێره‌ی که کردت به‌ ده‌وله‌منده‌که ئومید ده‌کری‌ت و
 ده‌گونجی‌ت که به‌هۆی ئه‌و کاره‌وه په‌ندو ئامۆزگاری وه‌ریگری‌ت و
 به‌خشیت له‌وه‌ی که خوا‌ی گه‌وره پێی به‌خشیوه .

چهند سوودو نامۆزگارییه‌ك له‌م چیرۆكه‌دا .

(۱) له‌ ناو هه‌موو نه‌ته‌وه‌یه‌كدا پیاو چاك‌و صالح هه‌یه‌ كه‌ تامه‌زۆی خێرو سه‌ده‌قه‌ن، بۆ به‌ده‌ست هه‌ینانی په‌زانه‌ندی خوای په‌روه‌ردگار، هه‌روه‌ها به‌هیوای هیچ پاداشت و ستایشی به‌نده‌کانی خوای په‌روه‌ردگار نین .

(۲) فراوانی به‌زه‌یی و میهره‌بانی خوای په‌روه‌ردگار بۆ قه‌بول بوونی خێرو سه‌ده‌قه‌، ئه‌گه‌رچی نه‌كه‌ویته‌ ده‌ست ئه‌وانه‌ی شایسته‌ن .

(۳) نییه‌ت پاکی گه‌وره‌ترین هۆکاره‌ بۆ گیرابوونی کرده‌وه‌ چاکه‌کان.

(۴) فەزڵ و گه‌وره‌یی مالّ به‌خشین، به‌تایبه‌تی مالّ به‌خشینی نه‌یّتی .

(۵) خێرو مالّ به‌خشینی نه‌یّتی و شاراوه‌ توپه‌ بوونی خوای گه‌وره‌ لاده‌بات.

(۶) پازی بوون به‌قه‌ده‌ری خوای گه‌وره‌ و سوپاس و ستایشکردنی په‌روه‌ردگار له‌هه‌موو کاتێکدا، به‌تایبه‌تی له‌ کاتی ناخوشیدا .

(۷) دوو باره‌کردنه‌وه‌ی خێرو سه‌ده‌قه‌ ئه‌گه‌ر زانرا نه‌دراوه‌ به‌ هه‌ژارو که‌سانی موسته‌حق و شیاو .

(۸) زۆر جار کرده‌وه‌ی چاکی موسڵمان کاریگه‌ری چاک‌و باش به‌ره‌م ده‌هه‌ینێت، به‌شێوه‌یه‌ك خاوه‌نه‌که‌ی نه‌یویستوه‌، وه‌ په‌روه‌ردگار پاداشتی ده‌داته‌وه‌ له‌سه‌ری، ئه‌و پیاوه‌ نه‌ی ده‌ویست خێر بکات به‌ دزو داوین پیسو ده‌وله‌مه‌ند، به‌لام په‌روه‌ردگار کاره‌که‌ی ئی وه‌رگرت.

(۹) خه‌وی خۆش و چاک له‌و خه‌وانه‌یه‌ که‌ مژده‌ی خۆش ده‌ده‌ن به‌ موسڵمانان، هه‌روه‌ها خه‌وی خۆش و چاک به‌شێکه‌ له‌ چل و شه‌ش به‌شی پیغه‌مبهرایه‌تی .

النَّصَةُ الْعِشْرُونَ: الرَّجُلُ الَّذِي أَحَبَّهُ اللَّهُ لِحُبِّ أَخِيهِ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) أَنَّ رَجُلًا زَارَ أَخًا لَهُ فِي قَرْيَةٍ أُخْرَى، فَأَرْصَدَ اللَّهُ لَهُ عَلَى مَدْرَجَتِهِ مَلَكًا، فَلَمَّا أَتَى عَلَيْهِ، قَالَ: أَتَيْنَ تَرِيدُ؟ قَالَ: أُرِيدُ أَخًا لِي فِي هَذِهِ الْقَرْيَةِ، قَالَ: هَلْ لَكَ عَلَيْهِ مِنْ نِعْمَةٍ تَرْتُيْهَا، قَالَ: لَا، غَيْرَ أَنِّي أَحْبَبْتُهُ فِي اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، قَالَ: فَإِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكَ بِأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَبَّكَ كَمَا أَحَبَّتُهُ فِيهِ (۱).

چیرۆکی بیستوییه کهم: ئەو پیاوێ پەروردگار خوشی دەوێت

هاوێلی خوشەوێست ئەبو هورەیرە (خوایان ئی پانی بیست) دەفەرموویت: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: پیاوێنک چوو بۆ سەردانی بڕایەکی لە گوندیکی تر، خوای گەورە لەسەر پێگەی ئەو پیاوێ مەلانیکیەتیکی دانا، کاتێک پیاوێکە گەیشته لای، مەلانیکیەتەکی بە پیاوێکە ووت: بۆ کوێ دەچیت؟ پیاوێکەش ووتی: دەمەوێت بچم بۆلای بڕایەکم لەم گوندە، مەلانیکیەتەکی ووتی: ئایا لەلای ئەو بڕایەت هیچ خێرو بەرزەو هەندییەکت لای دەست دەکەوێت؟ پیاوێکە ووتی: نەخێر، تەنها ئەو نەبیست کە من لەبەر خاتری خوای گەورە ئەم خوش دەوێت، مەلانیکیەتەکی ووتی: بەراستی من نێردراوی خوای گەورەم بۆلای تۆ کە پێت بلێم خوای گەورە تۆی خوش دەوێت، وەک چۆن تۆ ئەو بڕایەت خوش دەوێت لەبەر خاتری خوای گەورە.

(۱) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ (۶۴۹۵).

چهند سوودو ئامۆزگارییه‌ك له‌م چیرۆكه‌دا.

(۱) فه‌زل‌و گه‌وره‌یی سه‌ردانی‌کردن و خۆشه‌ویستن له‌به‌ر خاتری په‌روه‌ردگار .

(۲) باوه‌پ‌دازان برای یه‌کترین: ﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ ۝۱۰ ﴾ سورة الحجرات .

واته‌: به‌پاستی ته‌نها باوه‌پ‌داران برای یه‌کترین، هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: (الْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ)^(۱) واته‌: باوه‌پ‌دار برای باوه‌پ‌داره‌.

(۳) خۆشه‌ویستی له‌به‌ر خوا هۆکاره‌ بۆ به‌ده‌ست هینانی خۆشه‌ویستی خوا

(۴) هه‌ریاوه‌پ‌دارێك له‌به‌ر خوا باوه‌پ‌دارێکی خۆش بووێت ئه‌وا ئه‌و كه‌سه‌ پێزی له‌ خوای گه‌وره‌ گرتووه‌ .

(۵) هه‌ركه‌سێك خۆش بووێت له‌ دنیا‌دا له‌ قیامه‌تیشدا له‌گه‌ڵ ئه‌وداده‌بیت،

پیاویك پرسیاری كرد له‌ پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) سه‌باره‌ت به‌ قیامه‌ت؟

ئه‌ویش فه‌رموویه‌تی: چیت بۆ ئاماده‌کردوه‌، پیاوه‌كه‌ش ووتی:

خۆشه‌ویستی خواو پیغه‌مبه‌ره‌كه‌ی، ئه‌ویش فه‌رمووی: (إِنَّكَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ)^(۲) واته‌: تۆ له‌گه‌ڵ خۆشه‌ویستندايت .

(۶) مه‌لانیكه‌ت داوای لی‌خۆش بوون بۆ ئه‌و كه‌سانه‌ ده‌كه‌ن كه‌ له‌به‌ر خوا

یه‌كتریان خۆش ده‌پێت .

(۷) خۆشه‌ویستی له‌به‌ر خوا هۆکاره‌ بۆ پزگار بوون له‌ نا‌په‌حه‌تی قیامه‌ت .

(۸) خۆشه‌ویستی له‌به‌ر خوا نیشانه‌یه‌ بۆ چێژ وه‌رگرتن و ته‌واوێتی باوه‌پ .

(۱) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ (۳۴۴۹) .

(۲) أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ (۳۶۸۸)، وَمُسْلِمٌ (۶۶۵۵) .

القصة الحادية والعشرون: الرجل الذي افتخر بأبائه الكفرة

عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ (رضي الله عنه) قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) انْتَسَبَ رَجُلَانِ عَلَى عَهْدِ مُوسَى (عليه السلام) فَقَالَ: أَحَدُهُمَا أَنَا فَلَانُ بْنُ فُلَانٍ حَتَّى عَدَّ تِسْعَةً فَمَنْ أَتَتْ لَا أُمَّ لَكَ؟ قَالَ: أَنَا فَلَانُ بْنُ فُلَانٍ ابْنُ الْإِسْلَامِ، فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَى مُوسَى (عليه السلام) أَنْ قُلْ: لَهُذَيْنِ الْمُتَنَسِّبِينَ: أَمَّا أَنْتَ أَيُّهَا الْمُتَنَسِّبُ إِلَى تِسْعَةٍ فِي النَّارِ، فَأَنْتَ عَاشِرُهُمْ فِي النَّارِ، وَأَمَّا أَنْتَ أَيُّهَا الْمُتَنَسِّبُ إِلَى اثْنَيْنِ فِي الْجَنَّةِ فَأَنْتَ ثَالِثُهُمَا فِي الْجَنَّةِ (١).

چیرۆکی بیست و دوهم: ئەو پیاوێ شاناوی دەکرد بە باو و باپیرە بێ باوەڕەکانی
 هاوێلی خۆشەویست ئوبەیی کوپی کەعب (خوای لی پازی بیت) دەفەرموویت: پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: دوو پیاو نەژاد و پەچەڵکی خۆیان باسکرد لە سەر دەمی پیغه مبه‌ر موسادا (ﷺ)، یەکیکیان ووتی: من فلانی کوپی فلانم تاكو نو پشתי خوێ ژمارد (فەخرو شاناوی کرد بە سەزیدا)، ئینجا بە پیاوێ کەیی تری ووت: تو کێی دایکت نییە (بە چاویکی سوکو و پيسوایی سەیری کرد)؟ ئەویش ووتی: من فلانی کوپی فلانم و کوپی نیسلام، خوای گەورە سروشی بۆ پیغه مبه‌ر موسا (ﷺ)، نارد کە بەو دوو پیاو بلیت: باسی نەژاد و پەچەڵەکی خۆیان کرد، ئەویان کە تاكو نو پشתי ژمارد هەرتۆیان لە ئاگردان و ئەویش دەیه‌میانه، وە ئەوێان کە دوو پشתי خوێ ژمارد هەردوکیان لە بەهەشتان و ئەویش سی‌یه‌میانه لە بەهەشتدا.

(١) (صحيح) أخرجه أحمد وصححه الشيخ الألباني في صحيح الجامع (١٤٩٢).

چه‌ند سوودو نامۆزگارییه‌ك له‌م چیرۆكه‌دا.

(۱) پێگه‌ری و قه‌ده‌غه‌ی له‌ فەخرو شانازی کردن به‌باو باپیران له‌ شوێن که‌وتنیان له‌سه‌ر کاره‌ پێو پوچ و ناحقه‌کانیان .

(۲) خوای گه‌وره‌ که‌سانیکه‌ی خو‌ش ناوێت فەخرو شانازی بکه‌ن به‌سه‌ر خه‌لکیدا

(۳) نه‌ژادو په‌چه‌له‌ك سوود به‌كەس ناگه‌یه‌نێت له‌ دواپۆژدا، پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) فەرموویه‌تی: (وَمَنْ بَطَأَ بِهِ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرِعْ بِهِ نَسَبُهُ)^(۱)

واته‌: هه‌ركه‌سێك له‌ پۆژی دواپیدا كرده‌وه‌ی خراپه‌ی هه‌بێت و دوا‌ی بخت، نه‌وا نه‌و كه‌سه‌ نه‌ژادو په‌چه‌له‌كی سوودی پێناگه‌یه‌نن و پێشی ناخات و نایكات به‌هه‌شته‌وه‌.

(۴) به‌پێزترین كه‌س لای خوای گه‌وره‌ نه‌و كه‌سه‌یه‌ كه‌ له‌خوا ترسه‌

(۱) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ (۶۷۹۳).

القصة الثانية والعشرون: الرجل الذي يتألى على الله

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: كَانَ رَجُلَانِ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ مُتَاخِضِينَ، فَكَانَ أَحَدُهُمَا يُذْنِبُ، وَالْآخَرُ مُجْتَهِدٌ فِي الْعِبَادَةِ فَكَانَ لَا يَزَالُ الْمُجْتَهِدُ يَرَى الْآخَرَ عَلَى الذَّنْبِ، فَيَقُولُ أَقْصِرْ، فَوَجَدَهُ يَوْمًا عَلَى ذَنْبٍ، فَقَالَ لَهُ أَقْصِرْ؟ فَقَالَ خَلَنِي وَرَبِّي أَبْعَثَ عَلَيَّ رَقِيئًا، فَقَالَ وَاللَّهِ لَا يَغْفِرُ اللَّهُ لَكَ، أَوْ لَا يُدْخِلُكَ اللَّهُ الْجَنَّةَ، فَقُبِضَ أَرْوَاحُهُمَا، فَاجْتَمَعَا عِنْدَ رَبِّ الْعَالَمِينَ، فَقَالَ لِهَذَا الْمُجْتَهِدِ أَكُنْتَ بِي عَالِمًا؟ أَوْ كُنْتَ عَلَيَّ مَا فِي يَدِي قَادِرًا؟ وَقَالَ لِلْمُذْنِبِ اذْهَبْ فَادْخُلِ الْجَنَّةَ بِرَحْمَتِي، وَقَالَ لِلْآخَرِ اذْهَبُوا بِهِ إِلَى النَّارِ (١).

چیرۆکی بیست و نهم: ئەو پیاوێی ئە جیاتی خۆی گەورە بریارێ دا

هاوێلی خۆشه‌ویست ئەبو هورەیره (خوای ئازانی بیت) دەفەرموویت: گویم لێ بوو پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) دەیفەرموو: دوو پیاو هه‌بوو له‌به‌نی ئیسرائیل وه‌ك برا بوون یه‌كێکیان تاوان كار بوو ئەوی تریشیان كۆششی ده‌كرد له‌ خواپه‌رستی دا، به‌رده‌وام خواپه‌رسته‌كه‌ براكه‌ی ده‌بینی له‌سه‌ر تاوان پێی ده‌ووت: ده‌ست هه‌لگه‌ره‌ له‌ تاوان به‌سه‌، پۆژێکیان بینی له‌سه‌ر تاوانێك، ئەویش پێی ووت: ده‌ست هه‌لگه‌ره‌؟ تاوان كاره‌كه‌ش ووتی: وازم لێ بێنه‌ توخوا خۆم و خوای خۆم، ئایا تۆ نێردراوی به‌ چاودێر به‌سه‌ر منه‌وه‌؟ خوا په‌رسته‌كه‌ش پێی ووت: سویند به‌خوا خوا لێت خۆش نابێت، یان خوا ناتكاته‌ به‌هه‌شته‌وه‌ پوحيان كێشرا، هه‌ردووکیان گه‌پانه‌وه‌ لای په‌روه‌ردگار،

(١) (صحيح) أخرجه أبو داود وصححه الشيخ الألباني في صحيح الجامع (٤٤٥٥).

پەروەردگار بە خواپەرستەکە ی فەرموو: ئایا تۆ زانیاریت هەبوو بەوەی کە
من لێی خۆش نابم؟ پاشان بە تاوانکارەکە ی فەرموو: بێۆ بۆیە هەشت
بەپەحمو بەزەیی خۆم، وە بە خوا پەرستەکەشی فەرموو: ببەن بۆ دۆزەخ.
چەند سوودو نامۆگارییەک لەم چیرۆکەدا.

(۱) پێویستە مەروفی باوەردار ئاگاداریبێت خۆی گەورە لە خۆی توپە نەکات،
وە لە جیاتی خۆی گەورە بپاری نەدات و بە ناوی ئەووە قسە نەکات .

(۲) پێویستە لەسەر مەروفی موسڵمان لە وێستگە ی بەندایەتیدا راپۆهەستی و
کار بە فەرمانی خوا بکات، ئارامگریبێت لەسەر بانگەوازو بانگیشت کردنی
خەلکی و پە لە نەکات لە حوکمدان بەسەریاندا .

(۳) دەبێت باوەردار بەو خواپەرستە ی کە دەیکات لە خۆی بایی نەبێت .

(۴) مەروفی باوەردار هەرکاتێک قسە دەکات پێویستە بێر لەسەر ئەنجامەکە ی
بکاتەو، چونکە بەند هەیه قسە ی وادەکات خۆی گەورە بەهۆی ئەو
قسە یەو دەبیاتە خوارەو بە ناو ئاگریدا .

(۵) کەسانێک هەن گومانیان وایە خەلکی هەموویان بە هیلاک چوون و خۆیشی
پزگاری بوو، بەلام لە راستیدا ئەو کەسە خۆی بە هیلاک چوو .

(۶) خۆی گەورە لە هەموو تاوان و گوناھێک خۆش دەبێت ئەگەر ویستی
لێبێت جگە لە شیرک، بەراستی خۆی گەورە لە کەسیک خۆش نابێت کە
هاوبەشی بۆ بپاری بدات، بەلام لەو بچوکتەر تاوانێک بێت خۆش دەبێت بۆ
هەرکەسیک کە ویستی لێبێت و شایەنی ئەو لێخۆش بوونە بێت .

(۷) ترسان لە عاقیبەتی خراپ .

پوونکردنه وه‌یه ک :

زانای پایه به‌رز شیخ ابن العثیمین (رحمته‌ی خوی لى بیت) ده‌فه رموویت :
 ئیمه شایه‌تی بۆ هه‌موو باوه‌پداریک ده‌ده‌ین که له‌به‌ه‌شتدایه، به‌لام
 نه‌گه‌ر که سیکمان بینى نوێژ ده‌کات و زه‌کات ده‌دات و پۆژوو ده‌گزیت و
 ه‌ج ده‌کات و خێرو سه‌ده‌قه ده‌کات و چاکه‌کاره‌و گوێپایه‌لى دایک و
 باوکیتى و سه‌ردانى خزم و ناسیاری ده‌کات، ئه‌وا شایه‌تی بۆ ناده‌ین
 که ئه‌و که سه‌ له‌به‌ه‌شتدایه، چونکه ئیمه بۆمان نییه هیچ که سیک
 ده‌ستنیشان بکه‌ین، وه ئه‌گه‌ر پیاویکی بى باوه‌پو یاخی مان بینى و
 قورئانى ده‌دان و ده‌یخسته ژیر پێیه‌وه و گالتیه‌ی به‌ خوی گه‌وره‌و
 پیغه مبه‌ر (ﷺ) ده‌کرد، ئه‌وا نالین: ئه‌و که سه‌ له‌ ئاگر دایه، به‌ لکو
 ده‌لین هه‌ر که سه‌ ئه‌و کاره‌ بکات ئه‌وه له‌ ئاگر دایه، به‌ بى ده‌ست
 نیشانکردن، چونکه ده‌گونجیت ئه‌و که سه‌ له‌ کۆتایى ژيانیدا خوی
 گه‌وره‌ منه‌تی به‌ سه‌ردا برێژیت و هیدایه‌تی بدات، وه تۆ نازانیت، بۆیه
 ده‌بیت جیاوازی بکړیت له‌ نێوان (التعین والإطلاق، أو التعین
 والإجمال)، بۆیه بیروباوه‌پى (ئه‌هلى سوننه‌و جه‌ماعه) ئه‌وه‌یه که
 شایه‌تی بۆ هیچ که سه‌ نه‌دریت که له‌ به‌ه‌ه‌شتدایه، وه شایه‌تیش بۆ
 هیچ که سه‌ نه‌دریت که له‌ ئاگر دایه، جگه‌ له‌ وه‌ی که خوی گه‌وره‌و
 پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌ست نیشانی کردوون و شایه‌تی بۆ داوین ^(۱).

(۱) بېوانه: ته‌فسیری جوزئی زاریات ئایه‌تی (يُؤْتِكُ عَنْهُ مِّنْ أَفْكَ)، الشَّيْخ / مُحَمَّد بن صَالِح الْعُثَيْمِين .

القصة الثالثة والعشرون: موسى (عليه السلام) و ملك الموت

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: أَرْسَلَ مَلَكُ الْمَوْتِ إِلَى مُوسَى (عليه السلام) فَلَمَّا جَاءَهُ صَكَّهُ فَقَفَا عَيْنَهُ فَرَجَعَ إِلَى رَبِّهِ فَقَالَ أَرْسَلْتَنِي إِلَى عَبْدٍ لَا يُرِيدُ الْمَوْتَ، قَالَ: فَرَدَّ اللَّهُ إِلَيْهِ عَيْنَهُ وَقَالَ: ارْجِعْ إِلَيْهِ فَقُلْ لَهُ: يَضَعُ يَدَهُ عَلَى مَنْشَرٍ ثَوْرٍ، فَلَهُ بِمَا غَطَّتْ يَدُهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ سَنَةٌ، قَالَ: أَيْ رَبِّ ثُمَّ مَهْ قَالَ: ثُمَّ الْمَوْتُ، قَالَ: فَلَا أَنْ فَسَأَلَ اللَّهُ أَنْ يُدْنِيَهُ مِنَ الْأَرْضِ الْمُقَدَّسَةِ رَمِيَةً بِحَجَرٍ، فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فَلَوْ كُنْتُ ثُمَّ لَأَرْيَتُكُمْ قَبْرَهُ إِلَى جَانِبِ الطَّرِيقِ تَحْتَ الْكُتَيْبِ الْأَحْمَرِ^(۱) چیرۆکی بیست و سومی یه: پیغه مبه‌ر موسا (عليه السلام) وه مه لانیکه‌ی گیان کیشان

هاوه‌لی خۆشه‌ویست نه‌بو هوره‌یره (خوای لی پازی بیت) ده‌فه‌رموویت: پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: مه لانیکه‌ی گیان کیشان نێردرا بۆلای موسا (عليه السلام) (له‌سه‌ر شیوه‌ی مرقوف)، جا کاتی که هات بۆلای زله‌یه‌کی لێداو چاوی کوێر کرد، مه لانیکه‌ ته‌که‌ گه‌رایه‌وه بۆلای خوای گه‌وره‌و فه‌رمووی: منت ناردوه‌و بۆلای به‌نده‌یه‌ک مردنی ناوێت، خوای په‌روه‌ردگار چاوی بۆ گێرپایه‌وه‌و فه‌رمووی: بگه‌ڕێره‌وه بۆلای و پێی بلی: با ده‌ست بخاته‌سه‌ر پشتی گایه‌ک، چه‌ند تال موو که‌وته ژێر ده‌ستیه‌وه نه‌وه‌نده سال ده‌ژیت، نه‌ویش فه‌رمووی: نه‌ی دواي نه‌وه‌نده ساله؟ فه‌رمووی: دواي نه‌وه ده‌مریت، پیغه مبه‌ر موسا (عليه السلام) فه‌رمووی: ده‌ی ئیستا با به‌رم داوا بکه له خوای په‌روه‌ردگار نزیک بکاته‌وه له‌خاکی پیروژ به‌نه‌ندازه‌ی به‌رد هاوێژیک، وه

(۱) أخرجه البخاري (۳۴۰۷)، ومسلم (۶۱۰۱).

پێغه‌مبهری خوا (ﷺ) فەرمووی: ئه‌گەر له‌لای ئه‌و بوایه‌م، ئه‌وا قه‌بره‌که‌یم نیشان ده‌دان و له‌ که‌ناری ڕینگه‌که‌دا له‌ژێر کۆمه‌له‌ لمێکی سووردایه .
چه‌ند سوودو ئامۆژگارییه‌ک له‌م چیرۆکه‌دا.

- (١) مه‌لائیکه‌ له‌سه‌ر شیوه‌ی مرقفه‌کان دین بۆ سه‌ر زه‌وی بۆلای مرقفه‌کان .
- (٢) مردن ڕینگه‌یه‌کی حه‌تمیه‌و هه‌موو مرقفیک و خاوه‌ن نه‌فسیک ده‌مریت .
- (٣) مرقفه‌کان حه‌ز به‌مردن ناکه‌ن و مردنیان پێ ناخۆشه‌، به‌لام له‌ راستیدا مردن باشتره‌ بۆ باوه‌ڕدار له‌ توش بوون به‌ فیتنه‌و گومرایی و تاوان و گونا ه .
- (٤) پێغه‌مبه‌ران له‌ کاتی مردنیاندا موخه‌یه‌رو سه‌رپشک ده‌کری‌ن، له‌ نیوان مردن و ژياندا .

(٥) فه‌زل و گه‌وره‌یی ناشتن له‌ خاکی پیروز (الأرض المقدسه) .

(٦) قه‌بره‌که‌ی پێغه‌مبه‌ر موسا (عليه السلام) له‌ خاکی پیروز، وه‌ پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) شوپنه‌که‌ی زانیوه‌و هه‌ندیک نیشانه‌ی باسکرد له‌سه‌ری .

(٧) فه‌زل و گه‌وره‌یی پێغه‌مبه‌ر موسا (عليه السلام) له‌لای خوای گه‌وره‌، ئه‌وه‌ بو به‌یه‌ک زله‌ چاوی مه‌لائیکه‌ی گیان کێشانی کوێر کرد، جا ئه‌گەر پێغه‌مبه‌ر موسا (عليه السلام) له‌لای خوای گه‌وره‌ به‌ریز نه‌بوایه‌، ئه‌وا مه‌لائیکه‌ی گیان کێشان تۆله‌ی ئی ده‌سه‌نده‌وه .

(٨) کوێر کردنی چاوی مه‌لائیکه‌ی گیان کێشان له‌لاین پێغه‌مبه‌ر موساوه‌ (عليه السلام) واته‌: ئه‌و چاوه‌ ئاده‌میه‌ی که‌ له‌سه‌ر شیوه‌که‌ی خۆی نیشاندابوو، چونکه‌ ئه‌گەر له‌سه‌ر شیوه‌ی مه‌لائیکه‌ت خۆی نیشان بدایه‌، ئه‌وا نه‌یده‌توانی زله‌ی ئی بدات و توانای نه‌ ده‌بوو به‌ سه‌ریدا .

په‌نكرده‌وه‌یه‌ك:

هه‌ندێك له‌بیده‌هه‌چی و گومراكان ده‌لێن: چۆن ده‌بێت پێغه‌مبهر موسا (عليه السلام) چاوی مه‌لانیكه‌ی پۆج كێشان كوێر بكات، بۆ وه‌لامی ئه‌م شوپه‌یه‌ ده‌چینه‌ لای پێشه‌وانه‌وه‌وی (په‌حمه‌تی خوای لێ بێت) وه‌ی زانا یا نه‌مان پێی پاده‌گه‌ینێت، ده‌فه‌رمووت: زانا یا نه‌لامی ئه‌م شوپه‌یه‌یا نه‌داوه‌ته‌وه‌ به‌چه‌ند وه‌لامێك، له‌وانه‌: **یه‌كه‌م**: هه‌یچ پێگه‌یه‌ك نیه‌ كه‌ خوای گه‌وره‌ پێگه‌ی پێدابه‌یت به‌وه‌ی كه‌ چاوی كوێر بكات، وه‌ ده‌گونجیت تا قه‌یرده‌وه‌یه‌ك بێت بۆ مه‌لانیكه‌ی پۆج كێشان، هه‌روه‌ها خوای گه‌وره‌ ویستی چۆن بێت هه‌ر ئه‌وه‌ ده‌بێت .

دووه‌م: پێغه‌مبهر موسا (عليه السلام) نه‌یزانی كه‌ ئه‌و مه‌لانیكه‌ی گیان كێشانه‌و له‌لای خوای گه‌وره‌وه‌ نه‌یردراوه‌، به‌لكو وای زانی كه‌ پیاویكی بێگانه‌یه‌و بۆ زیان پێگه‌یاندنی هاته‌وه‌، بۆیه‌ ئه‌ویش به‌رگری له‌ خۆی كردوه‌، وه‌ نه‌یشی ویستوه‌ كه‌ كوێری بكات، چونكه‌، زله‌ یه‌كی لێداوه‌ (صَكُّهُ أَي لَطَمُهُ)، ئه‌مه‌ش بۆچوونی ئه‌مێامی ئه‌بو به‌كری كوپی خوزه‌یمه‌و جگه‌ له‌وانیشه‌ .

هه‌روه‌ها (الْمَازِرِي وَ الْقَاضِي عِيَّاض) ده‌فه‌رموون: هه‌یچ به‌لگه‌یه‌ك نیه‌ كه‌ پێغه‌مبهر موسا (عليه السلام) به‌ ئه‌نقه‌ست چاوی كوێر كردبێت، وه‌ ئه‌گه‌ر بووتریت: ئه‌ی جاری دووه‌م پێغه‌مبهر موسا (عليه السلام) دانی پێدانا كه‌ ئه‌و مه‌لانیكه‌ی پۆج كێشانه‌؟ وه‌لامی ده‌ده‌ینه‌وه‌ به‌وه‌ی كه‌ جاری دووه‌م هاته‌وه‌ بۆلای نیشانه‌ی پێی بوو كه‌ ده‌ناسرایه‌وه‌ مه‌لانیكه‌ی پۆج كێشانه‌، بۆیه‌ خۆی دایه‌ ده‌ستی و ته‌سلیم بوو، خوای گه‌وره‌ له‌ هه‌موو كه‌س زاناتره‌^(۱).

(۱) به‌وه‌: شَرْحُ التَّوْرَةِ عَلَى مُسْلِمٍ (۸/۱۰۳/۴۳۷).

هه‌روه‌ها پێشه‌وا ئێبنو حه‌جەر (په‌حمه‌تی خوای لێ بیته‌) زانیارییه‌کی ترمان ده‌داتێ به‌وه‌ی که ده‌فه‌رموویت: ده‌لێت: پێغه‌مبهران له‌ کاتی مردنیاندا موخه‌یه‌ر ده‌کری‌ن، له‌ نیوان مردن و ژياندا، ئه‌میش ئاگادار نه‌کراوه‌ته‌وه‌ پێش مردنی، بۆیه‌ جاری دوهم که ئاگادار کرایه‌وه‌و موخه‌یه‌ر کراو مه‌لانیکه‌ته‌که‌ خوێ ناساند ئه‌میش خوێ دایه‌ ده‌ستی و ته‌سلیم بوو، وه‌ ئه‌م ووتیه‌ له‌ هه‌موویان به‌هێزتره‌و نزیکتره‌ له‌ پاستیه‌وه‌، خوای گه‌وره‌ش له‌ هه‌موو که‌س زاناتره‌^(۱).

(۱) به‌هوانه: فَتْحُ الْبَارِي شَرْحُ صَحِيحِ الْبَخَارِيِّ (۱۰/۲۰۴/۳۱۵۵).

القصة الرابعة والعشرون: الحجر الذي فر بنوب موسى (ع.ه.ک)

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (ع.ه.ک) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) إِنَّ مُوسَى كَانَ رَجُلًا حَيًّا سَتِيرًا، لَا يُرَى مِنْ جِلْدِهِ شَيْءٌ اسْتَحْيَاءَ مِنْهُ، فَأَذَاهُ مِنْ ابْنِي إِسْرَائِيلَ، فَقَالُوا مَا يَسْتَرُ هَذَا التَّسْتُرَ إِلَّا مِنْ عَيْبٍ بِجِلْدِهِ، إِمَّا بَرَصٌ وَإِمَّا أَذْرَةٌ وَإِمَّا آفَةٌ، وَإِنَّ اللَّهَ أَرَادَ أَنْ يَبْرِئَهُ مِمَّا قَالُوا لِمُوسَى فَخَلَا يَوْمًا وَخَذَهُ فَوَضَعَ ثِيَابَهُ عَلَى الْحَجَرِ ثُمَّ اغْتَسَلَ، فَلَمَّا فَرَّغَ أَقْبَلَ إِلَى ثِيَابِهِ لِيَأْخُذَهَا، وَإِنَّ الْحَجَرَ عَدَا بِثَوْبِهِ، فَأَخَذَ مُوسَى عَصَاهُ وَطَلَبَ الْحَجَرَ، فَجَعَلَ يَقُولُ ثَوْبِي حَجَرٌ، ثَوْبِي حَجَرٌ، حَتَّى انْتَهَى إِلَى مَلَأٍ مِنْ ابْنِي إِسْرَائِيلَ، فَرَأَوْهُ غُرِيَانًا أَحْسَنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ، وَأَبْرَاهُ مِمَّا يَقُولُونَ، وَقَامَ الْحَجَرُ فَأَخَذَ ثَوْبَهُ فَلَبَسَهُ، وَطَفِقَ بِالْحَجَرِ ضَرْبًا بِعَصَاهُ، فَوَاللَّهِ إِنْ بِالْحَجَرِ لَنَدَبًا مِنْ أَثَرِ ضَرْبِهِ ثَلَاثًا أَوْ أَرْبَعًا أَوْ خُمْسًا فَذَلِكَ قَوْلُهُ ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ ءَادُوا مُوسَى فَبَرَّاهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجْهًا﴾ (١).

چیرۆکی بیست و چوارم: ئەو بەر دەدی پۆشاکە کە ی پیغه مبه‌ر موسا (ع.ه.ک) ی رفاند هاوره‌لی خو‌شه‌ویست ئەبو هورده‌یره (خوای لی پازی بی‌ت) ده‌فه‌رموویت: پیغه مبه‌ری خوا (ع.ه.ک) فه‌رموویه‌تی: به‌راستی پیغه مبه‌ر موسا (ع.ه.ک) پیاویکی شهرمن و شاراوو بوو، هیچ کات لاشه‌ی به‌پووتی نه‌ده‌بینرا چونکه شهرمی لی‌یان ده‌کرد، هه‌ندیک له‌ ئازارده‌ران له‌ به‌نی ئیسرائیلیه‌کان ئازاریان ده‌دا، ووتیان: ئەم شارده‌وه‌یه‌ی موسا (ع.ه.ک) ئیلاعه‌بی‌تک له‌ پێست و لاشه‌یدا هه‌یه، جا یان نه‌خو‌شی به‌له‌کی هه‌یه، وه‌یان هه‌لکه‌ی گونی

(١) أخرجه البخاري (٣٤٠٤).

ئاوساوه، وه‌ یان به‌ لاوه‌ نه‌ ه‌امه‌ تێیه‌کی هه‌یه‌، وه‌ خ‌وای گه‌وره‌ش ده‌ب‌ویست که له‌ وت‌مه‌ت و بوختانه‌ پاک‌ی بکاته‌وه‌ که به‌ موسا (علیه‌ السلام) ده‌وت‌را، پ‌ۆژیکیان به‌ ته‌نها بوو پ‌ۆشاکه‌که‌ی له‌ سه‌ر به‌ردێک داناو پاشان خ‌وای ش‌ۆری، وه‌ کاتێک له‌ خ‌ۆش‌ۆردن بووه‌ وه‌ ویستی پ‌ۆشاکه‌که‌ی ببات و له‌ به‌ری بکات، به‌ لام به‌رده‌که‌ به‌ خ‌یرایی پ‌ۆیشت، وه‌ موسا (علیه‌ السلام) به‌ داره‌که‌یه‌وه‌ د‌وای که‌وت و له‌ به‌رده‌که‌ی ده‌داو ده‌یفه‌رموو: ئه‌ی به‌رد بوه‌سته‌ پ‌ۆشاکه‌کانم پ‌ۆشاکه‌کانم، تا‌کو گه‌یشته‌ لای کۆمه‌لێک له‌ به‌نی ئیس‌رائیلیه‌کان (ئه‌وانه‌ی که‌ بوختانیان ب‌ۆ کرد بوو به‌وه‌ی که‌ لاشه‌ی عه‌یبێکی هه‌یه‌)، پاشان که‌ لاشه‌یان به‌ پ‌وتی ب‌ینی که‌ خ‌وای گه‌وره‌ له‌ جوانترین ش‌یوه‌ دروستی کرد‌وه‌و به‌ری کرد له‌ وت‌مه‌ت و بوختانه‌ی که‌ ب‌ۆیان هه‌لبه‌ستبوو، ئینجا به‌رده‌که‌ وه‌ستاو موسا (علیه‌ السلام) پ‌ۆشاکه‌که‌ی برد و له‌ به‌ری کرد و ئینجا به‌ داره‌که‌ی له‌ به‌رده‌که‌ی ده‌دا، پاشان فه‌رمووی: سویند به‌خوا شوین‌ه‌وارو شوین لێدانی داره‌که‌ به‌ به‌رده‌که‌وه‌ دیاره‌، سیان یان چ‌وار یان پ‌ینج، خ‌وای په‌روه‌ردگاریش ده‌فه‌رموویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ ءَاذُوا مُوسَىٰ فَبَرَأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهاً ۝۶۱﴾ په‌روه‌ردگاریش فه‌رموویه‌تی: ئه‌ی ئه‌و که‌سانه‌ی باوه‌رتان ه‌یناوه‌، وه‌کو ئه‌وانه‌ مه‌بن که‌ ئازاری موسایان دا، په‌روه‌ردگار له‌ وت‌مه‌ت و بوختانه‌ پاراستی و پاک‌ی کرد‌وه‌، ئه‌و لای خوا ز‌ۆر به‌ پ‌ێزو خاوه‌ن پ‌له‌یه‌ .

چەند سوودو ئامۆزگارییەك لەم چیرۆكەدا.

- (۱) لە شەریعەتی پێغه‌مبەر موسادا (ﷺ) ڕێگە پێدراو بوو پیاوان بە پوتی خۆیان بشۆرن، بەلام شەریعەتی ئێمە ئەوێ لابر دوو وە نسخی کردووەتەو.
- (۲) فەزڵو گەرەبی پێغه‌مبەر موسا (ﷺ) وە شەرمکردنی لەوێ کە بە پوتی خۆ بشۆریت، هەرچەندە ڕێگە پێدراویش بوو.
- (۳) پێویستە مرقفی باوەردار بە شەرم بێت، بە تایبەتی لە بەرامبەر پەرەردگاردا، شەرمکردنێك کە شایەن بێت بەرامبەر بە پەرەردگار.
- (۴) شەرم کردن ڕێگەیە کە بەرەو بەهەشت.
- (۵) مرقفی باوەرداری شەرم لای پەرەردگار خۆشەویستە.
- (۶) پێویستە هەر کات مرقفی باوەردار خۆی شۆری لە شوێنکی داپۆشراودا خۆی بشۆریت، بۆ ئەوێ هیچ کەس نە ی بینیت.
- (۷) پێغه‌مبەران (عَلَيْهِمُ السَّلَام) لە هەموو کەمو کوڕییەك بەرین و پەرەردگار هەلی بژاردوون، کاتێك بەنی ئیسرائیل لاشەیان بە پوتی بینی، جوانترین شیوەی هەبوو، دڵنیا بوون لەوێ کە بەهەڵدا چوونە.
- (۸) تەنانت پێغه‌مبەرانیش (عَلَيْهِمُ السَّلَام) لە ئازاردانی نەزاندانەکان پزگاریان نەبوو، بەلام ئەوان ئارامگر بوونە لەسەر ئەو ئازاردانە.
- (۹) چەند موعجزەیه‌کی پێغه‌مبەر موسا (ﷺ) لەوانە: پۆیشتن و پاککردنی بەرد، شوێنەوارو دەرکەوتنی شوین دارەکان لەسەر بەردە کە.

النِّصَّةُ الْخَامِسَةُ وَالْعِشْرُونَ: حَبَسَ الشَّمْسُ لِنَبِيِّ مِنَ النَّبِيِّاءِ (عليه السلام)
 عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) غَزَا نَبِيٌّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ فَقَالَ لِقَوْمِهِ
 لَا يَتَّبِعُنِي رَجُلٌ قَدْ مَلَكَ بُضْعَ امْرَأَةٍ وَهُوَ يُرِيدُ أَنْ يَبْنِيَ بِهَا وَلَمَّا بَيْنَ وَلَا آخِرُ قَدْ
 بَنَى بُنْيَانًا وَلَمَّا يَرْفَعُ سُقْفَهَا وَلَا آخِرُ قَدْ اشْتَرَى غَنَمًا أَوْ خِلْفَاتٍ وَهُوَ مُنْتَظَرٌ
 وَلَا ذَهَابَ قَالَ: فَغَزَا فَأَذْنَى لِلْقَرْيَةِ حِينَ صَلَاةِ الْعَصْرِ أَوْ قَرِيبًا مِنْ ذَلِكَ فَقَالَ
 لِلشَّمْسِ أَلْتِ مَأْمُورَةً وَأَنَا مَأْمُورٌ اللَّهُمَّ احْبِسْهَا عَلَيَّ شَيْئًا فَحَبَسَتْ عَلَيْهِ حَتَّى
 فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ قَالَ: فَجَمَعُوا مَا غَنَمُوا فَأَقْبَلَتِ النَّارُ لِتَأْكُلَهُ فَأَبَتْ أَنْ تَطْعَمَهُ فَقَالَ
 فِيكُمْ غُلُولٌ فَلْيَبْغِي مِنْ كُلِّ قَبِيلَةٍ رَجُلٌ فَبَايَعُوهُ فَلَصِقَتْ يَدُ رَجُلٍ بِيَدِهِ فَقَالَ
 فِيكُمْ الْغُلُولُ فَلْتَبْغِي قَبِيلَتَكَ فَبَايَعْتَهُ قَالَ فَلَصِقَتْ يَدَ رَجُلَيْنِ أَوْ ثَلَاثَةٍ فَقَالَ
 فِيكُمْ الْغُلُولُ أَنْتُمْ غُلَلْتُمْ قَالَ فَأَخْرَجُوا لَهُ مِثْلَ رَأْسِ بَقَرَةٍ مِنْ ذَهَبٍ قَالَ فَوَضَعُوهُ
 فِي الْمَالِ وَهُوَ بِالصَّعِيدِ فَأَقْبَلَتِ النَّارُ فَأَكَلَتْهُ فَلَمْ تَحِلِّ الْغَنَائِمُ لِأَحَدٍ مِنْ قَبْلِنَا
 ذَلِكَ بَأَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى رَأَى ضَعْفَنَا وَعَجَزَنَا فَطَيَّبَهَا لَنَا (١).

چیرۆکی بیستوینجهم: راگرتنی خۆر بۆ یه‌كێك له پێغه‌مبه‌ران (عليه السلام)

هاوێلی خۆشه‌ویست نه‌بو هوره‌یژه (خوای ئی‌پازی بی‌ت) ده‌فه‌رموویت:
 پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویت: پێغه‌مبه‌ریك له پێغه‌مبه‌ران
 غه‌زایه‌کی کرد، وه به ئومه‌ته‌که‌ی فه‌رموو: با پیاویك شوینم
 نه‌که‌ویت که ئافره‌تیکی ماره‌کردی‌ت و ویستبیتی بیگوژیته‌وه و
 هیشتا نه‌یگوستبیتیته‌وه، هه‌روه‌ها که سیکی تریش که خانوویه‌کی

دروستکردبیت و هیشتا سه‌ری نه‌گرتبێ، وه یه‌کیکی تریش که مه‌ر
یان ووشتری ئاوسی کړی بێ و چاوه‌پێی به‌چکه‌ی ببی و بزیت، ئینجا
پیغه‌مبه‌ره‌که‌ غه‌زا که‌ی کردو و پاشان نزیک گوندیک بووه، کاتی نویژی
عه‌سریان ده‌ورو به‌ری عه‌سر، پیغه‌مبه‌ره‌که‌ به‌ خۆری فهرموو: تۆ
فه‌رمان به‌رداری و منیش فه‌رمان به‌ردارم، خواجه بۆ ماوه‌یه‌ک ئهم
خۆره‌ راگره‌ بۆم، وه‌ خۆره‌ که‌ی بۆ راگیرا تا کو خوای گه‌وره‌ سه‌ری
خست، ئینجا ده‌ست که‌وته‌ جه‌نگیه‌کانیان کۆکرده‌وه، پاشان ئاگر
هات بۆ ئه‌وه‌ی که‌ ده‌ست که‌وته‌کان بسوتیڤیت، به‌لام نه‌ی سوتاند،
پیغه‌مبه‌ره‌که‌ش فهرمووی: دزتان تیدایه، با له‌ هه‌ر هۆزیک پیاویک
په‌یمانم بدات، ئینجا په‌یمانیان دایه‌ و ده‌ستی پیاویک به‌ ده‌ستییه‌وه
لکا (به‌ ده‌ستییه‌وه‌ نوسا)، پیغه‌مبه‌ره‌که‌ش فهرمووی: دزتان تیدایه،
با هۆزه‌ که‌ت هه‌موویان په‌یمانم بده‌ن، وه‌ هۆزه‌ که‌ی هه‌موویان
په‌یمانیان دایه‌ و ئه‌مجاره‌یان ده‌ستی پیغه‌مبه‌ره‌که‌ لکا به‌ ده‌ستی دوو
یان سی پیاوی هۆزه‌ که‌یه‌وه، پاشان پیغه‌مبه‌ره‌که‌ فهرمووی:
ده‌زه‌ که‌ له‌ ناو ئیوه‌ دایه‌ و ئیوه‌ دزیتان کردووه، ئینجا به‌ ئه‌ندازه‌ی
سه‌ره‌ مانگایه‌ک ئالتونیان بۆ ده‌ره‌ینا و خستیانه‌وه‌ ناو
ده‌ست که‌وته‌کان که‌ له‌ ده‌شته‌ که‌دا دانرابوو، ئه‌مجاره‌یان ئاگره‌که‌
هات و سوتاندی، ده‌ست که‌وته‌کانی شه‌ر بۆ که‌س حه‌لال نه‌کراوه
له‌ پیتش ئیمه‌دا، به‌لام چونکه‌ خوای گه‌وره‌ ئیمه‌ی به‌ لاوازی و بێ
ده‌سه‌لاتی بینیه‌وه، بۆیه‌ ده‌ست که‌وتی شه‌ری بۆ حه‌لال کردوین .

چەند سوودو نامۆزگارییەك لەم چیرۆكەدا.

- (۱) غەزاو جەنگ لەسەر نەتەوێكەکانی پێش ئێمەش فەرز بوو .
- (۲) لە چیرۆكەكەدا بەلگەی ئەوێ تێدا یەك نایێت كە سانیك بچن بۆ غەزاو جەنگ لەكاتێكدا سەرقاڵ بە ژن هێنان یان خانوو دروست كردن .
- (۳) خۆشویستنی دنیا هۆكارە بۆ پێگەری لە غەزاو جیا بوونەو لە موسلمان .
- (۴) نیشانە و موعجیزە ی گەرێ دەسەلاتی خۆی گەرێ، هەرێها پشەنگیری كردنی نێر دراوێكەکانی و یارمەتیدانیان، لەسەر ئەو كارە گرنگانی خراوەتە ئەستۆیان، لەوانە: پاگرتنی خۆر تاكو بەسەر دوژمندا سەر دێكەون .
- (۵) لە ئومەتانی پێش ئێمەدا دەستكەوتی غەزاو جەنگ حەلال نەبوو، بۆیە كاتێك دەستكەوتیان هەبوایە ئەوا كۆیان دێكردەوێ ئاگرێك دێهات و دێسوێتاند، بەلام بۆ ئەم ئومەتە حەلال و پەرەوایە .
- (۶) لە ئومەتانی پێشدا پیاو چاك هەبوو كە لە پێناوی خوادا جەنگاون، وە خۆی گەرێ لەسەر دەستی ئەوان سەر كەوتن بە دەست دێهات .
- (۷) بەهۆی كرداری نەفامەوێ سزای خۆی گەرێ كۆمەلێك دێگرتەو .
- (۸) هەرچەندە ئەو پێغه‌مبەرێ سوپاكە ی پاك كێدبوو لەوانە ی دێبەهۆی شكاندنێ سوپا، بەلام هەر كۆمەلێك باوێر لاوازی تێدا ماوو، ئەوانیش ئەوانە بوون كە دزی یان لە دەست كەوتی جەنگ كێد بوو .

الفَصَّةُ السَّادِسَةُ وَالْعِشْرُونَ: الْقَوْمُ الَّذِي أَحْيَا اللَّهُ لَهُمْ مَيِّتًا

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) حَدَّثُونَا عَنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَا حَرَجَ، فَإِنَّهُ كَانَتْ فِيهِمُ الْأَعَاجِيبُ، ثُمَّ أَتَشَأُ يُحَدِّثُ قَالَ: خَرَجَتْ طَائِفَةٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ حَتَّى أَتَوْا مَقْبَرَةَ لَهُمْ مِنْ مَقَابِرِهِمْ، فَقَالُوا: لَوْصَلْنَا رَكْعَتَيْنِ، وَدَعَوْنَا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يُخْرِجَ لَنَا رَجُلًا مِمَّنْ قَدْ مَاتَ نَسْأَلُهُ عَنِ الْمَوْتِ، قَالَ: فَفَعَلُوا فَبَيْنَمَا هُمْ كَذَلِكَ إِذْ طَلَعَ رَجُلٌ رَأْسَهُ مِنْ قَبْرِ مِنْ تِلْكَ الْمَقَابِرِ خَلَّاسِي بَيْنَ عَيْنَيْهِ أَثَرُ السُّجُودِ، فَقَالَ: يَا هَؤُلَاءِ مَا أَرَدْتُمْ إِلَيَّ فَقَدْ مِتُّ مُنْذُ مِائَةِ سَنَةٍ، فَمَا سَكَتَ عَنِّي حَرَارَةُ الْمَوْتِ حَتَّى كَانِ الْآنَ فَادْعُوا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لِي يَعِيزَنِي كَمَا كُنْتُ^(۱).

چیرۆکی بیستوشه‌شهم: ئەو قەومە ی خۆای گەورە مردو یه‌کی بۆ زیندو کردنەوه هاوێلی خۆشه‌ویست جابری کوپی عەبدوللا (خۆای لی پازی بێت) دەفەرموویت: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فەرموویتی: لە بەنی ئیسرائیلەوه شت بگێڕنەوه، چونکە لەناو ئەواندا شتی زۆر سەر سوپهینه‌ر هه‌یه، جارێکیان کۆمه‌لێک لە بەنی ئیسرائیل چوون بۆ گۆرستانێک لە گۆرستانه‌کانیان و وتیان: با دوو پکات نوێژ بکه‌ین و داوا لە خۆای گەورە بکه‌ین که یه‌کێک لە پیاوه‌ مردووه‌کانی ئەم گۆرستانه‌مان بۆ زیندو بکاته‌وه و بێنێته‌ده‌ر تاکو پرسیا‌ری لی بکه‌ین سه‌باره‌ت به‌ مردن، پاشان دوو پکاته‌ نوێژه‌که‌یان کردو و ئەوه‌نده‌ی پێنه‌چوو له‌ یه‌کێک له‌ گۆرپه‌کان پیاویکی په‌نگ ئەسه‌ر سه‌ری له‌ناو

(۱) (صَحِيح) أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ وَصَحَّحَهُ الشَّيْخُ الْأَلْبَانِيُّ فِي سِلْسِلَةِ الْأَحَادِيثِ الصَّحِيحَةِ (۲۹۲۶).

القِصَّةُ السَّابِعَةُ وَالْعِشْرُونَ: وَصِيَّةُ نُوحٍ (عليه السلام) لِابْنِهِ

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) إِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ نُوحًا (عليه السلام) لَمَّا حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ، قَالَ لِابْنِهِ: إِنِّي قَاصٌّ عَلَيْكَ الْوَصِيَّةَ، آمُرُكَ بِاثْنَتَيْنِ، وَأَنْهَاكَ عَنْ اثْنَتَيْنِ، آمُرُكَ بِ— (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ)، فَإِنَّ السَّمَوَاتِ السَّعْيَ، وَالْأَرْضَيْنِ السَّعْيَ، لَوْ وُضِعَتْ فِي كَفَّةٍ، وَوُضِعَتْ (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) فِي كَفَّةٍ، رَجَحَتْ بِهِنَّ (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ)، وَلَوْ أَنَّ السَّمَوَاتِ السَّعْيَ، وَالْأَرْضَيْنِ السَّعْيَ، كُنَّ حَلَقَةً مُبْهِمَةً قَصَمْتَهُنَّ (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ)، وَ(سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ)، فَإِنَّهَا صَلَاةٌ كُلُّ شَيْءٍ، وَبِهَا يُرْزَقُ الْخَلْقُ، وَأَنْهَاكَ عَنِ الشِّرْكِ وَالْكِبْرِ، قَالَ: قُلْتُ، أَوْقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَذَا الشِّرْكُ قَدْ عَرَفْنَاهُ، فَمَا الْكِبْرُ؟ قَالَ: أَنْ يَكُونَ لِأَحَدِنَا نَعْلَانِ حَسَنَتَانِ لَهُمَا شِرْكَانِ حَسَنَتَانِ؟ قَالَ: «لَا» قَالَ هُوَ أَنْ يَكُونَ لِأَحَدِنَا حُلَّةٌ يَلْبِسُهَا؟ قَالَ: «لَا» قَالَ: الْكِبْرُ هُوَ أَنْ يَكُونَ لِأَحَدِنَا دَابَّةٌ يَرْكَبُهَا؟ قَالَ: «لَا» قَالَ: أَفَهُوَ أَنْ يَكُونَ لِأَحَدِنَا أَصْحَابٌ يَجْلِسُونَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: «لَا» قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَمَا الْكِبْرُ؟ قَالَ: سَفَهُ الْحَقِّ، وَغَمْصُ النَّاسِ (١).

چيروکى بيستو حه ورته م: وهسيئتي پيغه مبهري نوح (عليه السلام) بؤكوره كه ي

هاوه لى خو شه ويست عه بدوللاى كورپى عه مر (خوابان لى پازى بيت) ده فهرموويت: پيغه مبهري خوا (ﷺ) فهرموويه تي: له كاتيكا پيغه مبهري نوح (عليه السلام) مردني نزيك بووه وه، به كورپه كه ي فهرموو: من وهسيه تت بئى ده كه م، فهرمانت

(١) (صحيح) أخرجه البخاري في الأدب المفرد وصححه الشيخ الألباني في سلسلة الأحاديث الصحيحة (١٣٤).

پێده كه م به دووشت، وه پێگريت لێده كه م له دووشت، فه رمانت پێده كه م به ووتنى: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) واته: هيچ په رستراوىك نيبه به حه ق جگه له (الله) چونكه هه ر حه وت ناسمانه كان و زه وييه كانيش، ئه گه ر بخزێنه تايه كى ته رازووه وه (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) له تايه كه ي ترى بێت، ئه و (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) قورستره، وه ئه گه ر هه ر حه وت ناسمانه كان و زه وييه كانيش ببن به بازنه يه كى ناديارو ئالۆز ئه و (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) لێكيان جيا ده كاته وه، وه فه رمانيشت پێده كه م به ووتنى: (سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ)، واته: پاكي و بێگه ردی و ستايش بۆ خوايه، چونكه ووتنى ئه م ووشانه نوێژى هه موو شتێكه، وه به هۆيه وه پزق و پۆزى ده به خشریت به دروستكراوه كان، وه پێگريشت لێده كه م له هاوبه ش دانان بۆ خواى گه وره، وه له خۆبه گه وره زانين، هاوه له كان فه رموويان: ئه ي پێغه مبهرى خوا (ﷺ) زانيومانه هاوبه ش دانان بۆ خواى گه وره چيبه، به لām خۆبه گه وره زانين چيبه؟ ووتيان: ئه وه يه كه يه كێك له ئيمه جوتێك نه عل يان پێلاويكى جوانى هه بێت و قه يتانى جوانى پێوه بێت، ئه ويش فه رمووى: نه خير، ووتيان: يه كێك له ئيمه پۆشاكێكى جوانى هه بێت و له به رى بكات، ئه ويش فه رمووى: نه خير، ووتيان: ئه وه يه كه يه كێك له ئيمه سواريبه كى هه بێت و سوارى بێت، ئه ويش فه رمووى: نه خير، ووتيان: ئايا ئه وه يه كه يه كێك له ئيمه هاوړتې هه بێت و له لای دا بنیشن، ئه ويش فه رمووى: نه خير، ووتيان: ئه ي پێغه مبهرى خوا (ﷺ) ئه ي خۆبه گه وره زانين چيبه؟ ئه ويش فه رمووى: وه رنه گرتن و په تكدنه وه ي حه ق و راستيه، وه به سووك و نزم ته ماشا كردنى خه لكه .

چه‌ند سوودو ئامۆزگارییه‌ك له‌م چیرۆکه‌دا.

(۱) پێویسته باوه‌ردار له‌كاتی مردنیدا وه‌سیه‌تو ئامۆزگاری بۆ منداڵو خێزان و كه‌سو كاری بكات .

(۲) زه‌وییه‌كانیش هه‌وتن، وه‌كو ئاسمانه‌كان، خوای گه‌وره‌ده‌فه‌رمووت:

﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ ﴿۱۳﴾﴾ سورة الطلاق .

واته‌: خوای په‌روه‌ردگار ئه‌و زاته‌یه‌ كه‌ هه‌وت چين ئاسمانی دروستكردوه‌، وه‌ به‌وێنه‌ی ئه‌وان زه‌ویشی دروست كردوه‌.

(۳) فه‌زل و گه‌وره‌یی (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ)، وه‌ به‌دلتیایی ته‌نها وتنی: هیچ سوود به‌ بێژه‌ری ناگه‌ینیت، ئه‌گه‌ر هه‌وت مه‌رجی له‌گه‌ڵدا نه‌بیت، ئه‌وانیش:

— زانیاری به‌ماناكه‌ی له‌ نه‌فی و جیگه‌ركردندا، بۆیه هه‌ركه‌سیك بیلێت و ماناو ناوه‌پۆكه‌كه‌ی نه‌زانیت ئه‌وا سوودی پێ ناگه‌ینیت .

— دلتیایی، كه‌ بریتییه‌ له‌ ته‌واویتی زانیاری پێی كه‌ دژی گومان و دوودلتییه‌ .

— نییه‌ت پاکی و دلتسۆزی، كه‌ نه‌فی هاوبه‌ش بپاردان ده‌كات .

— پاستگزیی كه‌ به‌ربه‌سته له‌ دوو پووایی، چونكه‌ دووپه‌وه‌كان به‌زوبان ئه‌یلێن و باوه‌ریان به‌ ده‌لاله‌ت له‌سه‌ر كراوه‌كان نییه‌ .

— خۆشه‌ویستی بۆ ئه‌م وشه‌یه‌و ئه‌وه‌ی كه‌ ئه‌م وشه‌یه‌ ده‌لاله‌ت بكات له‌سه‌ری، وه‌ خۆشحال بوون به‌م شته‌ .

— خۆ په‌یوه‌ست كردن به‌ جێ به‌جی‌كردنی مافه‌كانی، كه‌ بریتییه‌ له‌ كرده‌وه‌ فه‌رزه‌كان به‌نیاز پاکی بۆ خوا .

- وەرگرتن، کەنەفی پەتکردنەوە ئەکات، ئەمەیش بە خۆ پەییوەستکردن بە
فەرمانەکانی خۆی پەروەردگار وازھێنان لە قەدەغەکراوەکانی ئەبێت .

(۴) فەزڵ و گەورەیی زیكرو یادی خۆی گەورە .

(۵) تەرازیوی پۆژی دواوی حەق و دوو تایی هەیه، ئەمیش بیروباوەری ئەهلی
سۆننە و جەماعەیه .

(۶) خۆپازاندنەوە بە پۆشاکێ جوان بریتی نییه لە خۆبەگەورە زانین، بەلکو
کاریکی پێگەپێدراوە، پێغه‌مبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ،
يُحِبُّ الْجَمَالَ)^(۱) .

واتە: خۆی پەروەردگار جوانە و خاوەنی هەموو ناوو سەفەتێکی جوان و
پیرۆزە، هەروەها هەموو کارەکانی جوان و پێپایەخ و پیرۆزە و جوانی بێ
سنورە لە ناوو سیفەتدا، وە ئەوانەی خۆش دەوێت کە خۆیان دەپازێننەو
بە کار و کردەوی جوان .

(۷) پێویستە مۆفی باوەردار خۆی لە خۆبەگەورە زانین بە دووریگرتن،
لەبەرئەوەی فەرموودەیی زۆر هاتوووە سەبارەت بەپێگرتن و قەدەغەیی
خۆبەگەورە زانین.

(۱) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ (۲۷۵)

القصة الثامنة والعشرون: مُحَاجَّة آدَمَ وَمُوسَى (عَلَيْهِمَا السَّلَام)

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) اخْتَجَّ آدَمُ وَمُوسَى (عَلَيْهِمَا السَّلَام) عِنْدَ رَبِّهِمَا فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى قَالَ مُوسَى أَنْتَ آدَمُ الَّذِي خَلَقَكَ اللَّهُ بِيَدِهِ وَنَفَخَ فِيكَ مِنْ رُوحِهِ وَأَسْجَدَ لَكَ مَلَائِكَتُهُ وَأَسْكَنَكَ فِي جَنَّتِهِ ثُمَّ أَهْبَطَ النَّاسَ بِخَطِيئَتِكَ إِلَى الْأَرْضِ فَقَالَ آدَمُ أَنْتَ مُوسَى الَّذِي اصْطَفَاكَ اللَّهُ بِرِسَالَتِهِ وَبِكَلَامِهِ وَأَعْطَاكَ الْأَنْوَاحَ فِيهَا تَبَيَّنَ كُلُّ شَيْءٍ وَقَرَّبَكَ نَجِيًّا فَبِكُمْ وَجَدْتَ اللَّهَ كَتَبَ التَّوْرَةَ قَبْلَ أَنْ أُخْلَقَ قَالَ مُوسَى بَارِعِينَ عَامًا قَالَ آدَمُ فَهَلْ وَجَدْتَ فِيهَا ﴿وَعَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى﴾ قَالَ نَعَمْ قَالَ أَقْتُلُونِي عَلَى أَنْ عَمَلْتُ عَمَلًا كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَى أَنْ أَعْمَلَهُ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَنِي بَارِعِينَ سَنَةً قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى (عَلَيْهِمَا السَّلَام) ^(۱).

چیرۆکی بیست و هه شتەم: بە لێگە هینانەوه بۆ یه کتری له نیوان ئاده‌م و موسا سه‌لامی خۆیان بێیت هاوه‌لی خۆشه‌ویست نه‌بو هوره‌یره (خوای ئی پازی بیت) ده‌فه‌رموویت: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویت: ئاده‌م و موسا که‌وته‌ن گفتوگۆ له نیوان خۆیاندا له‌لای خوای گه‌وره، وه ئاده‌م به‌لگه‌ی به‌هێزتر بوو له موسا، موسا فه‌رمووی: تۆ ئاده‌می که خوای گه‌وره به‌ده‌ستی پێڕۆزو موباره‌کی خۆی دروستی کردووی، وه له پوچی خۆی فووی کرد به‌به‌رتا، وه مه‌لانیکه‌ته‌کان سو‌جده‌یان بۆ بردی، وه جی‌گیری کردی له به‌هه‌شتدا، پاشان به‌هۆی هه‌له‌که‌ت (که‌له‌داره‌که‌ت خوارد) خه‌لکیت دابه‌زاند بۆ سه‌ر زه‌وی؟

(۱) أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ (٦٦١٤)، وَمُسْلِمٌ (٦٦٨٦).

ئادهم فهرمووی: تۆ ئه‌و موسایه‌ی که خوای گه‌وره به‌هۆی په‌یام و وشه‌ پیرۆزه‌کانیه‌وه هه‌لیبژاردووی، وه‌ ته‌وراتی پێبه‌خشی که پۆشنکه‌ره‌وه‌ی هه‌موو شتی‌ک بوو، وه‌ نزیکه‌ کردیته‌وه‌و پزگاری کردی، وه‌ بوونی ته‌وراتیش چه‌نده‌ پێش دروستکردنی من بوو؟ موسا فهرمووی: چل سال، ئادهم فهرمووی: ئه‌م ئایه‌ته‌ی تیدا بووه‌: که خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَعَصَىٰ آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَىٰ﴾ سورة طه .

واته‌: ئادهم یاخی بوو له‌ په‌روه‌ردگاری و فریوی خواردو پێگه‌ی لی تیکچوو، موسا فهرمووی: به‌لێ، ئاده‌میش فهرمووی: باشه‌ ئایا سه‌رزه‌نشتی من ده‌که‌ی له‌سه‌ر کرده‌وه‌یه‌ک که پێش چل سال له‌ دروست بوونم خوای گه‌وره‌ نوسیویه‌تی؟ ئینجا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فهرمووی: به‌لگه‌ی ئادهم به‌هیزتریوو له‌ به‌لگه‌ی موسا .

چه‌نده‌ سوود و ئامۆژگارییه‌ک له‌م چیرۆکه‌دا.

(۱) فه‌زل و گه‌وره‌یی پیغه‌مبه‌ر ئادهم (ﷺ) به‌وه‌ی خوای گه‌وره به‌ ده‌ستی خۆی دروستی کردووه‌، وه‌ فهرمانی کردووه‌ به‌ مه‌لائیکه‌ ته‌کان سوجده‌ی پێژنی بۆ به‌ن، هه‌روه‌ها له‌ به‌هه‌شتدا دایناوه‌ .

(۲) فه‌زل و گه‌وره‌یی پیغه‌مبه‌ر موسا (ﷺ) به‌وه‌ی خوای گه‌وره قسه‌ی له‌گه‌ل کردووه‌، هه‌روه‌ها ئه‌و له‌و حانه‌ی پێ به‌خشیوه‌ که هه‌موو شتی‌کی تیدا پوون کراوه‌ته‌وه‌ .

- (۳) چه‌سپاندنی ده‌ست بۆ خوای گه‌وره‌، وه‌ دروست نییه‌ بۆ هیچ که‌سیک نکو‌لی له‌و پاستیه‌ بکات، به‌لام شێوازه‌که‌ی چۆنه‌ ئێمه‌ نایزانین، خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموو‌یت: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ (سوره‌ الشوری واته‌: هیچ شتێک نییه‌ له‌ وێنه‌ی ئه‌و زاته‌ پێرۆزه‌، وه‌ هیچ شتێک له‌و ناچێت، چونکه‌ په‌روه‌ردگاره‌و به‌دییه‌نه‌ره‌. وه‌ هه‌ر ئه‌ویش بیسه‌رو بینایه‌.
- (۴) خوای گه‌وره‌ ته‌وراتی به‌ده‌ستی خۆی نویسه‌وه‌ پێش دروستکردنی ئاده‌م به‌چل سال‌ وه‌ یه‌کیک له‌و ئایه‌تانه‌ی که‌ تییدا‌یه‌: ﴿وَعَصَىٰ آدَمُ رَبَّهُ، فَغَوَىٰ﴾ (سوره‌ البقره‌) له‌ قورتانیشدا هاتوه‌، هه‌روه‌ها ئاده‌میشی به‌ده‌ستی خۆی دروستکردوه‌.
- (۵) خوای گه‌وره‌ به‌هه‌شت و دۆزه‌خی دروستکردوه‌ پێش دروستبوونی ئاده‌م.
- (۶) دروسته‌ مونا‌قه‌شه‌و گفتوگۆکردن له‌سه‌ر باسیک بۆده‌رکه‌وتنی حه‌ق و راستی، ئه‌ویش به‌چهند مه‌رجێک:
- ئه‌وه‌که‌ سه‌ی که‌ مونا‌قه‌شه‌و گفتوگۆ ده‌کات له‌سه‌ر پوونکردنه‌وه‌ی حه‌ق و راستی ده‌بی‌ت نیه‌ت پاک بی‌ت.
- ده‌بی‌ت ئه‌وه‌که‌ سه‌ی که‌ مونا‌قه‌شه‌و گفتوگۆ ده‌کات زانا بی‌ت به‌و باسه‌.
- ده‌بی‌ت که‌سیکی نه‌رم و نیا‌ن و له‌سه‌ر خۆبی‌ت و خۆبه‌گه‌وره‌ زان نه‌بی‌ت، بۆ ئه‌وه‌ی حه‌ق و راستی په‌ت نه‌کاته‌وه‌.
- ده‌بی‌ت د‌ل‌خۆش بی‌ت به‌ ده‌رکه‌وتنی حه‌ق و راستی، جا له‌سه‌ر ده‌ستی خۆی بی‌ت، یا‌ن له‌سه‌ر ده‌ستی به‌رامبه‌ره‌که‌ی بی‌ت.

القصة التاسعة والعشرون: فضل تَكَرُّر التَّوْبَةِ وَالِاسْتِغْفَارِ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) فِيمَا يَحْكِي عَنْ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ: أَذْنَبَ عَبْدٌ ذَنْبًا، فَقَالَ: اللَّهُمَّ! اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَذْنَبَ عَبْدِي ذَنْبًا، فَعَلِمَ أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ، وَيَأْخُذُ بِالذَّنْبِ، ثُمَّ عَادَ فَأَذْنَبَ، فَقَالَ: أَيُّ رَبِّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: عَبْدِي أَذْنَبَ ذَنْبًا، فَعَلِمَ أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ، وَيَأْخُذُ بِالذَّنْبِ، ثُمَّ عَادَ فَأَذْنَبَ، فَقَالَ: أَيُّ رَبِّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَذْنَبَ عَبْدِي ذَنْبًا، فَعَلِمَ أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ، وَيَأْخُذُ بِالذَّنْبِ، اْعْمَلْ مَا شِئْتَ فَقَدْ غَفَرْتُ لَكَ، قَالَ عَبْدُ الْأَعْلَى لَا أَذْرِي أَقَالَ فِي الثَّالِثَةِ أَوِ الرَّابِعَةِ اْعْمَلْ مَا شِئْتَ (١).

چیرۆکی بیستو نۆیەم: فەزڵی دووبارە بوونەوهی تەوێبه و داوای ئی خوشبوون کردن
هاوێلی خوشه‌ویست ئه‌بو هوره‌یره (خوای ئی پازی بیت) ده‌فه‌رموویت:
پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له‌وشتانه‌ی که له‌ په‌روه‌ردگاریه‌وه ده‌گێڕێته‌وه و ده‌فه‌رموویت:
به‌نده‌یه‌ک گوناھێکی نه‌نجامداو ووتی: خوایه له‌ گوناھه‌که‌م خوشبه،
خوای په‌روه‌ردگاریش فه‌رمووی: به‌نده‌که‌م گوناھێکی نه‌نجامداو پاشان زانی که
په‌روه‌ردگاریکی هه‌یه‌و له‌ گوناھ خوش ده‌بێت و له‌سه‌ر گوناھیش به‌نده‌کانی سزاده‌دات، پاشان دووبارە گوناھێکی تری نه‌نجامدايه‌وه ووتی:
خوایه له‌ گوناھه‌که‌م خوشبه، خوای په‌روه‌ردگاریش فه‌رمووی: به‌نده‌که‌م
گوناھێکی نه‌نجامداو پاشان زانی که په‌روه‌ردگاریکی

(١) أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ (٧٥٠٧)، وَمُسْلِمٌ (٦٩١٩).

هەیه‌و له گوناھ خۆش دەبیّت و لەسەر گوناھیش بەنده‌کانی سزاده‌دات، پاشان سیّ باره گوناھێکی تری ئەنجامدا یەو ووتی: خۆیە له گوناھە کەم خۆشبه، خۆی پەرۆه‌ردگاریش فەرمووی: بەنده‌کەم گوناھێکی ئەنجامدا و پاشان زانی که پەرۆه‌ردگاریکی هەیه‌و له گوناھ خۆش دەبیّت و لەسەر گوناھیش بەنده‌کانی سزاده‌دات، خۆی پەرۆه‌ردگار فەرمووی: چی دەکەیت بیکه، ئەوا من لێت خۆش بووم، (عَبْدُ الْأَعْلَى) دەفەرموویّت: نازانم له جاری سیّ یەم دابوو یان چوارەم فەرمووی: «چی دەکەیت بیکه» .

چەند سوود و ئامۆژگارییه‌ك له‌م چیرۆکه‌دا.

(۱) گەرەیی و لیخۆشبوونی خۆی پەرۆه‌ردگار بەرامبەر بەنده‌کانی .

(۲) دان پێدانانی مۆفەکان به تاوان و گوناھەکانیان .

(۳) ئەگەر بەنده‌کان تاوان و گوناھ ئەنجام نەدەن، ئەوا خۆی گەرە له‌ناویان دەبات و گەل و قەومیکی تر دینیت که گوناھو تاوان ئەنجام بدەن و پاشان داوای لیخۆش بوون بکەن و خۆی گەرەش لێیان خۆش بیّت .

(۴) هەر کەسێک تەوبه بکات لەسەر تاوان و گوناھەکانی ئەوا وەك ئەوه وایه که تاوانی ئەنجام نەدا بیّت .

(۵) پێویسته مۆفی باوه‌ردار ئاگادار بیّت له‌وه‌ی گوێ نەدات به‌تاوان و هەله، چونکه له‌وانه‌یه مردن له‌ پڕ یه‌خ‌ی پێگیریت و بواری تەوبه‌ی نەدات .

پونکردنه وه به ک

پیشه‌وا ئیبنول قه‌ییمی جه‌وزی (به‌حه‌تی خ‌وای لای بیت) ده‌فه‌رموویت: ئه‌م فه‌رموده‌یه‌ و ناگه‌ ینیت که خ‌وای گه‌وره‌ پ‌یگه‌ به‌ نه‌ نجامدانی گ‌ونا‌هو تاوان بدات، به‌ ل‌کو واده‌ گه‌یه‌ نیت که خ‌وای گه‌وره‌ ل‌یی ده‌بووریت، چونکه به‌م شی‌وه‌یه‌ گ‌ونا‌هو تاوان ده‌کات و پاشان په‌شیمان ده‌بیته‌وه‌ و ته‌وبه‌ ده‌کات، وه‌ خ‌وای گه‌وره‌ ئه‌و به‌نده‌یه‌ی تایه‌ت کردوه‌ به‌ ل‌یب‌ووردن، چونکه زانیویه‌تی که سور ناییت له‌سه‌ر گ‌ونا‌هو تاوان، به‌ ل‌کو هه‌رکاتیک توشی گ‌ونا‌ه‌یک هات به‌ په‌له‌ ته‌وبه‌ ده‌کات، وه‌ ئه‌م حوکمه‌ش گ‌شتیه‌و هه‌مووکه‌ سی‌ک ده‌گریت‌وه‌ که به‌م شی‌وه‌یه‌ بیت، به‌لام ئه‌و به‌نده‌یه‌ ل‌یب‌وردنی بۆ پ‌راوه‌ ته‌وه‌، هه‌روه‌ک هاوه‌لانی به‌در، وه‌ به‌مه‌مان شی‌وه‌ ئه‌و هاوه‌لانه‌ی که پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) مژده‌ی به‌هه‌شتی پ‌یداوان، یان پ‌ییانی پاگه‌یان‌دوه‌ که خ‌وای گه‌وره‌ ل‌ییان خ‌ۆش بووه‌، جا ئه‌مه‌ ئه‌وه‌ ناگه‌یه‌ نیت که پ‌یگه‌ی پ‌یدا‌بن گ‌ونا‌هو تاوان ئه‌ نجام بده‌ن و واز له‌ به‌ندایه‌تی و کاره‌ واجب‌ه‌کان به‌ی‌نن، به‌ ل‌کو ئه‌م هاوه‌لانه‌ د‌وای ئه‌وه‌ی مژده‌ی ل‌یب‌وردنیان پ‌یدرا زیاتر له‌ خ‌وای گه‌وره‌ ده‌ترسان و به‌ندایه‌تیان بۆ ده‌کرد، هه‌روه‌ک ئه‌و (۱۰) هاوه‌له‌ی که مژده‌ی به‌هه‌شتیان پ‌یدرا بوو^(۱).

(۱) به‌هانه: الف‌وائ‌د (ص: ۱۵).

له‌کو‌تاییدا...

سوپاس و ستایش بۆ خوای په‌روه‌ردگار که یارمه‌تی دام بۆ ئاماده‌کردنی ئەم بابەته، وه‌هه‌موو‌ئەو‌ بڕایانه‌ی که یارمه‌تی ده‌رم بوون.

برای خوشه‌ویست... خوشکی به‌ریز...

ئەگەر هه‌رشتێک له‌م په‌رتوکه‌ی به‌رده‌ستدایه له‌پاستی و په‌واو‌حه‌ق‌ئەوا له‌خوای تاکو ته‌نهاو پیغه‌مبهره‌که‌یه‌وه‌یه، وه‌هه‌رشتیکیش له‌هه‌له‌و بیرچوون و خامۆش کردنی تیدا بێت، ئەوا له‌خۆم و له‌شه‌یتانه‌وه‌یه... خوای په‌روه‌ردگار و پیغه‌مبهره‌که‌ی (ﷺ) به‌رین لیتی...

وه‌جێی خۆیه‌تی لی‌ره‌شه‌وه سوپاس و پێزانینی خۆم ئاراسته‌ی مامۆستای به‌پێز (م. صلاح الدین عب‌د‌الک‌ریم) بکه‌م که توانی بۆ چاپی دووه‌میش نه‌رکی پیداجونه‌وه‌و هه‌له‌سه‌نگاندنی شه‌رعی ئەم په‌رتوکه‌ بکریته ئه‌ستۆی خۆی، خوای په‌روه‌ردگار پاداشتی خه‌یری بداته‌وه.

هه‌. ابوبکر احمد قادر (۱۴۳۱) کوچی.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَهُ خَالِصًا لِرُوحِكَ الْكَرِيمِ وَتَغْفِرَ عَمَّا وَقَعَ فِيهِ مِنَ الْخَطَا
وَالزَّلَلِ إِنَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ، رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ، وَاعْفِرْ لِي
وَلِوَالِدَيَّ وَلِسَائِرِ الْمُسْلِمِينَ

وَصَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ .

وَأَخِرُ دَعْوَانَا أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ .

گرنگترین سه‌رجاوه‌کان

- (۱) القرآن الکَرِیم .
- (۲) مُختَصَر تَفْسِیرِ ابْنِ کَثِیر .
- (۳) تَفْسِیرِ السَّعْدِی .
- (۴) صَحِیحُ الْبُخَارِی .
- (۵) صَحِیحُ مُسْلِم .
- (۶) صَحِیحُ سُنَنِ أَبِي دَاوُد/ تَحْقِیقُ الشَّیْخِ الْعَلَامَةِ: مُحَمَّدُ نَاصِرُ الدِّینِ الْأَلْبَانِی (رَحِمَهُ اللَّهُ)
- (۷) صَحِیحُ سُنَنِ التِّرْمِذِی/ تَحْقِیقُ الشَّیْخِ الْعَلَامَةِ: مُحَمَّدُ نَاصِرُ الدِّینِ الْأَلْبَانِی (رَحِمَهُ اللَّهُ)
- (۸) صَحِیحُ سُنَنِ ابْنِ مَاجَه/ تَحْقِیقُ الشَّیْخِ الْعَلَامَةِ: مُحَمَّدُ نَاصِرُ الدِّینِ الْأَلْبَانِی (رَحِمَهُ اللَّهُ)
- (۹) صَحِیحُ سُنَنِ النَّسَائِی/ تَحْقِیقُ الشَّیْخِ الْعَلَامَةِ: مُحَمَّدُ نَاصِرُ الدِّینِ الْأَلْبَانِی (رَحِمَهُ اللَّهُ)
- (۱۰) صَحِیحُ الْجَامِعِ الصَّغِيرِ/ لِلشَّیْخِ الْعَلَامَةِ: مُحَمَّدُ نَاصِرُ الدِّینِ الْأَلْبَانِی (رَحِمَهُ اللَّهُ)
- (۱۱) شَرْحُ رِیَاضِ الصَّالِحِیْنَ/ لِلشَّیْخِ الْعَلَامَةِ: مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحٍ الْعُثَیْمِیْن (رَحِمَهُ اللَّهُ) .
- (۱۲) صَحِیحُ الْأَدَبِ الْمُفْرَدِ لِلْإِمَامِ الْبُخَارِی/ تَحْقِیقُ الشَّیْخِ الْعَلَامَةِ: مُحَمَّدُ نَاصِرُ الدِّینِ الْأَلْبَانِی .
- (۱۳) فَتْحُ الْبَارِی شَرْحُ صَحِیحِ الْبُخَارِی/ لِلْحَافِظِ: أَحْمَدُ بْنُ حَجَرٍ الْعَسْقَلَانِی (رَحِمَهُ اللَّهُ)
- (۱۴) شَرْحُ التَّوَوَیِّ عَلَی مُسْلِم/ لِلشَّیْخِ الْإِمَامِ الْعَلَامَةِ: أَبُو زَکَرِیَّا یَحْیٰی بْنُ شَرْفِ التَّوَوَیِّ (رَحِمَهُ اللَّهُ) .
- (۱۵) چه‌ند سه‌رجاوه‌یه‌که تر .

ناوهرۆك

- ۲ پێشه‌کی
 ۵ ئەو پیاوێی سەد کەسی کوشتبوو
 ۹ ئەو پیاوێی پەرۆمردگار چاوی پۆشی لێکرد
 ۱۴ ئەو سێ کەسە چوونە ناو ئەشکەوتە کەووە
 ۱۹ ئەو پیاوێی فەرمانی کرد بە منداڵەکانی لاشەی بسوتین
 ۲۳ لاویکی باوەردار لەگەڵ پادشایەکی بێ باوەر
 ۳۱ ئەو پیاوێی چوو بەهەشتەو لەبەر ئەوەی سەگێکی تێر ئاوکرد
 ۳۴ بەلەکی و کەچەلیک و کوپریک ئەوانە تاقیکرانەووە
 ۴۰ ئەو پیاوێی زەوییه‌کی کڕی و لەزەوییه‌کەدا گۆزمیەکی ئالتونی
 ۴۳ ئەو پیاوێی هەزار دیناری بە قەرزی وەرگرت
 ۴۶ ئەو هەورە فەرمانی پێکرا باخی پیاویک ئاوبادات
 ۵۰ جورەیحی خوا پەرست
 ۵۴ ئەو پیاوێی چوو بەهەشتەو بەهۆی لابردنی ناپەختی لەسەر ڕێگە
 ۵۶ ئەو پیغمبەرە شارە میروڵەیه‌کی سوتاند
 ۶۰ پیرە ژنەکی بەنی ئیسرائیل
 ۶۳ ئەو ئافرەتە دوو پێی داری بۆ خۆی دروستکرد
 ۶۵ ئەو پێشەوایە لە فەرمان ڕەوایی هەلات
 ۶۹ ئەو پیاوێی لەبەر ئازاری خۆی کوشت
 ۷۰ ئەو ئافرەتە بەهۆی پشیلەیه‌کەووە چوو ئەگرەووە
 ۷۱ ئەو خێرمەندە خێرەکی لە شوێنی خۆیدا نەبوو

- ۷۴ ئەو پياوھى پەرورمردگار خوشى دەويست
- ۷۶ ئەو پياوھى شانازى دەکرد بەباو باپىرە بى باومرېمکانى
- ۷۸ ئەو پياوھى لە جياتى خواى گەورە برپارى دا
- ۸۱ پيغه مبهري موسا (عليه السلام) وه مه لانيكهى گيان كيشان
- ۸۵ ئەو بهردهى پوشاگهكهى پيغه مبهري موسا (عليه السلام) ى پفاند
- ۸۸ راگرتنى خۆر بۆ يهكك له پيغه مبهريان (عليه السلام)
- ۹۱ ئەو قەومەى خواى گەورە مردو يهكى بۆ زيندو كردنه وه
- ۹۳ نامۆزگارى پيغه مبهري نوح (عليه السلام) بۆ كورمكهى
- ۹۷ بهلگه هينانه وه بۆ يهكترى له نيوان ئادهمو موسا سەلى غوايان نبييت
- ۱۰۰ فەزلى دووبارە بوونه وهى تهوبه و داواى ئى خوشبوون كردن
- ۱۰۴ سەرچاوه كان
- ۱۰۵ ناومرۆك

